

Incipit tractatus venerabil[is] magistri. Joha[n]nis Nider ordinis p[re]dicato[rum]. De morali lepra.

<https://hdl.handle.net/1874/461565>

Incipit tractatus Venerabilis magistri Johā-
nis Rieder ordinis p̄dicatoꝝ. De morali lepra

Olim deum legim⁹ in leuitico veteris te-
stamenti mandauisse sacerdotibus ut
lepraz corpaliū multīmodas sciē stu-
derent differēcias. quibus iuxta oīm
theologorum glosas amplissimas. figurate dāc
intelligi sacerdotes noui testamenti preceptis a-
stringi grauioribus. quatenus in-fudent lepras
scire morales ⁊ varias cōnalis aīe pccōrum. vi-
letalium in se ⁊ a venialibus dēnas. **H**orum
enim ignorancia culpabil de cōfessore deceptorē
lupum ex pastore et de predicatorē p̄uicatorē
constituit. Quē ut euitentur sub. iō. capitul qñq;
sequentes colligere materias studiū. Quatum
prima erit de pccis que sub. A. capitalibus mili-
tant vicijis. Scōda de hīs que directe transgressi-
ones cōcernūnt decalogi. Tercia de hīs q̄ circa
A. fiunt sacramenta ecclie. Quarta de mēmonij
impedimentis q̄ plerumq; i-cautis grauiissimos
iniiciunt laqueos. Quinta vero de coniugatiōū
abusib⁹ veneris quos heu multi licitos estimāt
cum sint nephandissimi. Verum qz in prefatis
materiis mandato sapientis satisfacere de hīdēo
quo dicit Eccl. 3. Que p̄cepit tibi deus. illa cogita
semper. ⁊ in plurib⁹ opib⁹ ei⁹ ne fueris curiosus

Ideireo lectorem sequentium per tria auiso
notabilia. Quorum primum est sancti thome q8
libeto. octauo. q. i. r. dicentis. Omnis questio in q
de peccato mortali queritur nisi expresse veritas
habeatur. piculose determinat. Quia error quo
non creditur esse peccatum mortale q8 peccatu
mortale est conscientiam non excusat a toto sed
forte ex tanto. Error vero quo creditur esse mor
tale q8 mortale non est. conscientiaz ligat ad pec
catum mortale. **S**ecundum notabile est Alle
randi de hall. parte secunda questione de pecca
ti mortalis et venialis differentia ita diffiniens
Peccatum veniale est libido siue voluptas in
creatura citra deum. Mortale vero est libido siue
voluptas in creatura supra deum re leg; deo. Si
vero creatura. Diligatur propter deum omnino
a modo quo debet virtus est. quia virtus est or
do amoris. Sed si creatura diligatur non omni
no propter deum, diligitur tamen propter utili
tatem homini necessariam, sic est dilectio natu
ralis a ctiam ordinatur ad deum licet homo no
referat. Et concludit. Cum autem valde vicina
sint peccatum mortale et veniale in eodem gene
re materie. Difficile est dicere. usque ad quid
extenditur veniale peccatum. a quando incipit
esse mortale. **T**erciu notabile e Cancellarius
tractatu suo de vita aie. Doctrina inqt salubris

pro doctoribus theologie est ut non sint faciles
asserere actiones alijs aut obmissiones eē pccā
mortalia. presertim sub verbo vniuersali. et dum
predicandū erit ad populū. hīs motus auctori
tatibus prorsus nichil de p̄p̄is intendo dicere i
sequentibus. s̄ dūtaxat autenticorū in sacra pa
gina verba fideliter curabo cōnectē s̄ thome po
tissimum. nisi quando alium doctore nominauero.
p̄ cuius verba statim sequūtur verba beati tho
me predicti. q̄ idem scūs omnes videt̄ oīcer ma
gistros precellere vbi de differentijs pccōr agit̄.

Primū capitulū est de Supbia.

De supbia igitur primū capitulum continet
quale sit pccm. Quid sit contemptus. Spe
cies supbie Ingratitudo Iactantia Excusa
tio in pccis. presumpcio pusillanimitas. Gradus su
pbie infidelitas. blasphemia. pccā in spiritū san
ctū. 6. Odiū dei. Scisma et inobediētia q̄c.

Secū capitulū est de inani gloria. et continet fi
lias inanis glorie que sunt nouitatū presumpcio
inobediētia. Iactantia. ypocrisis. Contencio p̄
nacia. discordia. et quid sint Iactantia yromia. Am
bicō. ypocrisis. Similacō. p̄nacia. Mollicies. adu
latio Cuiositas. ortus supfluitas. et ortus defectus

Terciū capitulum continet. Quid et q̄ sint spe
cies auaricie pdigalitas. Iniusticia et ei⁹ spēs.
Filie auaricie que sunt obduracō. Inquietudo

Violencia. Fallacia Periuirium. Fraus. prodi-
tio. Opera misericordie quando sint in precepto.
Sollicitudo quod sit fraus. violencia fallacia. peri-
urium. restitutio. Symonia. v. fura. Emptio. vendi-
tio. paruitencia. Sacrilegium. personarum. ac-
ceptio. et restitutio. **Q**uartum capitulum con-
tinet quid sit luxuria. pollutionum diuersitas.
gradus luxurie. morosa delectatio et eius con-
sensus quid sint. Species luxurie septem. scilicet for-
nicationem. adulterium. Stuprum. Raptum. Ince-
stum. Sacrilegium vitium contra naturam mo-
dos eiusdem. Modos incontinentie. Et filias lu-
xurie. que sunt. Cecitas mentis. precipitatio In-
consideratio Inconstancia amor sui. Odium dei
Affectus presentis seculi. Desperatio siue horror
futuri. **Q**uintum capitulum continet de Iracun-
dia. Ira per iracundiam. Ira per vitium. Seueritas seu
crudelitas. Quid sit vindicta. Species ire. scilicet
lie ire sex. que sunt indignatio. Tumor mentis
Clamor blasphemia Contumelia. Rixa. Seueri-
tas seu feritas Crudelitas. Remissio. impacien-
tia. imperseuerantia seu mollicies. inconstancia
Audacia. intimiditas Timor mundanus. Hu-
manus. seruilis et alij timores. inuerecundia. Discon-
cordia. Contentio. litigium derisio seu illusio. Maledi-
ctio. Contumelia Rixa. Seditio et bellum quod sint

Sextum capitulū. Quid sit gula Cibi mensura
debita. Gule quāq; spēs Gula quā sit pccm Inten
pancia quid sit insensibilitas. Diminucō cibi quā
sit pccm. Drīa carnalium ⁊ spūalium vicōrum
Ebrietas et ei⁹ drīcie. Filie gule quāq; q̄ sūt In
mūdicia mltiloquū. Ebetudo mētīs iepta leſicia
Scurrilitas. Ludi mali qui sint. Choreia. Reuela
tio sigilli cui⁹ cūq; secreti aut confessionis.

Septimū capitulum continet Inuidiā et ei⁹ p
tes. Quid sint Emulatio ⁊ odiū inimici. Et quā
q; quomō diligendi Tristitia quatuorplex sit. Filie
inuidie ⁊ q̄ sunt Odiū afflixio in prosperis. Ex
ultacō in adūsis. Detractio Sufurracō. Detractio
nis audientiā. sufurriū Iudiciū temerarium.
Suspiciō p̄sumptō. ⁊ Iudiciū de occultis cordis
an fieri possit.

Octauum capitulū continet de accidia negli
gencia exteriori. Gaudio vero. dilectione dei et
proximi. ⁊ ei⁹ obmissione. Inimico diligendo.
scandalo. Ordine actuum humanorum interio
rum. Prudentia. imprudentia. seu temeritate. pre
cipitacōne. Inconsideracōne. inconstancia. negligē
tia. interiori pigritia. torpore. Obmissione. Astu
tia. Prudentia carnis seu mundi. Ignorantia in
gratitudine. Corrcōne fraterna. Voti fractōnez
Oraconum debito. Accidie filiab⁹ s̄m Gregoriū
que sunt Malicia. rancor. pusillanimitas. despe
racō. torpor circa p̄cepta. Vagacō mētīs. Accidie

filiabus fm yfidorum que sunt amaritudo. oñsi-
tas. Sompnolentia. Importunitas mentis Inqui-
tudo corporis Insensibilitas. Cuiositas vñsitas ac
Nonum Capitulum cōtinet peccā plura oītra p-
mum preceptum decalogi ppetrabilia. vt de .8. spe-
ciebus vbi demones expresse inuocātur. a de sex
vbi tacite inuocantur. Item de sortibus observa-
cōibus varijs. Arte notoria. In mutacōibus cor-
porū. yginib⁹. fortunij⁹ a Infortunij⁹. suspēsiōib⁹
a ligacōibus Incātacōibus serpentum. malefi-
cio. p quid aliquid cognoscatur esse supsticio fū.
Adiuracōib⁹. Temptatiōē dei.

Decimum Capitulum cōtinet de secundo pre-
cepto. vt de periurio multa. De tercio precepto.
videlic⁹ de obseruatione sabbati. De quarto scz
de honore parentum. prelatorum. dñorum. a bñ
factorum. ac de obedientia. De quinto precepto.
videlic⁹ de non occidendo vel primum in corpe le-
dendo. De differencijs occidendium. a de differe-
cijs conceptus in vtero necandū.

Vndecimum Capitulum cōtinet de vltimis. q.
preceptis scz mechia. mendatio multiplici. De ne-
gante veritate. testimoniū ferentibus. accusacō-
ne. Calumpnia. preuicatione. tergiuersatione
pena talionis. Aduocatione Iudicibus. De de-
fendentibus se in iudicio. a de Appellatione.

C. 12. Capi. contin⁹ que sint necessaria in oī sacro

De baptismo Confirmacōne. eucharistia cōfessioē
pnie. inuinctōe. forma absolucōis. Extrema vndi
one. ⁊ de mērimōio.

¶ Tridecimu capitulum continet de matriomij
impedimētis que solū dirimunt matrimonium
contrahendū non cōtractū. Et sūt nouem.

¶ 12. Capitulum continet de impedimentis q̄ cō
tractum matrimonij dirimūt. ⁊ contrahendum
impediūt. Et sunt. 12. Item quō cōtrahunt spon
salia. Quomō impediunt p̄ decem.

¶ 17. Capitulum cōtinet. Quādo vir possit vel tēa
tur dimittere vxorem ppter fornicacōem. p̄fidia
vel ppter aliud crimen. et ecōuerso mulier vir.

¶ 16. Capitulum cōtinet qñ actus matrimonia
lis sit meritori⁹. Quō in. x. casibus mortale pccm
Quō in. vi. casib⁹ est veniale pccm.

¶ 11. Capitulum cōtinet qñ alter coniūgum pos
sit sine pccō reddere debitum etiā alio pccāte. Et
tur aliquñ tenetur alter reddere. ⁊ qñ nequaq̄ te
netur reddere. vt in sex casib⁹. atq; de triplici for
nicacōne q̄ fieri pōt in matrimonio.

¶ 18. Capitulum cōtinet. ⁊ tpa qñ licet vel non li
cet exigere debitum in matrimonio. Et qñ nuptie
celebrari possint vel non.

¶ De obprobrio dupliciter capitur. Vno modo gene
raliter p contemptu p̄ceptorum dei. et sic re
pigitur in omni pccō mōali. Quia ita Ambrosius

diffinit peccm. Est preuaricacō legis dīne ⁊ celestij
um in obedientia mandatoꝝ. vnde sic supbia nō
est speciale viciū nec capitale s; regina omni
um vicioꝝ. Alio modo est spāle viciū. ⁊ sic est
appetitus inordinat⁹ seu immoderat⁹ pprie excel
lentie. ⁊ sic idem est cum nolle obedire supiori. p
sertim deo et regulis eius debitis. nam sicut qdli
bet peccm habz duo scilic; aduersionē ab incon
mutabili bono. ⁊ cōuersionē ad mutabilē creatu
rā. Ita ⁊ supbia hz duo. vnū p se ⁊ opletium pecc
ati ac formale. ⁊ hoc est contempt⁹. Aliud materia
le. ⁊ illud est appetit⁹ immoderat⁹ pprie excellētie
ppriū primū hz supbia qd est maximū peccm. ⁊ es
sētia viciōꝝ. nō autē ppter fm, vñ nolle subici deo vñ
supiori loco dei ac eorum regulis. seu contempt⁹
talium est pprius actus superbie. ymmo talē cō
temptus dei est maximū peccatum. ⁊ additus
alijs facit perfidiam. desperationem ⁊ omnia ali
a peccata maiora facit. Insuper omnia alia pec
cata. expro prefato contemptu. procedunt pñ
cipaliter. aut ex ignorantia. aut ex infirmitate.
seu propter desiderium cuiuscumque alterius
boni a deo. et ista habent pro formali. auerti v
ro a deo pro materiali. Sola autem superbia e
conuerso habet pro formali auersionē a deo seu
contemptum. ⁊ idcirco etiam principaliter hz qd
peccm mōile. Eius autē motiū ē vñtas pñcipat⁹

ut in angelo patuit et homine primis. p materi
ali vero habet cōuersionem ad cōmutabile bonū

Supbia igit̃ est appetitus immoderat⁹ pprie ex
cellentię. Aliud autē est appetē excellētiā dicit
Alexander. et aliud est appetere excellētiāz pro
prium vt ppriam. Appetere enim excellēciā cū
sit naturale angelo et homini inquātū sunt facti
ad ymaginem dei. nō est pccm. Sed appetere ex
cellētiā ppriam vt ppriam seu immoderate sp
est pccm. Et hoc fit multipliciter. Primo reputā
do se illam habere a se non ab alio. Scdo reputā
dose illam habere ab alio sed suis meritis. Ter
cio reputando se falso illam habere cū non hēat
Quarto reputando se habere illud in quo excel
lit plus omnib⁹. Et ideo in diffiniciōe li pprie so
nat in viciū. puta cū dicit in corde suo q̃ habe
at aliquid a se. vel cum dicit meritum esse a se et
sic de alijs differētis seu spēbus p beatum Greg.
assignatis. **S**upbia cōpleta est fm suum gen⁹
mortale pccm tripliciter. Primo qñ est contra
dilcōnem dei vt qñ post deliberaōnem rationis
rennuat subici deo ac regulis eius. ad que ncēta
tis debito tenetur. Scdo qñ est contra dilcōnem
proximi. vt quādo aliquis sic se pfert primo. su
piori. q̃ ab ei⁹ subiectōne se subtrahit ad quā te
netur debito ncētatīs. Qui inquit deus vos sper
nit. me spernit. Tercio pccā ista q̃ ex superbia

completa procedunt etiam sunt vel fieri possunt
mortalia. **V**eniale vero peccatum est quando
nolle subici superiori preuenit iudicium rationis
vel appetitus immoderatus pprie excellentie. Ca
cellarius diffinit contemptum. di. Contempne
aliquam rem vt auctoritatem superioris est ipaz
vere vel interpretatiue nullam vel vilem aut mi
nus iustam reputare. Contempnens itaque au
toritatem superioris non ex passione vel fragili
tate vel ignorantia sed ex cōtemptu qui est prin
cipalis causa aut finis transgressionis sue reus
peccati mortalis existit. vt dum quis dicit supi
ori in eo qd superior. ego in despectum vestri hec a
gam qd inhibetis alias non acturus capitulo. 2.
sexto septimo. Species supbie sunt. 2. fm beatum
Greg. a. ledam Prima credē se habere bonum
a se. id est qd aliquis inordinato appetitu pprie ex
cellentie ita de bonis suis gloriatur ac si ea a se ha
bēt. Nam si in vniuersali simpliciter quis crede
ret qd bonum a se haberet. eēt infidel seu hereti
cus. a infidelitatis species. Sub illa specie sed
non proprie. nec velut species continetur ingra
tudo. qua quis sibi attribuit qd ab alio habet.
Secunda species est credere bona sibi data p
prijs meritis habere id est qd aliquis ex immode
rato appetitu proprie excellentie ita de bonis su
is gloriatur ac si ea proprijs meritis haberet.

Credere autem aut sentire qd ex meritis pceden-
tibus aliqd bonum aut premiũ consequatur. nō
est psumptiō vel error si ad deum tanq̃ ad origi-
nale principiũ actu vel habitu solum referatur.
Si vero quis crederet simpliciter qd in vniuersali
qd bona a se habet p prijs meritis eēt species in-
fidelitatis pelagianorum. In istam specie. s. non
velut spēs. etiam reduciē ingratitudo qua quis
suis meritis bona ascribit que meritis habet a
liem. p̃mimo ista ingratitudo est magis effect⁹
prime vel scdē speciei. **T**ercia species est iacta-
re se habere qd quis non habet. vnde p̃sumptio
de multis meritis qd gracijs si non in sunt. ut in
dum fit in deuotarijs qd eorū reuelaciōibus. p̃phe-
cijs. qd huiusmodi falsa est qd temeraria. vel attri-
buere sibi maius bonum qd quis habet: ad idem
reducitur. Differt aut ista species a iactatiōe vicio
quā iactanciā est spēs mendacijs quo ad exte-
riorem actum facti. scilicet quo quis falso sibi attri-
buit qd non habet ut habes in capitulo. 2. qd. 8.
Sed ista species cōmittitur quo ad interiorez cor-
dis arroganciā. qua scilicet quis se alijs p̃fert
Excusatiō in pccis p̃tinet etiam aliquantū ad istaz
spēm. quā ibi sibi quis attribuit innocenciā quā
non habet. Excusatio enim in pccis nō est spēs
supbie. s. magis effectus eius. vel dispositiō ex ipa
oīs. p̃mimo dicitur p̃p̃e effectus p̃sumptiōis. Item

excusatio peccati est quedā circūstantia aggrauās
omne peccatum. etiā ipsam blasphemiam. **Q**uarta spe
cies est. despectis ceteris velle singulariter videri
vide de hoc. c. 7. §. 8. 9. 10. 19. 20. 21. Item infra pñ
ū. c. §. 17. c. 1. §. 3. Ad istam speciem pertinet presum
ptio. Est autē presumptio viciū quo quis assumit sta
tīm sine fiducia diuini auxiliij opus magnū ad a
gendum ea q̄ pferuntur sue virtuti seu q̄ pporcio
sue facultatis excedunt. Vnde presumptuosus
estimat erronee suum martirium sustinēdum vlt
ad vincendum tēptacionem. qñ materiam carū
p̄pinqūam non vitat. vel se estimat maiores diui
cias. sciās. aut potēcias habē q̄ habeat. vel qui
se estimat magnū et magnis dignū. ex quo non ē
scz ppter diuicias bona fortune. vel ppter vestes
et similia. **P**usillanimitas p defectum opponit
vicio p̄sumptiois. dicitur autē pusillanimis q̄ excu
sat in id tendē qd est sue potentie omēsuratum.
Item pusillanimis est qui dignus est magnis et
p̄porcionatus ad magna faciēda s̄m habilitatē
ad virtutes. q̄ habilitas inest ei vel ex bona di
sp̄sitione nature. vel ex sciētia. vel exteriori for
tuna. quib⁹ cū recusat vti pusillanimis dicitur et ed
dicitur. Et ista recusatio ē negligētia oriē aliqui ex
p̄fata h̄litate vtendi. Est autē pusillanimitas ma
ius vel pei⁹ viciū q̄ p̄sumptio. Dicit etia; Cācel.
tractatu suo de drā viciōrum sic. pusillanimitas

qua quis contra Iudiciū supioris sui ⁊ pruden-
tioris sui reputat. se minus iusto ad aliqua faci-
enda ⁊ p̄tinaciter refugit officia a supiore impo-
sita. ad iobediētiā superbā imputat. quia iu-
diciū suū nimis p̄fert ⁊ inniūtur prudentie pro-
prie. Secus si ducatur p̄pria lege spūs sancti. de
qua debz esse certus. Sec⁹ p̄tērea si sciat piculū
suū euidenter de quo fidē facē supiori nequit.

Nota etiā q̄ q̄libz spēs supbie habet res g̃d⁹
Prim⁹ est superbia in corde. sc⁹ in ore. terti⁹ in
opacōne. Ansel. point. g. grad⁹. **P**rim⁹ et p̄f-
simus est supbia in opimione. q̄n aliquis opima-
tur vel existimat se esse dignum aliquo magno
honore. ⁊ in hac estimacōne sic delectatur.

Sc⁹ superbia in voluntate. q̄n aliquis nō se
estimat esse dignum aliquo honore. vult t̄n illū
habere. tamen non p̄curat ope vel sermone. et
delectatur in voluntate. ⁊ illud est minus malum
q̄ primum. **T**erci⁹ est exaltacō in sermone
q̄n quis non estimat se esse dignū honoē aliquo
nec vult vltra ipsum habere. nec laborat ope ad
optinendū. nichilomin⁹ t̄n magnificat se in ser-
mone. **Q**uartus est exaltacō in ope. quando
nullum trium facit. et tamen facit aliqua opera
ex quibus dign⁹ habeatur. ⁊ iste est mīm⁹. Iste
differenciē s̄m Alexandrū sunt materiales sup-
bie s̄m greg. sūt fōrles. **S**upbie itaq; odicōes

sunt s^m t^ho. ad regulam racōis recte s^m quam
aliquis veram estimacōnem de se habere potest
non attendere. a de se maiora q̄ sint estimaē. Ali
orum defectus nō p̄prios cōsiderare sup̄ioris man
data contempnere. Sup̄ alios videri. appetē ex
cellenciā veram. In alijs existentē fastidire. a in
p̄pria excellentia inq̄tum p̄pria delcāri velle. In
fidelitas etiam cum suis speciebus apta nata est
ex sup̄bia generari. Est autem infidelitas vicium
quo quis repugnat seu dissentit auditui vere fi
dei. aut quī cōtempnit ipsum. **T**res sunt infide
litas species. Prima iudeorū quī renituntur fidei
suscepte in figura. Scd̄a peior paganorū. quī reni
tuntur fidei nō suscepte. Tercia pessima xp̄iano
rum quī renituntur fidei iam suscepte in ipsa ma
nifestatione veritatis. et hanc habentes dicun
tur heretici. vel sectam habentes. vel apostate
Species autem infidelitatis q̄ accipiuntur se
cundum diuersitatem erroris. diuersis que ad
fidem pertinent non sunt determinate. sed. secū
dum errores possunt in infinitum multiplicari.
ut alia est heresis. Arrianorū. alia zabelianorū
et sic de alijs. **B**laspheemia opponitur confes
sioni fidei vere a est derogatio vel detestatio al
cuius excellentis bonitatis diuine presertim. Et
est duplex blasphemia quedā in corde alia in lo
cutione. Species improprie blasphemie sunt tres

Vna cū quis attribuit deo vel sancto alicui qđ
ei non cōuenit. vt dicendo deus est mendax. Se
cūda cū a deo remouet qđ ei cōuenit ut dicendo
deus non est bon⁹ &c. Tercia cum attribuitur cre
ature qđ deo appriat vt dicēdo iste homo ē deus
vel scrutator cordiū. p̄sci⁹ futuroꝝ. ex libertate
arbitrii dependētiū. Sic etiam blasphemā est tri
plex. Gradus etiam sunt in blasphemā. P̄mi⁹
qñ aliquis credit corde id qđ blasphemāt. et ibi ē
infidelitas. Scđ⁹ si ibidem sequit̄ detestacō volū
tatis. Tercius si prumpit in verba. sicut etiam
laus fidei augetur p̄ dilcōnem et cōfessionem. Q̄
tus cum quis blasphemāt in ope. Ita etiam blas
phemie qñ sit p̄c̄m notandi sunt grad⁹. Vn⁹ ē
qñ blasphemans subito ex aliqua passione i ver
ba ymaginata prumpit. et significacōne eorum
non cōsideret. sic est p̄c̄m veniale. Scđ⁹ qñ quis
aduerit hoc esse blasphemā. cōsiderans signifi
cata verborum. et tunc nō excusatur a p̄c̄o mōli
sicut nec ille qui ex subito motu ire aliquem occi
dit vide. c. 7. 6. ii. et. 22. Blasphemā est p̄c̄m in
spiritū sanctū. quādo aliquis ex certa maliciā p̄
contemptū abiicit et remouet sp̄alem aliquē effe
ctum spiritus sancti. scilicet illud qđ elcōnem pec
catū pōt impedire. et sic qđlibz p̄c̄m in spiritū san
ctum videtur fieri cum cōtemptu. Quādo aut̄ sit cō
temptus dictum est. *Et sunt sex spēs peccati*

in spm̄ sandū. prima desperacō. nō q̄ ibi misero-
dia nō credat̄ s̄ q̄ otempnitur. De hoc vide infra
c. 8. §. 2. a. 3. ac. 27. Scda p̄sumpcō non q̄ dei iusti-
cia nō credatur s̄ quia otempnitur. Ista p̄sum-
pcō est quādo quis p̄sumit gloriā adipisci sine
meritis vel veniā sine p̄nia. **N**ota tñ q̄ peccare
cum p̄posito p̄seuerādi in p̄ccō sub spe veie est p̄-
sumptio et augz p̄ccm̄. S; peccare sub spe veie qñ
q̄ p̄cipiente. cū p̄posito abstinenti a p̄ccō et peni-
tēdi de ip̄o. hoc nō est p̄sūpcōis sed dimīnuīt pe-
catū. quia p̄ hoc videtur habē voluntatē min⁹ fir-
matā ad peccandū. Tercia spēs est imp̄nia. q̄ est
p̄positū nō penitēdi. Q̄rta spēs est obstinacō q̄ ē
firmatio p̄positū in p̄ccō. Quinta Impugnacō veri-
tatis agnitae. qñ scilicet aliquis veritatē fidei impu-
gnat. vt licentia peccet. Sexta Inuidencia frater-
ne gracie. puta quando aliquis non solum inui-
det persone fratris aut bono eius sed etiam inui-
det de augmento ipsius gracie dei in mundo crescē-
te. **O**dire vero deum omniū actorem ex delibera-
cōne inueniē in omī specie peccati in spiritū scm̄
Jō non inter sex species peccati in spiritum san-
dū cōputatur. vide de hoc. c. 8. §. 6. a. 10. Item. c.
1. §. 8. Item. c. 8. §. 6. Sc̄lma ē eadē op̄mātē atq;
eod̄ ritu colētē q̄ cet̄i solo cōgregacōis delectari dis-
sidio. Sc̄lmat̄ici dicūt q̄ p̄pria sp̄ote et intencōne
se ab vnitate eccl̄ie sepāt vt q̄ sbesse tēnuūt pape

et qui membris eccie ei subiectis coicare recusant
p[er]tinacit[us]. quia p[re]cepta pape contempnunt et
iudiciu[m] eius subire r[es]nuunt. **I**nobedientia e[st]
p[ro]prie contemptus p[re]cepti sup[er]ioris cui quis obedi
re tenetur. Si quis aut[em] non p[ro]pter p[re]ceptu[m] contem
ptum facit aliquid contra p[re]ceptum. sed p[ro]pter
aliquid aliud. p[er]tinet formalit[er] ad aliam speciem
p[ec]c[ati]. Quid aut[em] sit contemptus. et quod aliquid pos
sit quodammodo contempni. et irrationabile et infructuo
sum reputari habes. c. 2. §. 1. et hic §. 7. Gradus
habet inobedientia Prim[us] q[uo]niam deus contempnitur
in sua p[er]sona directe. sicut in odio dei vel blasphemia
dictum est. Sec[un]d[us] q[uo]niam contempnuntur bona. p[er] q[uod] fit
p[ec]c[atu]m in spiritu sanctum. et sic est p[ec]c[atu]m in spiritu
sanctum ut diffinitu[m] est. Terc[us] q[uo]niam quis contem
pnit dei aliq[uo]d p[re]ceptu[m]. Et q[uo]ntu[m] e[st] dei p[re]ceptu[m] de meli
ori bono. tato inobedientia est p[ec]c[atu]m maius. Quar
tus q[uo]niam contempnitur homo p[re]cipiens. et p[er]sona p[re]ci
pientis. Quintus q[uo]niam contempnitur etiam p[re]ceptu[m]
hominis. Sextus quando quis non p[ro]pter p[re]ceptu[m]
contemptum facit aliquid contra p[re]ceptum. sed p[ro]pter
aliquid aliud. S[ed] talis inobedientia p[er]tinet forma
liter ad alia[m] sp[eci]em p[ec]c[ati]. **C**api. 2. de inani glo.

Gloria inanis seu vana appetit[ur] vane glo
rie est motus inordinat[us] ad laudem huma
nam. et e[st] prima filia sup[er]bie atq[ue] viciu[m]
capitale. Pro cuius noticia sciendu[m] q[uo]d gloria est

frequēs de aliquo fama. cum laude. vel est dara
cum laude notīcia. vel ore multoz celebrata lau
dacō. vnde gloria est effect⁹ duoz scilicet laudis
a honoris. quia in hoc qd aliquis laudatur vel ho
noratur. dar⁹ redditur in notīcia alioz. Appeti
tus igitur glorie est quidā effectus clarificacōis
seu manifestacōis talis boni spūalis vel tempal
qd apud homines decoris videtur. Appetit⁹ glo
rie non est pccm pmo meritorius. quia tūc est
de vere bono gloria digno. **P**rimo quando quis
solum bonum ppriū qd vere est bonum cōsiderat
a hoc approbat. Scdo quādo aliquis bona sua q
vere sunt bona vult ab alijs approbari. Tercio si
appetitur gloria ista intencōne solum ut deus ab
homine glorificetur. Quarto si appetitur illa intē
cōne vt homines pficiant ex bono qd in alio co
gnoscent. Quāto si ista intentioē vt ipse homo
met ex bonis q in se cognoscit per testimonium
laudis aliene studeat in eis perseverare a ad me
liora proficere. Sexto si desideratur pro cūtacō
ne infamie ad bonum finem. Sed gloria vana
id est appetitus vane seu inanīs glorie semper ē
peccatum. quia vanum seu inane idem est vel pe
ne sicut falsum. **P**ro quo notandum q fm Al
lexā. de hall. i. 3. pte q appetit⁹ glē ē velle lauda
ri ab hoīe l honorari buāna aut laus qntuplici rō
ne qd vaissimū est. pmo qz. s. Anē oīs creatura

10
inquantum talis habet solum ex se quod est ex nichilo
si laus est creatura. Secundo quod vana laus habet ma-
lum finem et indebitum. ideo etiam vanum quid est.
quod vanum est quod non sortitur debitum finem. Ter-
cio ex parte eorum qui laudant habet vanitatem. quod
hominum iudicium est instabile. nunc rectum nunc cur-
uum. Quarto ex parte materie de qua laus est quia
sunt verba et per omnes ventus fractus vel aer. Quan-
to ex parte eius de quo est laus. quod aliquando iudicatur
ab uno bonum. e contrario ab alio. ergo qui delec-
tantur in vana gloria. delectantur in re vanissima

Est autem appetitus vane glorie quadruplex. pri-
mus quoniam quis gloriam appetit de eo quod non est. Se-
cundo quando gloriam querit de eo quod est. si non est
gloria dignum ut de re fragili et caduca. Tercio
quando querit gloriam ab homine. cuius iudicium non
est certum. Quarto quando gloriam non refert in de-
bitum finem actu vel habitu scilicet ad dei honorem
vel proximi salutem. **D**erunt etiam inanis gloria et
superbia. sicut causa et effectus. quia superbia inordi-
nate excellentiam appetit. si inanis gloria appetit
excellentie manifestacionem unde Alexander
de hales. dicit non sunt idem formaliter. superbia
et inanis gloria licet vnum contingat cum alio esse ut
in pluribus. Nam appetitus laudis ut quis honore-
tur et laudet ab alijs verbo est inanis glorie si est
inani vel vano. Appetere vero posse et efferi

supra alios est superbie. Et quoniam inanis gloria non
fit ex suo genere peccatum mortale. fit tamen pec-
catum mortale quatuor modis. **P**rimo quando quis glo-
riatur de aliquo falso quod contrariatur diuine reue-
rentie. ut si quis sibi attribueret quod esset deus et
similia. Secundo quando quis bonum temporale de quo
gloriatum puta fortitudinem diuitias et honores
ac huiusmodi preferat deo sicut de quibusdam prin-
cipibus videtur in euangelio **Ioh.** eo quod prefe-
bant testimonium hominis dei testimonio id est licet
in christum corde crederent. tamen ne eicerentur
de synagoga vel honoribus temporalibus non
fatebantur christum et opera eius. **T**ercio quando
gloria est de peccato mortali de liberate. ut cum quis
gloriatum deliberato animo complacenter de lu-
xurijs suis. vel alijs peccatis mortalibus que fe-
cit. Quarto quando quis non curat transgredi
preceptum dei vel ecclesie propter vanam gloriam
sicut in torneamentatoribus patet. et de ornan-
tibus se ut luxuriose appetantur. sicut infra de
ornatu dicitur in fine huius capituli. **Q**uinto quando
quis intentionem suam refert ad gloriam tanquam ad vl-
timum finem. ad quem scilicet omnia virtutum opera or-
dinet pro quo quando non premitteat facere etiam ea
que sunt contra deum. alias appetit inanis gloria si non epu-
gnat caltati dei a primi operum ad id de quo est gloria nec
operum ad intentionem gloria quam queris tunc est solum viciale peccatum

Filie autē inanis glorie sunt septem viz nouita-
tum presumptō. inobedientia. iactantia. ypocrisis.
contēctō. pūnacia. discordia. **E**t nota q̄ fm Al-
lexandꝝ de ball. ffilie dicūt nō q̄ sint sp̄ eiusdē
sp̄i cum matre. vel q̄ vnaq̄q̄ denomiētur ut ma-
ter. s̄ quia cōformitatem hñt equalitatis a qua
immediate nascūtur vel apte nate sunt nasci. No-
uitatum p̄sumptō est qñ quis intēdit manifesta-
tōnem sue glorie p̄ facta vera habētia aliquā ad-
miracōem. Quid autē sit presumptō habes in q̄-
ta sp̄e supbie supra. Inobediētia nō est species i-
anis glorie seu supbie formaliter s̄ nascitur ex ea
Inobedientia enim sumitur. penes nolle subesse
voluntati alterius. vel precepto. Superbia vero
sumitur penes velle preesse. Dicit tamē scot⁹ i. 2.
circa di. 3. tres p̄posicōnes. Prima nullus tenet
ad aliqd̄ preceptum diuinū nisi per aliquem p̄do-
neum ⁊ authenticum sibi promulgetur. vel ex fa-
ma veridica et testimonio bonorum cui debz quā-
libz ⁊ rōnabiliter credere. Et hoc inquit intellige
de lege positiua que nō est nota interi⁹ in corde.
Secda p̄posicō Notandū gñaliter q̄ promulgacō
facta de consilio dīmo obligat ad nō cōtēpnēdum
Qui enim cōtēpnit consiliū. cōtēpnit cōsulentē
inquātum cōsulentem. Et ideo nolēs seruare cōsiliū
dīnum euangelicū. ⁊ cōtēpnēs illud tāq̄ irro-
nabile ⁊ infructuosum. pccāt mortaliter. Vnde

videant mordentes paupertatem euangelicam. ne
forte si nolunt seruare quia non est necessarium
non contempnant. quia tales contempnunt xpm q
hanc suauitatem seruari tanq̃ meritoriam et vtile ad
vitam eternam. vt de verbo et significantibus li.
6. Tercia propositio promulgatio per modum precepti
facta obligat non solum ad non contempnendum
sed etiam ad seruandum si est affirmatiuum. vel
cauendum si est negatiuum. Nec dixi intelligendo
de consilio et precepto diuino. quia secus est de hu
mano. etiam loquendo de consilio vel precepto ho
minis superioris seu prelati. licet enim tam consiliu
q̃ preceptum alicuius superioris contempnere id e
irrationabile et infructuosum iudicare. Sed non licet
preceptum prelati dum est prelatus contempne
re non obsequando ea. Quia dicitur math. 23. Super
cathedram moysi sedes. scri. et pha. q̃ dixerit vobis fa
cite. Istud autem de contemptu consilij vel precepti supe
rioris probatur. quia non tenetur necessario habere
falsam opinionem de suo superiore. Nunc autem consili
um eius vel preceptum potest esse in se irrationabile et in
fructuosum. et rationabiliter et vtiliter tunc laborand
est ad eius reuocationem et ad correptionem vel amonitionem
talis prelati facie precipientis. Non tamen tenetur subdit
epudiam preceptum eius. vel reputare tanq̃ irrationabi
le et infructuosum. Sed potest oppositum reputare si
cut e. et sic contempnere non approbando hoc fecit. hoc fecit

Nota p̄terea s̄m Bernh̄. dara ōtra benē. de gan.
q. 2. q. 32. Dr̄nt ōtempnē p̄prie. ⁊ negligē. quia
ōtēptus nō solum importat priuacōnem actus
volendi ad illud qđ cōtēpniuntur. sed etiā actū
positiū displicētie. Vñ actus vilipēsonis posi
tiue est de racōe cōtēptus. sed negligētia nō ipor
tat actum displicētie circa illud qđ negligitur. s̄
solum priuat actum placētie. Vñ si negligo ire
ad ecclesiam. nō oportz qđ displiceat michi ire ad
ecciam sed sufficiat qđ nō placeat michi. **Dr̄nt ei**
displicē et placē. sicut nō volēs ⁊ volens. qđ vo
lens dicit actum positiuum. sed nō volēs. non vt
patet. 3. ethicōē. vñde omis qui ōtempnit negli
git ⁊ nō ecōuerso. Inobedientia quid sit habes
in. c. preceđēti. s̄. 18. Iactātia est mēdacium quo
quis verbo vel signo sibi attribuit bonum vel per
fectōem quā nō habet. Et cōsistit vt plurimum
in verbi s. puta quādo quis se verbis extollit su
pra qđ in veritate in eo est bonum. Et oritur ali
quādo ex superbia ipellēte vt ex arrogātia. qua
aliquis interius supra seipsum eleuatur. Talis
arrogātia vt. s̄. 8. primi capituli supra tactum ē
species est supbie. Iactātia autem nō est ista ar
rogātia. sed frequēti⁹ eius causa est Ideo etiā
Greg. pro. 3. specie eandem vocat iactantiā Iactā
tia p̄terea aliquādo oritur ex inani gloria. quia
ex vanitate quis ad iactantiā procedit. ⁊ in hoc

delectatur et ad gl'am quādam tendit p iactantia
et sic ratione finis est filia inanis gl'e. Iactantia in
sup aliqui oritur ex auaritia rōne finis. vñ aliqui
seipōs iactant nō solum ppter gloriā. s; ppter lucz
qui de seipōs fingunt ea ex quibus lucral pnt. pu
ta q; sint medici vel sapientes. vel diuini. Iactan
tia est pccm mortale. vno modo quādo aliquis ia
ctanter pfert id qd est cōn gl'am dei. vt dicendo
se deum esse et similia. Scdo mō si quis se iactat;
de eo qd esset cōtra dilcōnem proximi vt phaise
us qui ait. Nō sum sicut ceteri hoim fures latro
nes. velut etiam hic publicanus. Tercio modo
si procedat principaliter ex fine q; est pccm mōr
le. seu ex causa que est pccm mōrle. tunc etiam ia
ctantia ē pccm mōrle. Exempli grā Si iactant pce
dit ex supbia mortali. vel ex inani gloria mortali
vel ex inani gloria mortali l ex auaritia mortali
principaliter. **C**yroia ē viciū oppositū iactantie et
ē mēdacium quo q; de se dicit aut fingit minora a
veritate dedmans. puta quādo aliquis asserit de
se aliqd vile qd in se non recognoscit. vel negat
de se aliqd magnū qd tamen pāpit in seipō esse
Ambitio est appetit; inordinatus honoris. Et
omittitur tripliciter. primo p hoc q; aliq; appetit
testimoiū de excellētia quā nō h; Scdo q; hōrē
sibi cupit nō ēserēdo in deum cū tamē honor ois
hēat a deo nō a nobis. quia excellētia omis vera

est quasi qđdā dīnum in homīne. Tercio per
hoc qđ appetitus eius in ipso honore quiescat. non
referens honore ad vtilitatem aliorū. Id enim ī
quo homo extollitur. datur ei a deo vt ex eo alijs
prosit. **H**ypocrisis fit qñ quis similat psonam
boni seu virtutē quācūq; quā non h̄. Intus enī
malus est aut intencōnem malā habet. S; exteri
us psonam bonā ostētat & sic in ypocrisi duo sūt
vnū est defectus sanctitatis quā quis non curat
habē. aliud est simulatio ipius sanctitatis. sic qđ
solum curat sanctus apparē. & ad ista intentio y
pocrite fertur. **H**ypocrita enim dupliciter dicit̄
vno modo ille cuius intentio fertur ad duo. v; ut
nō curet scītate habē. s; solū scīs apparē & sic
ap̄rie capitur in scriptura. Scđo mō dicit̄ ypoc
ta ille qui intendit similitare sanctitatē a q̄ deficiē
vñ quādo aliquis p bona opa q̄ sunt ex suo gñe
ad dei seruiciū p̄nētia non querit deo placere
sed hominibus similat ecām intencōnem quā nō
habet & sic est ypocrita. Item si quis ista intētio
ne habitum sanctitatis vel religionis assuēt; ut
se iustum ostentat; qui tamē eo scīente iustus
nō est: talis esset ypocrita. Non est aut ypocri
ta nec simulator qui habitū sanctitatis assumit ī
tendens se ad statum pfectōnis transferre etiā
si per infirmitatem deficiat a p̄fōne. **Q**ueritur
qui sunt fructus vel signa p q̄ ypocrita agnoscāt

res. alexander. 3. videlicet fauor humanus. questus
tpalis. et laus humane. quod cum quis consecutus fu
erit. vel etiam si videat se non posse consequi tunc cessat
ab opibus exterioribus. quod prefatis tribus ypocrita
principaliter intendit frui. Ideo sic cognoscatur quis
sic pastor vel lupus. **H**ypocritus est peccator mortalis.
Primo quando quis non curat sanctitatem saltem
que est de necessitate salutis habere. et tamen simi
lat eam habere tantum ut appareat. Secundo quando i
ntentus finis similitudinis repugnat caritati dei vel
proximi. ut quando quis simulat sanctitatem ut et
falsam doctrinam seminet. vel ut adipiscatur erde
fiastica dignitatem indignus. vel quicunque temporalia bo
na in quibus finem constituat. Si vero finis interior non
repugnat caritati est veniale. Quando autem quis in
tendit simulare sanctitatem a qua deficit per peccatum mortale
talis quous sit in peccato mortali. non tamen semper ipsa
similitudo est ei peccatum mortale. Contingit autem quoniam
quod aliquis simulat perfectionem sanctitatis que
non est de necessitate salutis. et talis similitudo nec semper
est peccatum mortale nec semper cum peccato mortali
Preterea di. Cancellaria. Celare peccata sua non est ex se
ypocritus sed cautela prudens et debita. secus si fiat
hoc ex appetitu laudis false a alterius malicie pri
ncipaliter. vel si ad malum finem vltimare refera
tur. Secus etiam si per mendacia operum vel signo
rum vel verborum talis absconditio queratur fieri

quēadmodum si ad celādūm peccā sue luxurie fingat se aliquis ope signo aut verbo luxuriam mīme detestari et castitatem amplecti. cum sufficere debeat ut illam non ostendat.

Similacō vero proprie sumpta est quōdam mendacium in exterius signis factorum consistēs. Et fit quā aliquis per aliqua signa exteriora factorum vel rerum aliquid significat quod non est. Mendacium vero proprie fit verbo. a cordis sententiā discordante. Nō autem est similacō si aliquis pēmittat significare quod est. ut si est peccōr vel nocens. Sicut etiam mendax non est. quādo tacet quod est. quod aliqui licet. Viricus addit quod cum aliquis simulat sanctitatem quā non habet propter hoc ut aliquid ei detur sicut illi de quibus dicitur math. 23. v. vobis scribe et pharisei qui comeditis domus viduarū et peccatum mortale est. quia rapiunt. quod debetur scō quia quod datur ei. datur nomine iusti Idem quā dotalem similacōem facit ex insatiabili auaricia Si autem aliquis per sua necessitate simulat apostolorem indigentiam quod habeat non est hoc peccatum mortale. sicut faciunt coiter trutam quia ibi secundum Crisostomum plus est culpa diuitem aliqui quam pauperum

Utrum autem aliquis simulans sanctitatem ad honorem dei et edificacōnem proximorum peccet R. d. 7. pe. de. tar. distinguendo quod duplex ē similacō. quodā fit ab aliquo ut iniquitas sua pallietur

et ip̄e ab hominibus laudet et bonus reputetur.
et sic est p̄ccm. Alia est que fit ad honorem dei et
primorum edificacōnem ut aliquis religiosus
maiorē cōfessionē cōdit coram secularibus q̄ co
ram suis fratrib⁹ ut ip̄i magis edificētur. iste nō
peccat si mētur. Pertinacia est viciū quo q̄s pl⁹
q̄ oportet pseuerat in p̄pria sententiā. mollis autē
minus q̄ oportet pseuerat. Si pseuerās dicitur q̄
cōtinuat finē q̄ oportet. Pertinacia vero in opinio
nibus et actibus p̄p̄iis p̄ quā quis non est para
tus corrigi dāpnabilis et vix sanabilis p̄sumptio
est. Et dum in rectore aliorū aut apud religiosum
est cuncta turbat et perdit. Contencō et discordia
quid sint dicitur in c. 1. 1. 18. **A**dulator fit q̄s
mūltipliciter et peccat. primo q̄n quis alium lau
dat in malis. Scđo quādo aliū laudat in incertis
p̄ veris. Tercio quādo quis laudat aliquē quā
viximiliter de hoc in inanē gl̄ia cadet. vel i supbi
am. Quarto q̄n laudat aliquem etiā de vero bo
no ut placeat ei p̄pter inanem gloriā. Quinto q̄n a
liq̄s vult placē alteri et ip̄m laudat p̄pter lucrum
Virtus vero affabilitatis nullum peccatum est.
q̄n quis laudat aliū et intendit delectare eum. pri
mo quādo hoc facit ut ex hoc eum cōsoletur in tri
bulacōnibus ne deficiat. Scđo si laudat aliquē ut
in v̄tutib⁹ p̄ficiat vel p̄ficē in eis dē studeat. Ter
cio si laudat et vult placē p̄pter nutriendā caritatem

et ut homo in alijs spūaliter placere possit. Adulacō est peccm mortale. **P**rimo cum quis laudat alterius peccm graue. p̄sertim quia dei iusticie nocet. et proximam scandalizat. Scdo qñ aliū laudat fraudulentē ut scilicet ei notabiliter noceat corporaliter vel spūaliter. Tercio qñ p̄f̄ intentōz adulacōis quis alteri est occasio peccādi. grauius saltem quia tunc est scandalum. et de eo sicut de scandalizantibus est iudicandū. De hoc h̄etur infra. c. 8. §. 1. 8. et 9. **V**eniale vero peccm ē p̄mo qñ quis adulatur ex sola auaritia delectandi alios. Scdo quando adulatur ad euitandum malum. Tercio qñ adulatur ad cōsequēdū aliquid in necessitate. Curiositas est viciū quo quis inordinate affectat veritatē aliquā inquire. et fit hoc peccm per se vel per accēs. primo quādo quis supbiat de cognicōne veritatis. scdo quādo quis vitur cognicōne veritatis ad peccandū. tercio qñ quis studet sciām veritatis ut exinde supbiat. qñto quādo quis studet addiscere aliquid ad peccandū vt de supsticōne et h̄mōi. quinto quādo q̄s etiā circa sensibilia quo ad extēiores sensus studet inquātum cognicō sensibilibum non ordinatur in aliqd vtile. s̄ potius auertit hominē ab aliq vili cognicōne. vt videndo canes leporem inseq et similia. **S**imiliter quādo quis p̄ studium min⁹ vtile retrahitur a studio qd ei ex nēitate icūbit

Sexto qñ quis studet addiscere ab eo a quo non
licet vt a sup̄ticiofo. l. incantatore veritatem fue
ti inquirere. Septimo qñ quis appetit cognoscē
veritatem circa creaturas. non referendo actu
habitu ad debitum finem scilicet ad cognitiōē
dei. Octauo quando quis ordinat studiū suū de
ca sensibilia ex quibus verisimiliter pccm sequit̄
vt in inspectōe mulierū aliquā. a in inspectōe lu
dorū aliquorū. Nonno quādo aliquis studet ad inq̄
rendum vicia primorū ad despicieūdum. l. de
trahendum ei. vel saltem inutiliter inquirendo.
Licetum tamen est pquirere facta vel actus pri
morum si fit bono animo. Decimo si fit ad vtilita
tē ppriam. vt sc; homo ex bonis opibus primorū
puoceat ad melius. Scđ si fit ad vtilitatem alte
rius. vt sc; corrigatur fm regulā caritatis a debi
tū officij si aliquid ab eo agitur viciose. Etia lic
tū est si qs circa sensibilia affect; veritatem inq̄rē
Primo si fit pp̄t nccitatem natuē sustentādā. Se
cūdo qñ fit pp̄t studiū intelligēde veritatis. Orna
t9 vestiū calciōz a exteloz rez fit pccm. pmo qñ
qs sine rōbili cā alijs vesti. vtiē q̄ hēat consuetudo
eorū qbz viuunt. Di. sine rōbili cā. que statim exp̄me
tur. §. 23. Scđ qñ qs ex superfluo cultu gl̄ā; q̄rit
Tercō qñ ex superfluo cultu delicias q̄rit a nō fm
q̄ vestis ordiatur ad corpis fomētū. Q̄to si quis
nimia sollicitudine; apponit ad vestiū cultum.

Quinto quādo sine nēcitate mulier vtētur veste
virili vel ecōuerso vir veste muliebri. Sexto qñ
mulieres q̄ viros non habent nec volunt habē
et sunt in statu non habendi volunt placē viris
p̄ vestium ornatum ad cōcupiscendum. quia hoc
est eis dare incētīuū ad peccandum. Idem de vi
ris erga mulieres est dicendum. Vnde q̄ tales
portant ornatum ad lascīuā puocandū est illi
citur. Est autem semp̄ pccm mortale qñ muliēs
q̄ viros non habēt nec volunt habere et sunt in
statu non habendi se ornāt vt viros puocēt ad
cōcupiscētiā. Si aut̄ ex quadā leuitate l̄ etiā
ex vanitate ppter quādā iactantiā se ornāt: nō
semp̄ est mortale pccm. sed qñq; veniale. Et eadē
ratio est de viris. Secūdo p̄ciositas vestium l̄ oī
tus dicit vl̄ est pccm mortale cum est contra p̄
fessionem alicuius. sicut aliq̄ moniales p̄fesse
paupertatem et seculi abrenūciacōnem ornant se
ad modum theatricarum mulierū. Tercio secū
dum eundem quādo monachi abiecto hītureli
gionis sue defecunt hītum clericorum seculariū
Quarto fm̄ eundem quādo hoc p̄cedit ex supbia
dampnabili. v̄ ex supbia l̄ inani gloriā q̄ ess̄ mō
le pccm ut supra patuit. Inexcusabiles sunt aut̄
mulieres cum a viris p̄hibite. nichilomin⁹ se i
moderate ornant. patz enim q̄ tūc hoc faciunt ex
supbia. l̄ ex libidine. Porro muliēs se colorātes

vel alia figmenta ad apparentem pulchritudinē
adhibentes a hūmōi facientes semp peccant ad
minus tñ venialiter qñ fingunt pulchritudinem
non habitam. Solum autem p talia peccāt mōi
liter. Primo qñ ista fiunt ppē lasciuia. Secūdo
qñ fiunt in dei contemptum. Sed non peccant qñ
solum occultant turpitudinē ex aliqua causa pro
uenientem puta egritudine vel aliquo hūmōi. qñ
ut Apłus dicit Que putamus ignobilia men
bra esse hñs hñore habūdantiorem circūdant?

Conat⁹ vero vestiū vel p̄ciositas eaz aut simi
lium pōt haberi sine peccō. primo racōne dignita
tis officij dñi. ppter sacramētum enim quis po
test p̄ciosioib⁹ vñ etiā ad significand⁹ excellen
tiam sui status vel cultus dñi. Scđ rōe dignita
tis alteri⁹ officij publici l nobilitatis eē ppter excel
lentia sui stat⁹ significandā. tercō rōe cōsue. eoz cū
q̄b⁹ viuūt. Q̄to rōe solēpnitatis m̄rimoniū meū
di. vt sit circa nuptias. Q̄nto rōe cōiūctie seu ca
stratis m̄rimoniā l altero coniugatoꝝ cōsue. Sic
enī p̄m apłm m̄le pōt studē ut placeat viro. por
ro dñt⁹ deficiū sit peccm. p̄mo qñ q̄s cōi cōsue. eoz
q̄b⁹ viuūt irrōnabilē vestes mutat. Q̄d addic⁹
q̄ rōnabiliter hoc fieri pōt vt statū diceē. §. 21. Se
cūdo qñ q̄s ita negligēs ē vt adhibeat studiū l
labore ad hoc q̄ erteiori cultu vtatur fm q̄ opor
tet vt qui non leuat vestes sed trahit per terrā

tercio qñ quis ipsum defectum exterioris cultus
ad gloriam ordinat ut ypocrite faciunt aliquādo
Quarto quādo quis ex auaricia vestes viles cō
tra stat⁹ sui decetia; portat. Rōnabiliter aut et si
ne pccō potest quis viles vestes portare. Primo
racōne officij p̄dicacōnis vel fructus aiarū procu
randi illud p̄phe quādam fecisse leguntur. Secū
do racōne penitentie ut ēligiosi vel alij sicut rex mī
nue sacco se induit. Tercio racōne edomacōnis
carnis vel humiliandi spiritū p̄prium sicut fecit
Allexius et heremite. multi etiā seculares.

De Auaricia Capitulum. 3.

Auaricia est s̄m Aug⁹. immoderatus amor
habendi pecunias. vel qđ mensurari pōt
pecunia et cōmittitur actib⁹ interioribus
tripliciter. primo qñ quis immoderate diuicias
amat quas habet. scđo quādo quis immodera
te diuicias desiderat quas non habet. tercio quā
do immoderate in diuicijs habitis delectatur. Ex
terioribus etiā actibus cōmittitur dupliciter
primo quādo quis plus debito pecunias acq̄rit
aut pl⁹ debito tpalia cōseruat. **A**uaricia potest
fieri mortale peccatum. primo si quis tenetur da
re paupibus in articulo necessitatis. scđo si ha
bet supflua. p̄sone. status. ⁊ honestatis. de hoc vi
de. s̄. s. vltimis duobus modis est pccm mortale
ex suo gñe. s̄. tribus p̄mis modis nō est mortale

nisi tantū cresceret q̄ p̄feretur caritati dei aut p̄
rimi. vt sc; ap̄ diuiciarū amorem aliquis non ve
reatur facē ōtra amorem dei aut primi. sic enī
erit mortale p̄ccm. Si autem inordinatō amoris
infra hec sistat. scilic; vt homo q̄uis sup̄flue diui
cias amet: non tamen p̄fert earum amorē amo
ri diuino. vt scilic; ap̄ter diuicias nō velit aliqd
facere contra deum ⁊ proximum sic est viale pec
catum Cancellarius ponit breuīus ista sic. Aua
ritie objectū est immoderata possessio. Qd ex ge
nere suo non videtur esse mōle vliē. sed in mō
le transi. Primo dū ex deliberatione efficaci et
absoluta appetuntur vel querūtur vel rapiuntur
aut ētinentur aliena. inuitis dñis qualicūq; mō
fiet dam. vel palam. vi vel fraude consilio. vel au
rilio p̄sertim si res sit notabilis detrimentū. Se
cundo dum appetitu suffocante rationem ⁊ a dei
seruītio penitus impediēte etiam licita vel pro
pria bona. nimia libidine. sollicitudine appetun
tur querūtur seu retinentur quasi in eis spes toti
us auxilij velud i deo poneretur. mōle est. Quā
auaritiē spēm Apostolus ob hoc appellauit ydo
lorum seruīutem. Ex quibus patet cum auaritia
sit immoderatus amor hūdi: q̄ hoc fieri pōt tri
pliciter ut di. auctor compendij thō. videlic; i ap
petēdo. In acq̄rendo. ⁊ in ētīnēdo. Si p̄mo mō tūc
ē p̄ccm mōle triplicē. p̄mo qū q̄s appetit aliena

appetitū cōpleto qui pcederz in opus si eēt facul
tas. Scdo qñ quis appetit illicita voluntate con
pleta ut si aliquis indignus conatur beneficium
eccl̃asticum adipisci. Si tamen appeterz talia siue
aliena siue illicita cum voluntate cōdicōnata. sc̃i
licz si posset habere sine offensa dei. vel iniuria p
rimiztunc est vel nullū vel veniale pccm siue con
dicō actualiter siue habitualiter addatur. Ter
cio qñ quis simpliciter appetit supflua ⁊ hoc ap
petitū suffocante mētem ⁊ a cōsideracōne sui ⁊ cō
sideracōne diuinorum. Si tamen supfluo amore
inhereret tpalibus infra dei amorem est veniale
pccm. **S**i autē auaricia consistit in scdo. s. in ac
quirendo est mortale pccm. Vno modo si acquit
res iniuste quocūq; mō. Scdo si acquirit res per
tale opus aut artē aut officiū qđ p se mōrle pec
catum est si etiā esset sine lucro ut in pcurantū
bus ad venerea extra mēmōrium ⁊ similibus.
Si autē acquirētur res per ea que solum venialia
sunt vt cum aliquis verba iocosa componit ad lu
crum salua tamē honestate veniale est. Tercio
si aliquis ppter delcācōnem dissolucōnis totalit̃
se talibus p̃fatis iocosis darz. Dico autē ppter
delcācōnem. quia si aliquis ppter necessitatē per
taliam sustentacōnem sibi oquirerz. quādo aliam
artē lucrosam nescirz non eum reputarē in sta
tu dampnatorū. Si autē auaricia cōsistit i tercio

scz in retinendo fit mortale. **P**rimo qñ quis reti-
net sciēter aio retinendi ea que restitue teneē
Scdō qñ q̄s ētinet supflua respectu p̄sone et suoz
et respectu cōseruacōis status sui et suoz et hoc
tpe extreme necessitatis alicui? Tercio si retinet
supflua etiam citra extremā necessitatē ex insaci-
abili cupiditate. cui? p̄cipuū signū ē. q̄ q̄s potius
res putrescere sinīt apd se q̄ alijs vti tur dispen-
set. Si quis autē retinet supflua q̄dā ex inordinā-
to amore tpalium p̄ que modicu deficit a medio
largitatis. saluo tamē statu virtutis. sic est veni-
ale p̄c̄m. Nullum vero peccatū est qñ quis reti-
net ea q̄ ad necessitatem pertinent suam et suo-
rum. vel ad cōseruacōem status sui et suorum
secundū qd̄ decet suam dignitatem. Sunt autem
nouem spēs auaricie. etiam fm p̄h̄m. g. ethicorū
fm quas diuersi auari denominantur. Prim⁹ di-
citur p̄cis. qui scilicet nimis parum dat. Scd⁹ te-
nar qui nichil dat. Tercius chimibil⁹ qui cum
magna difficultate dat. de paruis magnam vim
faciens. Quartus illiberales operationes operā-
tes. et sunt qui turpia lucrantur vel vniuersalia
vel seruilia opera exercent. Quintus de meretri-
cio pasci. qui aliqua de viciosis actibus lucrātur
ut de meretricib; et huiusmodi aliquo. Sextus v-
furarij q̄ lucrantur de eo qd̄ o; gratis ccedē. l. q̄
lucrātur parua cum magno labore aut multo.

Septim⁹ latrones qui lucrantur aliqua iniuste
vim vi inferēdo. Octauus mortuorum spoliatores si
milititer vim inferūt. Non⁹ aleatores qui iniuste
lucrant aliqua ab inimicis. **P**rodigalitas est
viciū quo quis tpalia dat vel consumit inordina
te et opponitur auaricie. Iniusticia etiā hic con
fenditur que est viciū gñale quo quis infert
alteri notabile nocumētum cōtra ius et est ex ge
nere peccm mortale. Ille tamē qui in puiis facit i
usticiam. deficit a pfecta ratione eius qđ est in
iustum facē. inquātū potest repurari non esse oī
no contra volūtatem eius qui hoc patitur. puta
si auferat aliquis alicui vnum pomū vel aliqd ta
le de quo. pbabile sit qđ ille inde non ledatur. nec
ei displiceat. Iniusticia aut est duplex Vna ille
galis spāle viciū. inquātum respicit bonum cōe
qđ cōtempnit. s; gñale qđ ad intencōnem. qz
per cōtemptum boni oīs potest racō ad oīa pccā
deduci. Alia pūcularis que fit s; inēqualitate;
ad alterum put scilicet homo vult plus habere
de diuicijs et honoribus et min⁹ de malis puta la
boribus et dampnis. Prima opponit iusticie le
galis. Scđ a pūculari iusticie. Sub iniusticia conti
nentur quīq; iniusticie videlicet carētia habituū
ēgnatiue. scilicet pollicite simplicis. Regitiue siue
pconomice. et militaris debite in cē alicui. s; filie a
uaricie sunt septē scilicet Obduratio Inquietudo

Violentia. Fallacia. Periurium. Fraus. Prodi-
tio. Prima scz obduratio est contra misericordiam
et fit qñ quis nimis tpalia retinet. et cor ei⁹ mise-
ricordia non emollitur vt de diuicijs suis subuei-
at miseris. **A**d sciendū autem qñ opa misero-
die sint necessaria. **N**otandū q. 6. sunt opera
misericordie corp alia Juxta illud. vestio. cibo. po-
to. doctum. visito. soluo. Spūalia sunt totidem
Juxta illud Confule. castiga. remitte. solare. fer-
ora. **N**otandū q ad talia opa misericordie exhi-
bēda quis tenetur sub precepto. puta diues ad
dandum elemosinam. medicus ad prestandum
medicinam aduocatus seu patronus ad cōsulē-
dum. et sic de alijs multis conditionibus videli-
cet sequentibus simul concurrentibus. Primo
quando locus adest. non enim tenetur quis per
mundum currere ad querēdum egentes. sed suf-
ficit si eis qui sibi occurrunt misericordie opus
impendat. Secundo etiam quando tempus oc-
currit. quia non tenetur homo future necessita-
ti alterius providere. sed sufficiat si presentī neces-
sitati succurrat. Tercio considerat quis si egēs
sit sibi coniunctus quacumq; necessitudine. quia
talib; maxie curam quis d; impēdē suoz videlicet
et maxime domesticoz p̄m Aplm vt sūt pntes p̄-
lati puei bñfici et sic de alijs hīs occurrētib;. Q̄rto
videndū an aliquis tantam necessitatem patiat

25

q non in pmpu appareat quō ei possit aliter s̄
ueneri. et in tali casu tenetur ei op⁹ mie impendere
Si aut in pmpu appareat quō ei aliter subueiri
possit. vel p seipsum. vel p aliam psonam magis
cōiunctam aut maiore facultatem habentem. non
tenetur tunc ex necitate indigentū subuenire ita
q non faciēdo peccet. vnde Cancellari⁹ dicit. Ne
mo de necessarijs suis simplici⁹ tenetur elargiri
pmo nec de necessarijs s̄m statum. S; nec de super
fluis suis ut sua sūt sub pena pccī mortāl nisi ubi
gravis necessitas circa alterū imminet ipō presu
mere debente q alius nō succurrat. Necessitas enī
extrema pxiū preferēda est soli decentie ppij
stat⁹. quāto magis supfluitas. ¶ Preterea sciēter
dimitte supflua sua nōbilter consumi p putrefa
ctionem. aut alias. pot⁹ q̄ in vsus pios ipsa lā
giantur. vix a culpa mōli aut nūq̄ possunt excu
sari. ¶ Insup norandum q thesaurizare de se nō
ē illicitū s̄ prouid. q̄uis ex circumstancijs possit
fieri criminale. ut si fiat ex alieno aut desperando
de diuino auxilio. aut in grande p̄iudiciū reipu
blice. aut si alijs p̄euntibus nō succurrat. hec Can
cellari⁹. ¶ Secunda filia est inquietudo quando
sc; quis nimā hab; sollicitudinē et curas supe
fluas in acquirendo dimittas. Est autem sollicitu
do studium quoddam adhibitum ad aliquid cō
sequēdum. Et si est circa spūalia est laudabilis

si sic discreta. **C**irca temporalia vero sic peccatum. V
no modo ex parte eius. de quo quis sollicitatur. Si scilicet
temporalia tanquam finem querit. Secundo modo propter superfluum
studium quod apponitur ad temporalia. siue sit propter vi
ctum necessarium. siue propter opera pietatis superflua
propter quod homo retrahitur a spiritualibus. quibus prin
cipaliter inservire debet. Tercio ex parte timoris super
flui. quando scilicet aliquis timet ne faciendo quod debet. neces
saria sibi sufficiant. Quarto si superflua queit ultra
presentis vite necessitatem. Necessitatem dico nature
personae et status ac honestatis. Quinto si tempus
sollicitudinis quis preoccupat. Sufficit enim diei
malicia sua id est afflictio sollicitudinis. ut si quis
tempore estatis iam cogitat de vindemia actuali
et similibus. **T**ercia filia est violentia. qua sci
licet quis in acquirendo bona aliena vi utitur. ut
in rapina que est rei aliene notabilis et violenta
acceptio. Similiter si quis rem notabilis repura
tionis inveniatur que in alicuius dominio fuit. non
habita pro derelicta retinuerit. animo non resti
tuendi domino. rapinam committit. **Q**uarta fi
lia est fallacia quando scilicet quis ad acquiren
dum temporalia utitur dolo per verba simplicia
Quinta filia est periurium quando quis in ac
quirendo temporalia utitur dolo per verba que
confirmat iuramento. de quo infra capitulo de
iuramento. **S**exta filia est fraus quando quis

in acquirēdo t̃palia ṽt̃tur dolo q̃t̃um ad res in
ope. ut in furto quod est occulta ⁊ dolosa rei alie
ne acceptō. **S**eptima est proditio. quādo quis
in acquirēdo t̃palia ṽt̃tur dolo in ope quātum
ad p̃sonas. Dicit autē Cancellari⁹ q̃ non debet
aliquis dici tenē rem alienam inuito dño q̃uis
nescienti. quādo dñs presumitur racōabiliter cō
sēsurus ex familiaritate. vel aliūde dum sciuerit.
aut si iuxta deāmen recte racōnis debēt cōsentīē
Sub furibus aut sacrilegis aut raptoribus cōp̃
hendūtur quo ad c̃mis equalitatē. quicquid sit i
restituōne faciēda ipsi⁹ aduocati fouentis cau
sam quā credē debet iniustam. aut p̃ culpam p̃dē
tis iustā ⁊ medicū infidelis. ⁊ iudicis mali. Et pre
lati quī p̃ficiūt officijs publicis et beneficijs p̃es
tim curatis illos quos scire debz esse raptōres et
aiarum destructōes. bonis sp̃etis. Illi prorsus cō
filiarij dñorum ad tallias iniustas. Et generalit̃
qui talia agūt. aut etiam cōsentīunt agentibus
Hec Cancellarius. Addit idem retinē tributa et
subsīdia racōnabiliter introducta peius est furto
simplici i subditis. exigere vero violēter aut frau
dulenter subsīdia indebita a subditis per princī
pem. rapina dāpnata est. Quādo autem hoc est
⁊ quādo nō gñali regula tradi nequid. Idē fur ⁊
raptor tenetur restituē ablata ⁊ non solum hec. s̃
etiam dāpna inde sequēcia. omibus rite op̃satis

Similiter rectores testamentorum aut plus iusto
differentes eorum operacionem in grauē iacturā aia
rum. Idem mutacio monetarum potest esse par
aut maius delictum ex se quod esset in casu falsam a
liquā fabricare. quoniam secundum dampnum reipublice
operatur quodlibet assumit modum culpe. Quod si princeps di
cat se dominum monete esse. Sit ergo dominus. bonus dispē
sator. non tyrānus. nec dissipator. **¶** Notandum tū
quod omnia sunt principis. non quidem proprietario iure nec
per se. sed per necessitate reipublice. Et quid mirum Cum
necessitas facit persone etiam singulari aliena esse
sua. Omnia etiam beneficia sunt pape tanquam ordina
tori supremo non tanquam domino aut possessori. Immo
nec etiam tanquam immediato dispensatori regulariter et v
niuersaliter nisi per locorum inferiorum iniquitas a mai
festa ecclesie utilitas in casibus certis istud exigeret
hec Cancellarius. Sunt preterea secundum theophrastum duo vicia spalia
astucia. videlicet et dolus. Astucia est studiū quo
quis ad finem bonum vel malum veniē mittitur non ve
ris viis sed similitudinibus et apparetib⁹. et est spale viciū
Et sic astucia ad executionem decarum viarum pertinet.
Dolus autem etiam ad astuciam pertinet et est proprie di
carum viarum assumptio secundum executionem. Et fit dolus
tripliciter. In locutione. et sic proprie dicitur dolus. Ope
sic proprie dicitur fraus. Corde etiam fit executio per decem
et dicitur machinatio. **¶** Symonia sub. 2. supra ta
cta specie continetur. Est autem symonia studiosa voluntas

emendi aliqđ spūale. vel annexum spūali. Et est
de gñe suo mortale pccm plus vel min⁹. pprie
in pprie. iuxta naturā ei⁹ qđ dicitur spūale vt dī
cūt Canē. Et fm̄ thō. cōmitti potest in multis. vide
licz circa sacram. circa spūales actus. ⁊ circa mu
nera. In sacramētis ⁊ circa hos mōs videlicz cīr
ca baptīsmū missam. cōfessionē. Absolucone. ab
excōicacōne Episcopoz. consecracōne. Abbatum
bñd cōne. ordībus clericoz. Crismate. Oleo sã
cto. bñd cōne nupciarū. remocōne obstaculorum
ad ep̄atum ⁊ similibus. Circa spūales actus con
mitti potest ut circa oracōnē. laudes dīnas p̄dica
cōnem. p̄cessionēs āniuersaria. Corr cōnes. visi
ta cōnes. dispensacōes. Ingressus eligiōis. vica
riatus. corr cōnū dīmissiōēs. doctrīnā āneram be
neficio ⁊ similibus. Circa ānera spūalibus con
mitti potest. vt circa vasa cōsecrata. sepulturas.
Ius patronatus decimarū Ius bñficiorum. fruct⁹
retentos a p̄latis. collacōnes bñficiorum et simi
lia. **C**irca munera p̄terea cōmitti potest vt si dē
tur pro obsequio seu seruicio inhonesto. pro ob
sequio ad carnalia ordinata. vt pro famulis cō
saguineorum vel p̄rimonij alicui⁹ ep̄i. et h⁹ mōi
Item qñ quis dat beneficium alicui hoc pacto et
hac intencōne vt exinde suis cōsaguineis proui
deat. Item qñ aliquis p̄latus preces p̄ indigno
exaudit. Item qui pro indigno petit principālē

intencionem hñs ad fauorem huñum. Item q
p se petit bñficiu curatū quia eo ipō indignus
est. hec de tho. 2. 2. **V**idetur etiam sub. 6. specie
auaritie. Est aut vsura pprie dicta. que diuino a
naturali iuri contrariatur a de se mortale culpā h
qñ scz aliqñd recipitur ex pacto ultra sortē di.
Cancel. Sortem vero estimam⁹ appellatū ius qd
habetur in re p vendicōnem aut empōez aut a
liū modum. fm quē transit dominū rei in emen
tem vt sit sua. Vendicō fit pccm fm tho. primo
qñ quis vendit rem plus q̄ valere debeat. Scd
quando quis vendit rem defectuosam tantū sicut
non defectuosam. Tercio quādo quis celat defectū
non patentē rei vendende a non defalcans de pre
tio quātum defectus est mal⁹. Emens etiam rem
preciosam p modico precio scienter. quādo eam
vendens ex simplicitate putat vile Cancellarius
dicat vendens rem carius q̄ empta est si notabi
lis sit excessus in lucro. omnibus piculis a indu
strijs hinc inde compensatis est regulariter de se
malum. a pei⁹ q̄ si ppter indigentia proximi hoc
fiat. a si res vendita ex sua industria melioez cō
ditionem nullam adeptā est. nec in se nec in extn
seca consideratione. vt quia propinquior a ad v
sum facili⁹ a similia. **D**efectus etiam rerum vē
dendarum quas q̄libz ad extra p̄fuitur agnoscē
de facili. sicut nec abscondēdi sūt fallacibz cautel

hic nec eos dici necesse est. presūm quō ad fori exte-
riū iudiciū. et quō ad deum etiā si pēn q̄ritas
pporcionabiliter ad defectū minuatur. ¶ **P**retēa
dāpna que aliquis nō ex culpa et negligētia sua
mercando incurrit pōt vendendo deducē. presūm
si damnu sit p̄tinens de se et quasi regulariter ad
mercaturam. Alioquin non oportet. ut si de merito
rū merces ignis fortuitus absumpsit. Secus pre-
terea ubi ex culpa vel sponte aliquis merces dese-
ctuosas cōdixerit. ut in equis et mulis fieri solet.
S; non licet ut vendantur pro integris. neq; deus
irridetur deceptōibus ultra mediū iusti precij
cōtractū iūm leges exterminant. In alijs vero
casibus etiā si peccent. vendentes res suas enormi-
ter tñ restituē non tenentur ementibus q̄tum re-
gulariter occurrit iudicandū. hec ille. ¶ **P**arui-
cētia est spēale vitium quo sc; aliquis cum tristitia
vel tarditate expensas magnas facit p magno
ope. Similiter qñ quis intēdit minus expendere
q̄tum dignitas opis magni requirat. Banauisia
vero seu cōsumptio est vitium. quo quis plus ex-
tēdit q̄ sit magno opi p̄portionatum. S;. ¶ **M**ag-
nificētia est virtus tenens mediū. vnde p̄uificus
diligenter rōcijs intendit. inordinate timens
bonoz suoz cōsumpōnem etiā i minimis Sa-
cilegiū cōmittitur qñcunq; aliquid sit quid ad
irreuerētiā sacrarum rerum p̄tinet. Vnde qui

rem sacrā violat: et hoc ipō contra dei reuerentiā;
agit. sicut q̄ p̄forat purpurā impatoris dāpnatur
tāq̄ in impatorē agēt. **S**pēs ei⁹ sūt tres s̄m. 3.
res sacras. p̄ma ē q̄n quis p̄sonā sacrā id ē d̄mo
cultui dedicatā irreuerēter tractat. violādo. Illū
tū solū p̄soē sacre p̄cēm ē sacrilegiū qđ agē dire
cte contra ei⁹ sanctitatem. puta si virgo deo sacē
ta fornicetur. ⁊ ita i alijs. Sub ista specie est si q̄s
deo cōsacratam p̄sonam p̄cūit. vel cum ea forni
catur. vel eam rapit. Et in ista prima specie sunt ḡ
dus s̄m drām p̄sonarum sacrarū. Scda species ē
q̄n quis locis sacris irreuerentiā siue contemptū
exhibz. puta cinnite rio. eccle. altari sepulchris
⁊ huiusmodi. Et in ista specie etiā sūt ḡd us s̄m
drām locorū sacrorum. Tercia spēs ē q̄n quis re
bus sacris irreuerentiā infert ut dictū est. Et ibi e
tiā sunt grad⁹ s̄m drām rerum sacrarū. Prim⁹ ⁊
maxim⁹ est sacrilegiū qđ contra eucharistiā con
mittitur. deinde q̄n i alia re sacra sacrilegiū comit
tit. Scdm locū tenēt vasa sacrā ad sacēmētōz fu
sceptōz. Et ip̄e p̄gies sacre ⁊ scōz reliquie. ⁊. ḡdū
tenēt ea que p̄tinent ad ornatū ecclie ⁊ ministroz
Q̄tū ea que sūt deputata ad sustentacō; mistroz
siue sint mobilia siue immobilia. **P**ersonarū ac
cepō est iniusticia qua p̄fertur p̄sona persone p̄
pter causā indebitam ut dī. Alexand. Et s̄m eūdē
fiei solz ēp̄licat. Vno mō i p̄mōcie ad dignitates

Alio modo in executione iudicij. Tercio modo in ex
hibicione honoris. unde secundum the. Acceptio persone
committitur cum aliquid persone attribuitur propter pro
portionem dignitatis ipsius Et fit quando aliquis alte
ri confert aliquid bonum quod debet dare debito iusti
cie. non respiciendo causam que faciat recipiente
dignum recipere illud bonum. sed respiciendo personam
aut quodcumque conditionem non facientem ad causam pro
pter quam sit quis dignus certo dono ut qui primo
ueret alium ad placationem vel magisterium quia
diues. aut quod sanguineus et similia. unde ille qui
in iuste vel ex inuidia impediunt alium ab acceptione
alicuius spiritualis beneficii tenetur ad restitutionem
Cancellarij dicit personarum acceptio in governa
tore rei publice. et generaliter apud omnem iudicem et
principem de se illicita est. nunc mortaliter nunc
venialiter ex circumstantiis et obiecto et est pollicie
cuiuslibet maxime turbativa. Non est autem acceptio
personarum nisi ubi debitum est et paritas utrobique
quia in gratiis faciendis unum capere alium dimittere
non est acceptio personarum Aut si res non sunt paires
Secundum the. dicit quod restituere est aliquem iterato in
possessionem vel dominium suum statuere. Non dimit
tatur autem dicit Augustinus. peccatum nisi restituatur ablatum
Id est secundum Canonicum. nisi voluntas efficax restituendi
assit dum possibilitas et oportunitas accesserit et
put sapiens presertim professor prelatus determinabit

ut q̄ veris dñis si sup̄sunt aut suis hēdibus aut
si fieri nequeant quia nō sunt. aut ignorantur. i
pios vsus referātur ablata. Vbi etiā aduertēdū
q̄ nemini de bonis alteri⁹ ip̄o inuito licz ducē sta
tum vltra patrā necessitatem sui ⁊ suoz. maxime
vbi posset laborare aut etiā i casu mēdicāe. ppter
hoc bonoz oīm cessionem p finali remedio iura
constituunt.

De luxuria Capitulū. 2.

Luxuria est libidīnose volūtatis appetit⁹
vel cōcupiscentia nimia expiende volupta
tis. vel est actus venere⁹ quo nō intendit
generacō huāna s; delectatio. Et fit hmoi pccm i se
ptem generaliter pccī materijs. videlicz circa pol
lucōnem in sompnis. circa actus voluntatis. cir
ca spēs exterioris actōis. circa fomēta libidis cir
ca circūstantias vicinas. etiā aliqn̄ circa actū ma
trimoni⁹. ⁊ circa filias luxurie. Pollutio q̄ fit in
sompnis licz nō fit de se pccm. est tamē signum
aliqn̄ pccī pcedētis licet non semp. potest enim
fieri sine pccō pcedenti. Primo cum naturaliter
in aliquo superhabundat semen sine pcedenti
excessu in cibo potu ⁊ ymaginacionibus preuijs
Secundo quando aliquando fit resolutio hmoi
vel per calefactionem notabilem corporis vel per
quācūq; cōmocōnē sine peccatis preuijs. Tercō
qn̄ sequitur ex cogitacōe pure speculatiua i vigilia
pcedēti deuenereis. Quarto qn̄ ex cogitacōe pcedēte

in vigilia habita q̄ licet non fuerit pure speculati-
ua. facta tamen est cū horrore seu cū affectōe asse-
cutione horrois id est cum displicentia. Quinto qñ
debita p̄cedente diligentia. dyabolica solum fit il-
lusione. Est autē signum p̄ccī p̄cedētis. Primo
qñ fit ex negligentia preparādi se cōtra te item
p̄tationem demonis in vigilia. ne quīs illudatur
a demone. Secūdo qñ fit ex sup̄fluitate cibi inordiā-
te sumpti. Tercio qñ fit ex potus immoderantia.
Quarto qñ fit ex cogitatione in vigilia p̄cedente
cum affectōe aliqua vel delcācōne seu concupis-
cētia vel sine horrore p̄habitis dum tamē nec cō-
sensus in opus nec i delcācōem morosam p̄ces-
serit. Quinto qñ fit ex consensu p̄habito siue in
delcācōem morosam de fornicatione siue ex con-
sensu in opus si facultas adesset. Sexto quādo fit
ex fomentis p̄habitis luxurie cum cōsensu in o-
pus vt sunt oscula. tactus. verba. amplex⁹. et si-
milia. Septimo quādo fit ex coitus p̄cedētis p̄-
p̄tatione illicita. primis. q. modis est venialis
p̄ccī signum ipsa pollutio. Vltimis vero tribus
est ex mortali cāta. **C**irca actus inteiores men-
tis in p̄ccō luxurie potest esse talis p̄gressus. pri-
mo ex visu. auditu. ex ymaginacōe. ex fomite. vel
ex instinctu demonis. p̄tingit quādoq; aliquem
de seia aliena cogitare aliq̄ venerium sine oi cul-
pa p̄cedēte. et tunc ad h̄mōi sequit̄ naturaliter

in appetitu sensitivo concupiscentia quidam respectu
eiusdem femine. que concupiscentia dicitur passio
seu primus motus. Et quando talis precedit omnem actum
rationis: nullum est peccatum. quia non est in potestate
nostra quod talibus visis ut Augustinus dicit non tanga-
mur. sed in potestate nostra est cum eis tangimur. li-
bere ea respicere aut acceptare. Secundo si non respu-
tur femine prefatum desiderium sensitivum seu motus
ad eam. et ratio illum motum percipit aliquantulum
nec voluntas respicit statim: tunc voluntas mo-
uetur motui delectationis condelectando appetitui sen-
sitivo. et homini est veniale peccatum. quia non vigila-
vit ratio et negligens fuit ad expellendum per libe-
rum arbitrium. Tercio si non resistitur. sequitur
motus desiderii consensus surrepticii ad prose-
quendum illud in opus. et hic est terminus pecca-
ti venialis inclusive. dicitur bene. de gan. in quodlibet.
Quarto si non resistitur sequitur consensus interpretativus in de-
lectationem; morose cogitationis de fornicatione. Qui con-
sensus interpretativus oriri potest. quando ex delectatione volun-
tatis intuitu absorbetur ratio. ut non possit intercedere iudi-
cio et negligit voluntas movere rationem ad iudicandum
et permittit transire tempus quo posset delibe-
rare. Quod cum pertransierit. et si non vere con-
senserit: tamen interpretative. et est mortale peccatum. unde
dicitur. the. q. de veritate. antequam ratio delectationem perpe-
dat a nocumetu ipsi. non habet interpretativum consensum

etiam si nō resistat. Sed qñ iam ppendit racō de
leācōne in surgente. a de no cūmēto cōite utpote
cum pēpit homo totaliter se p hmoi deleācōnez
in pēem inclinari. et in pēeps ruere nisi expresse
resistat. videtur consentire. a tunc pēem ad ratio
nem transferē vt pactum Quia agere a non agē
cum quis d; agere ad genus actus reducūtur se
cundū q pēem obmissiois ad peccatū actus edu
citur. Ad idē est bona ventura in scdo dicēs. tūc
inducit mora tps in cōsensum intēpretatiuū qñ
homo aduertens vel debens aduertē piculū deleā
cōis venēe retente. negligit eā repmē hoc autē
nō est absq; cōtēptu salutis pprie. p eo q discrimi
nini se exponit. deleācio enim sicut serpens mēet
a nisi resistatur venena diffundit p q spūs rōna
lis incurrit mortē culpe. Sicut igitē salutem suam
corpalem negligēt qui serpentē iuxta se sciēter
collocat; sic in tali deleācōne aduertens piculū
vel debens aduertē volūtariē versatur a exponit
se discrimini qñ negligit repellē. Quid autē sit intē
ptatiu⁹ consensus etiā in alijs materijs di. Can
cellari⁹ Interpretatiuū cōsensum tunc eē dicim⁹
dum habuit rō sufficiens tpus deliberandi et re
fugendi ea cūta q vitanda esse pervigil tene
bat Qualiter dicūt lex forensis Qui tacet consen
tire videtur dū vi; repugnare debēt. Quinto seq
pōt terciū vel quartū pōcōz ali⁹ grad⁹ cōsensus

scz ver⁹ in delectationem cogitationis de fornicatione
Vere enim censetur post iudicium vel finem ra-
tionis Vnde. s. th. vbi prius di. simpliciter con-
cedimus consensum in delectationem fornicationis vel
alteri⁹ mortalis esse peccatum mortale. Ex quo e-
tiam sequitur inquit q^d quid qd homo agit ex co-
sensu talis delectationis ad hoc ut homini delectatione
nutriat vel teneat. sicut sunt turpes tactus. act⁹.
vel libidinosi oscula vel aliqd homini. totum est
peccatum mortale. Et bona ventu. vbi prius. mo-
ra tps tunc occasionaliter inducit consensum veru
qn de venereis libido crescit adeo ut homo velit
omnino in interiori delectatione persistere et moral
Vnde Cancell. dicit Consensus in delectationem lu-
xurie circa obiectu sibi phibitum scilicet sub pena
peccati mortalis est mortale peccatum. siue sit in co-
gitatione. siue i verb. aut i visu aut tactu aut nu-
tibus. Sexto sequitur consensus in actu seu op⁹ pec-
cati mortalis. ut in fornicatione. stuprum. et homi-
ci est peccatum mortale etiam si opus non perficitur.
quia voluntas apud deum p facto computatur. Sep-
timo sequitur ipsum opus si facultas assit. Igitur
circa exteriores act⁹ venereorum et luxurie sunt. A.
species que recipiuntur fm differentias personarum
in quibus est coitus. Et iste species se ut sequunt^r
gradatim in malicia excedant. Prima e simplex
fornicatio. Secunda adulterium. Tercia stupru

quarta raptus aggrauās p̄fatas duas. quia si ē
rapt⁹ virginis est grau⁹ p̄c̄m q̄ stuprum sim
plex. Si autē est alterius cōingis: tunc est grau⁹
q̄ simplex adulteriū. Quinta ē incestus. Sexta
sacilegium omnes p̄fatas sp̄s aggrauās se
ptima est vicij cōtra naturam. **F**ornicatio sim
plex est vagus cōcubitus preter m̄rimoniū cum
aliqua corrupta puta cum meretrice l̄ alias cor
rupta vel cōcubina. Vel est vt allerander dicit
luxuria q̄ solut⁹ solutam naturali vsu cognoscit
Et intelligitur solutus a soluta a vīculo coniu
gij a cōsanguinitatis et affinitatis ordis r̄ligionis.
vel vōi cōtinētie. Naturalis vsus intelligitur ad
dēniam illi⁹ vsus quī est contra naturam. Dicit
autem simplex nō q̄ fornicatio sit paruum p̄c̄m
s̄ cōp̄acōne ad alias sp̄cies peiores. p̄mmo qua
druplici de causa fornicatio est certis respectibus
maximū p̄c̄m. Primo rōne libidinosi ardoris se
cū dum quē nobilissima aīe potētia sc̄licet racō ag
glutinatur. vltime potentie ei⁹ a vilissimo corpi
nam per ḡnatiuā potēciā q̄ est infima et p̄ma
et vbi fit potētia. Sc̄da ē ascendēdo nutritiua. ter
cia vero appetitiua sensitua vbi fit racō serua cor
pis. Sc̄do racōne ḡnalitatis. quia p̄ hoc vicium
plures subdunt dyabolo q̄ p̄ alia. et per illd va
lut sarena fit demoni p̄latoꝝ et subditoꝝ. qui ea
rapiuntur. Tercio racōne fedicitatis i quo excedit

alia vicia. vñ non tantū templū dei in anima ve
rum etiā; tēplum dei in corpore violatur sñ ap̄m
nam corp⁹ extra inquinat. ⁊ aīn intus inquinat
adeo ut luxuriosi minus q̄ alij sunt ap̄i ad vir
ginis filiū in eucharistia sumēdū. Quarto racōne
duplicis tēptacōnis. qz hostis temptacō ibi est
⁊ carnis. **S**cđa species est adulterium. luxuria
sc; qua coniugalit̄ thorus violatur. fit enī qñ li
bidinis instīdu vel aliene consensu cū altero alte
ra contra pactum coniugale concumbit Et fit vno
modo. qñ vir matrimonio iunct⁹ accedit ad al
terius vxorem. Scđo qñ maritus alicui⁹ accedit
ad quācumq; aliam virginem vel nō virginem
Si accedit ad virginē h; racōnem stupri. Si ali
quā rapit h; racōnem rapē. S; ex pte viri sp h;
racōnem adulteriij. **T**ercio quodāmo adulter
est qui est solutus. ⁊ alicui⁹ vxorem cognoscit
3. species est stuprum videlic; luxuria q̄ virgi
nalis incorruptō dissipatur. vel est illicitus concu
bitus quo defloratur aliena virgo voluntarie vel
involuntarie. **Q**uarta species est raptus qui ē
actus venereus quādo quis sc; de domo pntum
vel tutor⁹ violentē recipit vginē l alicui⁹ vxorem
vel uiduā vel corruptā sibi non desponsatam volū
tariā vel involuntariā cognoscendo. Vel ut Alex.
di. Rapit⁹ omittit qñ puella violēter a domo pa
tris abducitur vt corrupta in vxorem habeatur

siue puelle solūmodo siue pñib⁹ tantū siue vtrif
q; vis illata cōstiteit vide infra. c. ij. §. 12. et aggr̃
uat ut supra §. 10. dictum est. Quinta species est
incestus qui est coitus contra cōsanguinitatē & af
finitatem vel cōpafinitatem vel spūalem cōgna
cōnem cōmissus. Et est tanto graui⁹ & quanto per
sone sibi p̃p̃inuius cōiuncte sunt in gradibus p̃
fatis. scilicet affinitatis cōsanguinitatis vel cōpateu
nitatis. De hoc infra. c. ij. §. 9. Itē. c. ix. §. 2. a. i. 7. a.
10. Sexta species est sacrilegiū put est abusus
veneris femine ad diuinū cultum voto applica
te. Vnde ut alexander dicit. q̃uis sacrilegiū sit
cōe ad lesionē cui⁹libet rei sacre: hic tamen acci
pitur p̃ lesione p̃sone sacre. & taliter. s. p̃ viciū
luxurie. Vnde sacrilega luxuria meli⁹ dicit̃ h⁹
mōi autē est coitus cōtra votum cōtinentie ut qñ
quis violatur vel in se. ut cum clericus in sacris
ordinib⁹ cōstituit⁹ vel eligiosus peccat cū aliqua
soluta. & in altero vt cū aliq̃s peccat cum sanctio
nali vel aliqua cum sacerdote vel etiā cum quis
peccat cum aliqua deo per simplex votum cōtinen
tie astricta. potest autē hoc sacrilegiū cōcurrere
cum speciebus diuersis luxurie. Exempli gratia
Si quis abutitur p̃sona cōiuncta sibi s̃m spūale;
cōgnacōnem: cōmittit sacrilegiū p̃ modū ince
tus. Si abutitur virgine deo sacra inq̃tū ē spō
sarp̃i est sacrilegiū p̃ modū adulteri. Inq̃tū

vero est sub spūalis p̄is cura constituta erit: qđ
dam spūale stuprum. Et si violentia inferatur. e
rit spūalis raptus. **S**eptima spēs est viciū cō
tra naturā. luxuria videlicet quā naturalis vsus co
eundi maris a femine pueritur. Et est in oī actu
venereo ex quo generatio sequi non potest. Et qđ
uis hoc viciū sit pessimum inter spēs luxurie:
cōmittitur tñ multis modis. Et diuersos hz gra
dus quinqz videlicet quoz posterior semp peior ē
prior. Prim⁹ est qñ absqz omni concubitu cau
sa delectōis veneree pcuratur pollutio. Et voca
tur p̄c̄m immundicie vel mollicie. qđ consistit i
sola obmissione concubitus ad alterz. Secundus est
qñ seruatur debitū vas a instrumētum debitum
s; non seruatur naturalis modus cōcubēdi cū feia
Alij autē modi monstruosi vel bestiales cōcuben
di sunt. qui tanto peiores sunt: quanto p̄ eos mi
nus nata est sequi concep̄o fetus. quoz. 2. poit
Albt⁹. in. 2. Prim⁹ qñ cognoscitur lateraliter. Se
cundus peior qñ cognoscitur sedendo. Tercius
peior scđo quādo cognoscitur stando. pessimus
vero est. quartus quando cognoscitur velut be
stia tergotenus. Et quint⁹ etiam infē p̄fatos sim
pliciter. quarto pessim⁹ ille ē qñ mulier supgre
dit virū. vñ infē. c. 10. §. 8. vsqz ad. 12. Terc⁹ gē
dus vicij cōtra naturā ē qñ nō seruatur vas debi
tū vel instrumentum licz seruatur sexus debitus

quartus qñ nō seruat sexus s; spēs ut masculi cū
masculo. femina cum feia. qđ vocatur sodomiticū
Quintus qñ nec spēs suatur vt hominis cū bestia
qđ vocat bestialitas. Nunc de fomentis libidinis
q̄ impudicia vocantur s; ap̄lm. Notādum q̄
s; allerandū libido non dicat. q̄cunq; ardor lu
rurie s; qui discurrit p turpitudines. Turpitudi
nes aut dicuntur qñ in debito mō p quas cumq;
ptes corpis quis luxuriatur non tñ cum re alia
contra naturam. s; sic autē fomentū luxus per. 2.
videlic; p visum alloquiū tactum. ⁊ osculū. visus
ē rei distantis alloquiū magis p̄p̄inque. Tact⁹
est cōiunctio aliquoz membroz. Osculum vero
oris q̄ omnia possunt fieri mortalia vt tactum ē
de consensu in delcācōnem luxurie. Et s; m̄ thō. oīa
hmōi prefata et etiam amplexus ⁊ verba sunt
peccata mortalia quādo sunt ppter delcācōnem
libidinosam vel ad cōfenciendū delcācōm luxurio
se extra thōz legitimū. Quādo autē fierent h⁹
modi sine libidine. possunt sine pccō fieri. vno mō
ppter cōsuetudinē patrie. Alio modo ppter aliq̄
necessitatē vel ppter aliquam rōnabilem causam
Omnia autē talia videlic; visus. alloquiū. tac
tus. āplexus. oscula ⁊ similia dicūtur impudicia
Sub alloquiō cōtinet viciū scurrilitatis ⁊ turpi
loquiū. p̄p̄ie tamē scurrilia verba sunt q̄ leuiter
⁊ ex inconsideracōne dicunt scurrililoquium autem

fit qñ cor luxuriosi est plenum turpibus concupis-
cibilibus. Pñt igitur ut dicit Alexander turpia verba
procedere ex quadam lubricitate lingue et impetu
irascibilis vel concupiscibilis et obrepcone rationis. Et
pñt procedere ex deliberacone rationis et mala con-
suetudine lingue et perversa affectone siue malin-
gna concupiscibilis et irascibilis. et fm hoc retorq-
bitur vel ad libidinem mortalem vel ad libidinem
veniale tanq ad radicem. et fm hoc erunt vel
mortalia vel venialia peccata. Dicuntur tñ esse mor-
talia quādo sunt in prelato. ¶ Sed quid de audito-
ribus talium verborum non displicentia ostendē-
cium. Respondet duplex est auditio. una illorū
qui sustentant turpiloquos et pcurant vt fiant
turpiloquia. et talium est mai⁹ pccm qd sit turpi-
loquenciū. quia auctores magis sunt in culpa qd
ministri eorū. Ex maiori enim libidine procedit
Est autem alia auditio casualis. cum tñ offertur
placet et hi minus creduntur peccare qd turpilo-
quentes. ¶ Stultiloquium quis comittit quan-
do quis suis verbis prefert delectationes quas ap-
petit quibuscumque alijs rebus. Ludicra verba
sunt quando quis verba ad delectaconez ordinat.
De circumstantiis autem coitus q aliquñ viciat
etiā coitū in matrimonio naturalez. et qñ actus
coningalis sit meritorius peccatum mortale. vel
veniale. aut quando quis obedire ibi teneatur

vel non habes. t. i. p. totum. **P**ostremo de filiabus luxurie ponit greg. 8. vna est cecitas mentis. quia quis propter vehementes delectationes non apprehendit in agibilibus finem ut bonum de quo etiam infra. c. 6. §. 16. Secunda est precipitatio quia in agibilibus subtrahitur consiliatio propter vehementiam delectationis. De qua infra. c. 8. §. 12. 7. 13. Tercia est inconsideratio quam propter vehementiam delectationis de agendis quis non indicat. de quo vide infra. c. 8. §. 12. 2. est inconstancia. quando quis propter vehementiam delectationis impeditur ne exequatur illud quod decreuit esse bene faciendum de quo vide infra. c. 8. §. 17. Quinta est amor sui quoniam quis propter delectationem se nimis diligit et quodammodo velut finem. Sexta est odium dei quando quis habet displicentiam de deo qui prohibet delectationem concupiscit. Septima est affectus presentis seculi quo aliquis vult frui voluptate. Octava est de speratio siue horror futuri seculi quando quis fastidies spirituales delectationes non curat de eis. nimis detentus in carnalibus.

De iracundia Capi. 7.

Iracundia dicitur opponitur mansuetudini. quia est excessus ire. et est aliud capitale vitium et vocatur ira per vitium. Diffiniturque quod est appetitus inordinatus seu irrationabilis motus vindicte sub ratione boni vel iusti. Et enim motum est appetitus vindicte quam a solo deo vel eius iudice appetere deberet

Ira aut qñq; est meritoria. qñq; nullum pccm.
sed passio. qñq; mortale pccm. qñq; veniale. me-
ritoria est ira q vocatur p zelum. & est racōnabilē
appetitus vīdicte puta qñ quis irascitur culpe
pprie p cōtricōnem. p quā sumit vīdictam de se
Vel irascitur aliene culpe non p sone. quā culpā
vult vīdicari p eum ad quem pñet. puta deū
vel suum iudicem cum alijs circumstancijs debi-
tis. Ira igitur p zelum q est de malo culpe dicit
ex se laudabilis s; ex modo psequendi potest fi-
eri vitupabilis. dum nec tpus nec locum nec mo-
dum nouit obseruare. presertim quādo pñacie
cōmūta est & tucbacōnū ac sedicōnum magis
adductiua q̄ sedatiua. Ira preterea q est motus
concitatus ad inferēdum vīdictam p malo sibi
vere illato si sit s; ordinem iuris. non est de se vi-
tupabilis s; reducitur ad iram zeli. vt in iudice &
p iudicem. Secus si ex libidine pprie vīdicte prin-
cipaliter. vel iniuria non sit vere facta. s; leuiter
& irracōnabiliter estimat. Ira tal p zelum sequi-
tur dictamen racōis. nō pcedit. In ea enim pmo
quis deliberat de vīd eā iuste inferenda. deñ im-
perat ire vt exeatur s; racōis dcamen. passio ei
coopatur actioni. ut sit efficacior vt patz in bello
iusto. in correctione fraterna. & in actib; iusticie
Differunt igitur ira per zelum. quia tali irasci-
mur vicio. & ira p vicium quo irascimur p sone.

Dicitur Allexander Quoniam ira est naturalis passio
ut in melancolicis et colericis. et sic diffinitur a da
ma sceno. Est feruor eius qui circa cor est sanguinis
ex euaporacione fellis vel per turbacionem fiens
Quoniam ira est primus motus ut si appetitus vindicte
de iniuria illata solum appareter precedat tam subito
et pueniat ratione. quod ratio nec acceptet nec negli
gat quando potest reprimere quam reprimat. et sic ite
rum non est peccatum. Quandoque ira est sola impacien
tia absque appetitu vltioris vindicte. Quoniam est frige
ra contra quamdam caritatis erga primum contra odium. In
quibus casibus ira aut nullum est de se aut venia
le peccatum. Sed ira que est appetitus deliberatus vin
dicte proprie preter aut contra iuris ordinem ex se. et ut
sic est mortale peccatum. presertim si vindicta sit non
bilis detrimenti. ¶ Pro quorum latiori declaracione
notandum secundum the. Quod ira sex modis sit peccatum. pri
mo quando quis appetit puniri eum qui non meru
it puniri. secundo quando quis appetit puniri eum qui
penam meruit. sed appetit eum puniri vltra quam meru
it. tercio quando quis appetit puniri eum qui meruit
sed appetit hoc fieri non secundum legitimum ordinem. pu
ta sine auctoritate superioris. et debito processu. qu
to quando quis appetit puniri reum sed non debi
ta intencione scilicet propter dei honorem. correccionem rei
et aliorum ut timeant sed libidine vindicte proprie
Quinto quando aliquis etiam nullo predictorum modorum

excedit. si tamen motum ire intra nos seruat. In
ordinate vero feruescit iram non conpescendo
ubi potest. Sexto quando ira etiam nimis in exte
rioribus feruescit per manifesta exteriora ire signa
Ira. igitur seu appetitus inordinatus vindicæ est
peccatum mortale securum suum genus primis
quatuor modis. si est ex consensu rationis delibe
rate. et in nocumento notabili facto vel verbo in
feribili. Vltimis vero duobus modis ex genere
non est peccatum mortale. sed potest fieri morta
le. puta si ex vehementia ire interioris vel exteri
oris aliquis excidat a dilectione dei aut proximi.
Sed veniale peccatum est. 2. primis modis. Primo si
ira est actus imperfectus. iudicium rationis pueniens
Secundo si quis in aliquo modico se appetit vindica
re. quod quasi nichil est reputandum. ita quod etiam si
actu inferretur non esset peccatum mortale. puta si ali
quis parum trahat aliquem puerum per capil
los vel aliquid huiusmodi. ¶ Est etiam venia
le peccatum duobus vltimis modis nisi quis ex
cideret per eos a dilectione dei aut proximi.
¶ Nota preterea quod crudelitas seu seueritas speci
ale viciū est quo quis excedit mensuram in vi
dicando. viciū etiam est quando quis nimis
remissus est in puniendo. ¶ Vindicatio insuper
est viciū quā quis per penā quā infert non intendit e
mendaōem peccantis. sed cohibitiōem eius. et quietem

aliorū iusticieq; cōseruacōnem. ⁊ dei honorē. Vi
de de hoc infra. c. i. ⁊. primo. Seueritas l̄ feritas
est viciū quo quis in pēis hominū ppter se de
lectatur etiā sine causa non respiciendo culpam
rei sed solum in hominū delectando cruciati. Et
illud comprehendit sub bestialitate. Crudelitas
vero est viciū quo quis causam habz pūien
di sed modū non habet. ⁊ sic attendit talis cul
pam in eo qui pūitur. s; modum excedit. **R**e
missio autē est viciū quo quis pretermittit or
dinem iusticie quādo aliquis debet pūiri ppter
culpam. et dicitur etiā impūio. **S**pēs tres sūt
ire. prima fellea seu acutoꝝ eorum qui nimis ci
to irascuntur ex qualibz leui causa. Scda amara
seu inania eoz in quibus ira diu nimis pseuerat
in quoz scilic; memoria nimis diu manet iniūia
illata. Vnde ppter diutīnam tristitiam ceptaz
sibi ipsis sunt graues ⁊ amari. et tales quia nō
pumpūt in exteriora iracundie signa non pnt
psuadei ab alijs. nec ex se ipsis recedūt ab ira. nisi
pvt diuturnitate tps tristitia aboleat. Et illa se
cūda spēs in re est odiū. vt Alexander dicit quia
ira crescit in odiū qđ est ira inueterata de quo o
dio habes supra. c. i. ⁊. io. **T**ercia spēs est dif
ficilis seu grauis vel furor dictus. ⁊ est eozū qui
obstinato appetitu vindictā q̄runt. qui nō dimic
tunt iram nisi quousq; pūiant. Quelibet etiā

ira q̄ est appetitus vindic̄e habere potest. 3. gēd⁹
Prim⁹ est cum in corde concipitur. Scd⁹ cum si
gno exteriori ostenditur añq̄ prūpat quis in le
sionem primi. Terci⁹ cum q̄s prumpit in ver
ba vel facta lesiva proximi. ¶ *filie ire sunt sex.*
Prima est indignacō que est ira cordis p̄ quam
quis contra proximum irascitur quē reputat in
dignum vt sibi tale quid fecerit. vel est volūtas
qua alios per signa molestie contristare delibera
mus. ideo eis subtrahimus locucōnem ⁊ sociera
tem. Indignacō autem illo mō ex ira nascitur. s̄
alio modo ex supbia vel inani gloria. ⁊ tunc indi
gnacō est quanto quis reputat alios sua socie
ta te vel locucōne ⁊ aspectu indignos. ⁊ est idem qd̄
species superbie q̄ appellatur plus omnib⁹ siue
cōtemptus quo reputantur proximi viles. ¶ *Se*
cunda filia est tumor mentis qñ quis ex ira exco
gitat diuersas vias vindicte. ⁊ talibus cogitati
onibus animū suū replet. Et sic tumor mentis
est dispositio ad illacōnem vindicte inordinata.
Diffinitur enim sic. Tumor mentis est volūtas
vindicādi in iniuriā facti pcedens. Non accipit
autem hic tumor mentis p̄ superbia. s̄ pro quo
dā conatu siue audaciā hois incētantis vindcāz
¶ 3. filia est clamor. Qñ quis iram suam ostēdit
inordinato modo loquēdi. Est enim clamor inor
dinata ⁊ confusa locutio per exultacōnem vocis

ut ab alijs cognoscatur. et iniuriā illi⁹ cōtra quē
quis irascit. **Quarta** filia est blasphemīa quā ex
ira fit cōtra deum vel sanctos locutiō inordinā
ta. videns enim iracund⁹ qd deo vel sanctis eius
nocē nō potest ope. maledicūt ore. vel res ei conse
cratas vel apportatas deturpat vel dissipat. Po
nit autem ps̄l. blasphemiam filiā supbie ppter
annerā ei maximā supbiam sine qua nunq̄ est
blasphemīa. qua scilicet superbia erigitur contra
creatorem ad pugnādum put potest. In media
tus tamē erit⁹ blasphemie est ex ira. ut Alexan
der dicit Vide de istis supra in. 2. specie supbie. c.
primo. **Quinta** filia ē otumelia que fit cōtra pro
ximum quādo quis turpia verba pfert cōtra iū
riatē. de quo infra. §. 23. **Sexta** est rixa que ē
libido vindicandi et iniuriā faciendi procedens. Et
p rixā intelligūtur omnia nocumēta que facis
primo inferuntur ex ira. Derixa habes infra. §.
22. **Sunt** pterea multa alia vicia q̄ possunt ex
ira nasci que sequūtur videlicet. Inpatientia qua
quis p aduersa quecūq; tristitiā inferentiā a bo
no virtutis recedit Inlonganimitas quādo q̄s
non habet animū tenendi paciētiā i longinquū
cum bonū qd speratur differtur. Inpseuerantia seu
mollicies q̄ quis in virtuos opibus diuturnitatē
non sustinet put necesse est. Et illud pprie voca
tur mollicies. q̄ mollicies est qd aliquis de facili

recedat a bono virtutis propter aliqua difficilia que
sustinere non potest. Mollis enim proprie dicitur qui
recedit a bono virtutis propter tristitias causas
ex defectu delectationum. Inconstancia est viciu
quo quis non firmiter persistit in bono contra dif
ficultate que provenit ex quibuscumque exterioribus im
pedimentis. Audacia est tunc viciu quando ca
ret modo rationis et ante consilium rationis quod cor
de fieri deberet insurgit. Intimiditas aliquando est
viciu causatum ex defectu amoris debiti ad se
vel ad alia. Aliquando ex elatione aliquando ex
stoliditate primo modo et secundo modo semper
est peccatum sed tertio modo non quoniam causatur a stolidi
tate invincibili. **T**imor humanus siue mundanus
proprie est quo quis mundo immittitur tanquam fini ut
quoniam quis aliquid amans et timens perdere illud potest
recedit a iusticia et perdit deum cum in suis prece
ptis relinquendo et contempnendo. Si enim est respectu
personae est humanus si respectu rerum est mundanus. Ti
mor servilis tantum est quo quis convertitur ad deum et di
mittit peccatum deo quod inheret propter timorem pene. Et in
istotimor pena formidatur ut principale malum. Ti
mor igitur tunc est peccatum quando appetitus alicuius
fugit mala que secundum rationem non sunt fugi
enda. Est autem timor peccatum mortale quoniam quis propter peri
culum vel mortis vel quodcumque aliud temporale malum sic di
spolitus est ut faciat aliquid prohibitu per preceptum

vel p̄termittat aliq̄d qđ est preceptum in lege di-
uina: alioqñ erit veniale qñ refugit aliqđ qđ nō
est scđm̄ rācōnem fugiendū. Timor etiā qui re-
uocat hominē a p̄cōne consilij euangelici qñq;
veniale p̄c̄m̄ est. Quādoq; nullū. puta si aliquis
habet rōnabilem causam timoris. Aliqñ timor
etiā nullū p̄c̄m̄ est. puta quādo naturale est
hominem timē ut terremotū. in vndacōnes aq̄z
Sic etiā ois timor de malo tali cui quis resistē
non potest ⁊ ex cui⁹ sustinētia nichil boni puenit
hominī. q̄ ratio recta dicat talia esse fugienda
Sic p̄ terea mors potest timeri. ⁊ quidqđ aliud ab
homine potest inferri in q̄tum p hoc pōt homo in-
pediri ab opibus virtuosiss. vel q̄tum ad se l qñ
tum ad profectum quē in alijs facit. **I**nūerecū-
dia. est in timiditas de turpi actu qñ scilicet quis
non timet de aliquo turpi qđ est ex p̄brabile seu
turpi. Discordia est disgregacō qdam volūtātū
in q̄tum voluntas vnius stat in vno ⁊ volūtas
alteri⁹ in alio. Et fit dupliciter Quedam p se. vt
quādo aliquis scienter ⁊ ex intencōne dissenti-
at a bono proximi in quo debet consentire. ⁊ sic est
p̄c̄m̄ mōrle ex genere suo Alia p accidens ⁊ p̄-
ter intencōnem. vt qñ intencō aliquorū est ad aqđ
bonum qđ p̄tinz ad honorem dei. vel ad vtilitatē
proximi. sed vn⁹ existimat hoc esse bonū. alius
autē habz contrariā opimionē. tunc hoc non est

pcēm nisi qñ hmōi discordia fit vel cū errore cū
ea que sunt de necessitate salutis. vel ptnatia
adhibeatur. Et differt discordia a rixa. qz rixa ē
in ope. discordia in volūtate. Cōtencō quādā cō
trarietatem importat in locucōne sicut dictū est de
discordia in voluntate. Est enim contentiō impu
gnacō veritatis cum confidentia damonis. Et vici
atur intencōne mala. vel modo loquēdi. **C**on
tencō est peccatum mortale. vno modo quando
quis impugnāt veritatem ex intentione. et per
inordinatum modum. qui nec negocio conueit
nec psonē. Alio modo quādo quis impugnāt fal
sitatem cū tali inordinato modo qz ex eo gñatur
scandalū et subuersio fideiū. et sic etiam videtur
esse mortale pcēm. **C**ontentiō pōt esse pcēm ve
niale qñ quis impugnāt falsitatē cū inordina to
modo. sine hoc qz exinde scandalum generetur
Quando etiam quis nō intendit impugnare veri
tatē sm qd sibi verum videtur. hoc tñ faciūt cum
inordinata intentione. sicut discipuli contende
bant de quo non erat contendendum scilicet de
primatu. et illud est etiam peccatum ac. **L**itigi
um est quando quis inordinate verbis alterius
contradicit. ratione persone quam quis contri
stare intendit. vel contristare nō veretur. vñ sicut
adulator intendit placere. ita liūgans contrista
re vbi nō dī. qñ nō dī. et sic de alijs circūstācijs

Si vero aliquis verbis alteri⁹ cōtradicit ppter p
sonam dicentis. cui cōtradicens cōsentire refutat
ppter defectum amoris aīos vniētis. sic nō ē pro
prie litigium sed discordia de qua supra. **D**eri
sio seu illusio fit quādo defectus presertim pecca
ti hominis alteri⁹ p ludo vel risu accipitur pū
ta quādo aliquis dicit de aliquo turpia. defect⁹
vel mala. intendens ponē eum in erubescētiā
p quādam cōfusionem. Et est quasi idem sub san
natiōi. S; derisio fit ore id est verbo vel cachinnis
Sub sannatiō autē naso rugato. Derisio seu illu
sio est pccm mortale. tunc quādo malum alteri⁹
accipitur quasi pūm racōne psonē sicut defect⁹
puerorū et stultorū parū ponderaē solem⁹ Sic
aliquē illudē vel irridere est eum aīo pūpendē
et eū tā vilem estimare vt de ei⁹ malo non sit cu
randum sed sit quasi p ludo hūdus. Et habet
illa derisio pccī mortalis. gradus. fm q persona
que irridetur plus reuēri deberet. prim⁹ est cum
irridetur de⁹ vel ea q dei sunt. Scd⁹ cum irridetur
parētes. tercius cum irridēt iusti homines. Ve
niale vero pccm fit irrisio qm malum alteri⁹ ac
cipitur vt pūm fm se. vt cum aliquis alteri⁹ pso
ne malum vel defectum in ludū vl risum ponit. q
fm se pūm malum est. et non accipitur quasi pūm
rōne psonē et est veniale vel leue pccm secūdm
suū gen⁹. **Maledicē est malū alteri optare vel**

imperaē. Et ē pccm mōle fm suū gen⁹. qñ aliq̃s
impat vel optat alteri malū inqñtum malum ē q̃
si ipm malū intendēs. a tāto graui⁹ est pccm: qñ
to psonā cui maledicim⁹ magis amare a reuēri
tenemur. Maledicē aut reb⁹ irracōnabilib⁹. l' rō
bilib⁹ inqñtū sunt creaturē dei est pccm blasphemie
qz redundat in creatorem. Veniale vero pccm es
se cōtin git maledicere psonē. primo ppter puita
tem mali qd quis alteri maledicēdo imp̃catur.
Alio modo ppter affectum eius qui profert ma
ledictōnis verba. dum ex leui motu. vel etiā ex lu
do aut ex surreptōne aliqua verba pfert. vnde
Aug⁹. maledictōnem inf venialia annumerat.
Maledicē vero creaturē irrōli fm se cōfideāte ē oī
osū a vanū a p cōis illicitū. maledicē ē qñq; nul
lū pccm est. puta qñ malū aliqd dicitur de alio i
pando l' optādo nō sub ra cōe mali. s; sub ratione
boni sic ē licitū. nge est maledictō p se loquēdo s;
p accūs. a fit qñq; sub racōe boni iusti sicut iudex
iniando maledicit latroni. a ēē exēcādo. Et pro
phē sic fecerūt suā volūtātē deo cōformādo in ma
lis futuris sup pccōres. Quādoq; etiā fit sb racōe
vtil' vt qñ aliq̃s optat aliquē pccōrē pati aliquā
ēgitudinē aut aliqd impedimētū l' vt ipē melior ef
ficiat. l' vt saltē ab alioz nocumēto cesset. **Cō**
tumelia ē quando aliq̃s id qd ē cōi hōrēz alicui⁹
deducit potissime p vba in noticiā eius a aliorum

In factis etiam habet locum. Et deñe et cōueniūt
in aliquibus ista. Contumelia. Conuiciū et Im
perium. qz oia sunt in verbis principaliter. et p
omnia hmoi reputatur aliquis defectus alicui
in detrimentū honoris ipi. huiusmodi autem de
fectus sunt tres. vnus culpe qui reputatur per ver
ba contumeliosa. Alius est defectus generaliter cul
pe et pene qui reputatur p conuiciū. qz cōuiciū
cōsuevit dici non solum aie sed etiam corpis. Vn
de si quis alicui iniuriose dicat eum esse cecū. con
uiciū quidē dicat sed nō contumeliā. Si quis autem
dicat alteri qz sit fur. nō solum cōuiciū s; etiā con
tumeliā infert. Alius est defectus honoris. unde q
imputat alicui defectū minoracōis siue indigen
tie qui etiam derogat honori cōti quācunq; excel
lentia illud fit per verbū imperij. qd appie est
quādo quis iniuriose alteri ad memoriā reducit
auxilium qd cōtulit ei necessitate patienti. Quan
doq; tamē vnū p alio reputatur. Contumelia
autē vel cōuiciū est mortale peccm quādo intē
tio pferentis contumeliā ad hoc fertur vt aliq
p verba q pferat. honorē alteri auferat. Aliquan
do etiam si aliquis verbū cōuicij vel contumelie al
teri dixit nō tamē aio de honorandi. sed forte pro
pter correctōnē. vel ppter aliqd hmoi. Si tūc ita
est graue conuiciū q p incautelā platū aufert
honorē eius contra quē pferatur. tunc etiā posset

homo peccare mortaliter etiam si non intendit dehonora-
re alterum. Sicut etiam si aliquis alium incaute ex
ludo percutiens graviter ledat culpa non caret. Si
quis autem contumeliam alteri infert non intendens eius
dehonoracionem ubi graviter non dishonestatur homo
tunc potest esse veniale. puta si sit leve iudicium non
multum hominem dehonoras. et proferatur ex ani-
mi leuitate vel ex leui ira absque firmitate proposito ali-
um dishonestandi. ut quando aliquis intendit aliquem
per hominum verbum leuiter contristare. sicut fit aliquando
ex ira. vel ex leui subreptione. Quandoque vero ver-
bum contumelie illatum preter intentionem dehone-
standi. nullum est peccatum. ut in virtute eutrapelie
fit. ad quem pertinet bene iudicari secundum philosophum id est
ad eutrapelum pertinet dicere aliquis leue iudicium non
ad dehonorationem vel ad contristationem eius
in quem dicitur. sed magis causa delectacionis et
oci. et hoc fieri potest sine omni peccato si debi-
te circumstantie seruentur. Vide de hoc infra ca-
pitulo septimo. et undecimo. **R**ixa est quoddam
priuatum bellum quod inter priuatas personas
agitur non ex aliqua publica auctoritate. sed ma-
gis ex inordinata voluntate. Unde sicut conten-
tio importat contradictionem in verbis. sic rixa
in factis. Rixa igitur est contradictio aliquorum versusque ad
factam percutiens dum scilicet aliquis alterum ledere nititur seu
molitur inordinate. alio sciente et repugnante.

Et qñq; est tixa cum peccō veniali. quādoq; cum
mortali sñ diuersum motum ai alicui⁹ a diuer
sum modū se defendēdi. Nam si quis animo vñ
dicte vel odi⁹ vel cum excessu debite moderaconis
se defendit: semp quidē peccm est. s; veniale qñ qñ
leuis motus odi⁹ vel vindcē se immiscet. vel cum
nō multū excedit moderatā defensionem. Morta
le autē peccm est quādo obfirmato aio in impu
gnatē insurgit ad eum occidendum. vel graui⁹
ledendū. Inferens igit notabile nocumētum p
rimo iniuste etiā ope manuali. non est sine peccō
mortali. sed in eo qui se defendit potest eē sine pec
cato. **S**edicio est tumult⁹ aliquoz secularium
pserim ad pugnā corpalem tendentiū a se ppa
ranciū ut quādo ptes vñ⁹ multitudinis inter se
dissentientis exarant ad tumultum tra se vl a
liā ptem ciuitatis. Dicitur autē sediciosus non
solum ille qui discordiā seminat: s; etiā qui in
ordimate adinuicem dissentiūt. sediciosi dicunt
Estq; sedicio sñ gen⁹ suum peccm mortale. Et g
dus in sedicōne sunt. Quia qui pcurant sedicōez
maxime peccant mortaliter. Deinde qui tales se
quūtur pcurantes bonū cōe. etiā peccant mōrli⁹
Sed min⁹ q̄ primi. Qui vero bonū cōe defendūt
reis resistentes nō sunt sediciosi. **B**ellū fit ma
le. primo quādo fit sine auctoritate principis. Se
cūdo si fit sine causa iusta. vbi sc; nō fuit culpa.

fieri enim pōt p patria vel rebus dāpnificatis.
Tercio si sit sine intenōe recta. q̄ est vt bonū p
moueatur a malum euitetur. Quarto si sit a pso
na in sacris ordinib⁹ constituta. Quīto si fiat die
festo sine necessitate. Sexto si fieret i loco sacro.

Vla put

De Gula Capi. 6.

Gulā est vicium capitale est inordinat⁹ siue im
moderat⁹ appetitus comedendi & bibendi. Et
vocat⁹ alio mō castrimerigia id ē ingluuies vē
tris. Gula ex suo genere nō est pccm mortale
nec delectacō inde sequens. pōt tñ fieri mōrle pec
catū. vno mō qñ delectacōi gule inhēt homo tāq̄
fini ppter quā deū otemptit. pat⁹. s. tra pcepta
dei agē vt delectacōnes hmōi assequatur. vñ etiā
secūdum Cancell. Gula q̄ est inordinatus appeti
tus comedendi fit mortalis tripliciter. Primo
modo si conuestio est contra prohibitionem.
v; pceptum vel contra votum. siue hoc sit rati
one cibi seu temporis seu loci. Secundo quando
alia quē fici pcepta sunt. ob gulam scīenter vere
vel interpretatiue obmittuntur. vel perpetrā
tur prohibita. Tercio denique quando corpus
aut ratio notabili detrimento per gulam scien
ter vere vel interpretatiue pregrauantur.

In moralibus autem ille dicitur interpretati
ue scīre aliquid. quando et si actu scīre negligit
scīē tamen debet et discriminā non semet obicere

Vocam⁹ insuper sciētiā nō p demonstracōem s
p vehementem a probabilem iecturam. **N**otā
dū tamē q sol⁹ appetitus cibi nūq̄ est pccm. nec
etiā delectatio cibū nūc est pccm inq̄tum ordiā
tur contra defectū sibi contrariū. quia hec sūt puē
naturalia in quib⁹ nullū est meritum nec demeri
tū. Si autē appetitui necessitatis adiūgitur appeti
tus delectationis a voluptatis in cibo hoc ē veniale
Veniale etiā ē pccm gula dicit Tho. qñ quis nis
occupat delectacōnes ciborū. non tamē ita q pro
pter hoc aliquid facit cōtra legem dei. **U**trum
autē q̄ntitas a qualitas cibi sint in vicio an sol⁹
appetitus. Respond³ alexander nec substantia nec
q̄ntitas. nec qualitas absolute accepta deteriant
racōnem illicitā. sed solum in relatione ad appeti
tum. vel appetitus in relacōe ad hec. Vnde Ro. ix.
nō est regnum dei esca et potus. glo. nō vsus cibo
rū s occupā est refrenāda. nō enim interest qd
omnino alimētoꝝ vel quātum quis accipiat. dū
modo illud faciat pro congruēcia hominū cū qui
bus vivit. a p psone sue a p validitatis sue ne
cessitate. s qua facultate et seruitate animi hīs
valeat et cum oport³ etiā hīs necesse est carē
vt dicē possit. Scio habundare et penuriā pati.
Queritur Quid est motiū h⁹ pccī a deceptiū
anime. Res. idem Apparens sufficiētia cibi l po
tus. In multis tamē hominibus est ita. q illud

qđ primo videbat eis eē supflūū: postmod ex p
ua consuetudine vix videt eē sufficiens. In multis
etiā ipse appetitus absorbet iudiciū rōis. vt si pmo
moueat eos sufficiētia. postmod aut ad ingurgi
tationem inclināt eorū rō. **Querit** cū necessitas
cibi sumpta nō sit peccm: voluptas q̄ est peccm
sic se sū Aug⁹. immisceat. q̄ nescit homo aliquā
do an necessitatē q̄rat an voluptatē. Vtq̄ ignorā
cia hoc excuset. Respōd; idem Concedim⁹ q̄ non
est scibile ibi sp̄ perceptibiliter quid sit licitū et
quid illicitum. sicut nec in alijs peccis vt; in ira.
Multociens enim homo credit irasci cōi viciū
et irascitur contra psonā. nec de facili pōt papi.
Ignorancia igitur ista est pena peccī original. q̄ i
gnorancia in adam non fuit. In nob̄ autē non
omnino excusat peccatum. cum tali peccato vbi
sic est illicitū non debetur nisi pena temporalis. vn
de ip̄a vñctō frequenci⁹ docet scōs vt sciant di
scernere quid sit necessitas et quid sit voluptas
licet non de se ad hec attingant. Queritur cum in
multis appropinquant necessaria superfluis. adeo
ut non possit de facili discerni quid necessarium
sit et quid supfluum: q̄ritur si iste qui i ḡrat quid
necessarium et quid superfluum accipiat plus
q̄ necessarium sit. peccet q̄ si esset certus quid es
set necessarium: vltra non acciperet. Res. idem
Si gaudet talis quia ignorat. nichilomin⁹ peccat

Sed si tristatur. et sit ita quod non possit discernere nisi
per gratiam datam. nec est sibi data tunc dici
quod non peccat. **G**ule species sunt quinque secundum illud
Preprope laute. nimis. ardentem studiose. prima
preprope. puenire tempus debitum comedendi.
Secunda laute id est nimis preciose utendo. Tercia
nimis scilicet in quantitate fumendo. Quarta. arde
ter hoc est quando quis non seruat modum debitum
comedendi. Quinta studiose id est cibus nimis ac
curate factis utendo. Tendit autem ad mortale pec
catum ieiunii fractio. Ieiunii scilicet quod est prece
ptum. primo quando quis tempus comedendi sine in
sta causa notabiliter puenit. Dicit tamen Can. Ca
ritas frequenter concedit comestionem alias illi
citam. quandoque propter hospitem. quandoque propter infirmum
consolationem. quandoque propter obsequium prestandum
ut in seruitoribus monachorum. et etiam principum
et in pinguantibus cibum eorum efusus conceditur. Secundo
comedendo carnes sine necessitate in ieiunio ec
clesie. Tercio bis comedendo. De tercia autem come
stione probabile est comedentem ter in die Ieiunii
sine causa non esse puaricatore precepti in tercia
comestione sicut in secunda. quod quod oppositum tenet sit se
culus. Quarto comedendo in fraude electuaria in
quantitate magna vel similia. vel nimis multum
bibendo. per prefata enim secundum aliquos ieiunium sol
uitur. De comestionibus tamen specierum. et similibus

cōsuetudo teneatur a delectacōis nimia libido vi-
tetur. **¶** Quinto qñ quis carnē extra luxuriā doma-
re ex precepto tenetur. nec aliquo modo tali vel
simili. peccō resistere potest sine ieiunio & abstine-
tia. tunc enim cadere videtur sub precepto de di-
lectōe sui. **¶** Sexto qñ quis ieiunium in sacmē-
to pñie sibi iniunctū seruare contempnit. **¶** Septiō
si sine necessitate vel dispensacōe voto firmatum
ieiunium frangit. Similiter de ieiunio a prelato
vel regula sibi sub precepto iniuncto. Nota tamē
q̄ preceptum de ieiunio ecclie potest aliquñ seruari
dum contra deum mortalis gula committitur. Sic i
multis dicendum est. peccat etiā mōlitter qui si-
ne necessitate. scienter ieiunium nature frangit
et sic eucharistie sacramētum sumit. vt si biberet
quis aut cōmederet. **¶** Ad sciēdum autem quā-
do in diminucōe cibi et potus sit peccatum. Notā-
dum q̄ intemperantia est viciū sub quo militat gula
Est autem intemperantia qua quis delectabilibus po-
tissime tactus et gustus aut aliorum sensibiliū
vitiatur. & ea appetit inordinate q̄ sunt impedimē-
ta sanitatis corporalis. vel bone habitudinis
corporalis. etiā pro spūalium exercitio debitis.
Aduerterēd p̄terea q̄ qñ oēs spēs insensibilitatis
noib; p̄p̄is carēt. q̄ raro cōiungūt. Raro enī ni-
mis modicum quis bibit cōedit. a sic de alijs.
Insensibilitas itaq; est viciū quo q̄s p̄ loco a

40
tpe p se aut fm cōgruentiā eoz quibus cōuiuit
irracōnabiliter nō vtiut sensibilibus. vel ea nō
appetit sensibilia delcābilia que sunt necessaria
humane salutis. corporali l bone habitudini corpo
rali quantum ad cōseruacōem indiuiduū l speciei
Vnde in diminucōne cibi vel potus potest q̄s pec
care dedinando a medio v̄tutis fm Alex. primo
minus sumēdo q̄ necesse sit ppter laudem homi
nū. ⁊ sic reducit ad inanē gloriā. sicut fecerūt ypo
crite exterminātes facies suas vt apparerēt hoī
bus ieiunātes. Secdo potest aliquis dedinaē a me
dio v̄tutis bona intencōne. ⁊ decipi suo iudicio. p
uerse iudicando in hoc q̄ macerat carnez suam
vltra q̄ debet. vt si nesciat quid sit necessariū. ā
qui d sit diminutū. dicim⁹ q̄ tunc peccet. Sed po
namus inquit Alex. aliquis dubitat. timet enī
q̄ si nimis abstineat q̄ non poterit vacare operi
bus debitis. Timet iterū accīpe. eo q̄ nō posset
subicere aut domare carnē suam. peccat ne talis
accīpiendo min⁹ q̄ oporteat. Item quid istoz
magis expedit illi. Res. vnus est timor spūalis q̄
debz esse in omni ope bono de quo Job. 9. Vere
bar omnia opa mea. sciens q̄ non pceres delin
quenti. Sed ali⁹ est timor dubitatis i eligēdo.
de quo est questio. et dicim⁹ q̄ talis debz insistē
securiori pti. Securi⁹ aut ps videtur esse in absti
nendo. qm̄ in hoc vitatur suū piculū scz vt non

conferuntur vicia. **Q**uerit etiam An abstinentia mi-
nima. peior sit voracitate et ebrietate. Respondet Cael.
Deterior atque periculosior est abstinentia immodera-
ta. quam voracitas aut ebrietas. si de causa abstinentia
usque ad turbacionem cerebri et usus rationis notabi-
liter et scienter vergat et adducat. **Q**uerit An
gula et peccata carnalia sint maiora spiritualibus. Res-
pondet. Alexander. quod simpliciter spiritualia sint maiora. sed secundum quod
carnalia. potest enim anima inclinari ad peccatum. et ex p-
prio defectu eius in se vel ex fomite qui est in carne
primo modo inclinatur ad spiritualia. Secundo modo ad car-
nalia. Si ergo maioritas attenditur ratione for-
tis inclinationis ad quam consequitur maior et grauior
pugna. cum hic sit inclinatio fomitis. sic quo ad
hoc potest dici quod peccata carnalia sunt maiora. unde
Gregorius super illud mathei. 2. Cum ieiunasset. xl. diebus
Nisi primum gula refrenetur. frustra contra alia
vicia laboratur. Et Hieronymus duo sunt vicia ex
omnibus que maxime homines decipiunt suis volup-
tatibus. gula et libido. que ponere est difficilius. vti
vero eis est dulcius. Ebrietas est ratio inordinata
siue immoderatus appetitus bibendi id quod inebri-
are potest. Seneca sic diffinit di. Nichil aliud dif-
fero ebrietatem quam insaniam voluntariam. et sic
semper est peccatum. Ebrietas autem quando ca-
pitur per persuasionem usus rationis ex vini superbia pe-
detur tunc nullum est peccatum. quando ebrius prius nesciuit

foris audinē vini nec potum sciuit esse immodera-
tum nec estimauit aut estimare debuit potū esse
inebriare potētem. **U**ssit autē ebrietas mortale
pccm quando quis sic ē dispositus q̄ a vino de sa-
cili leditur. et tñ sibi nō cauet. qñ scilicet aduertit
potum esse immoderatū et inebriantem. et tamē
magis vult ebrietatē incurrē q̄ a potu abstinē
Vnde Alexander dicit Cum quis accipit vltē mē-
suram quā erigit nature necessitas scienter et ex
libidine peccat mortaliter. nec oportet inquit q̄ in-
tendat inebriari. s; q̄ intēdat id ad qd sequitur
inebriacō. et sic velit delcārī in creatura supra de-
um. Sed qd de eo qui alium inebriat. Res quan-
do quis alium inebriat; et intenderet solum q̄ al-
le ingurgitar; p̄sertim si inuitat ad potum vt in-
tendat statum mentis alteri⁹ euertere. et hoc facit
i eius nocumentum: tunc peccat mortaliter cum
intendat euertere statū mentis. et sic ei magis au-
fert q̄ si aufert; ei tpale aliqd. q̄ aufert ei vsum
racōnis. Venialiter autē peccat; primo qui aliū
inebriat. si inuitat alium ad accipiendum super
fluū vt sic excitetur beniuolētia vel familiaritas
Simpliciter non est pccm quādo quis aliū nescit
esse dispositū ad inebriandum et ei dat vinum vl-
cum inuitat ad bibendum si alter ebrietur vt di-
sand⁹ Tho. Si vero sic sit q̄ credit eum esse vere
cūdum et q̄ p̄uerecundia non accipit nēcitatem

fua: tunc si alter inuitat ipm ad hoc vt ille acci-
piat necessitatē suā: non peccat inuitās. etiā si ille
accipiat plus q̄ necesse sit. ⁊ tamen peccabit ille
S3 veniale pccm ēē pōt ebrietas. qn̄ quis immo-
derate sumit vinū s̄ non estimat potū esse inebri-
are potentem. Item qn̄ vltra necessitatem q̄s ac-
cipit. s̄m mensurā tñ pceptibilem. est veniale pec-
catū. Cancellari⁹ breuiter sic dicit. Ebrietas mōi-
lis est ⁊ gñaliter ois delectatio cibi ⁊ potus. qn̄ ali-
quis tanta libidine comedit ⁊ bibit. q̄ postponit
deum. sic q̄ etiā vbi dei preceptum vno modo v-
alio deberet violari: nichilomin⁹ a tali delectatōe
non cessaret. Secus si delectetur etiā ex consensu
libero citra deum non hoc factur⁹ si de⁹ prohibe-
ret. tunc enim nullū est vel tantum veniale deli-
ctum. Et habz hec regula in multis alijs materijs
vtilem locum suum. Inebriare vero alium scien-
ter. vt vsu careat rationis in eius notabile detri-
mentum. peccatum mortale est. Hec ille. Prete-
rea notat Alexander q̄ omnes quinqz species
versus Preprope. laute nimis ardentem studiose
spālia peccata faciunt circa vsu potus cuiuscū-
qz immoderatum. plus tamen circa inordinatum
vsū vini. **S**3 filie gule sūt. ⁊ vna ē imūdia que
est inordinata emissio q̄rūcūqz supfluitatū vt v-
rine vomit⁹ l̄ et semis. De q̄. s̄. de luxuria. c. 2. §. 1.
Secda est multiloqū: vbi ē multitudo locutionis

cum supfluitate vel preter vtilitatē aut necessita-
tem. Dicit Alexander a fm eundem aliud est p-
prie multiloquiū a verboritas siue linguositas
Nam verboritas siue linguositas sonat in cōtem-
ptum puenientē ex consuetudine supflue a inordi-
nate locucōnis. multiloquiū vero non determinat
tantum quātū linguositas sed stat i genere. Ter-
cia filia est ebetudo mentis vel sensus circa intel-
ligibilia scilicet a causantē pcedentes a hec ymmo
a sequētes filie ex fumis ciboꝝ vel potuū inordia-
te supitoꝝ caput turbancū. a gubernaculū p con-
sequens racōis amouētibz seu impediētibz
quo sublato ebetatur mēs. lingua dissoluitur. a cor-
pis armonia. Est igitur ebetudo sensus. debilitas
mētis circa cōsideracōnem spūalium bonorum. a
oritur ex gula. Cecitas autē mentis est omnimo-
da priuacō cognicōnis spūalium bonoꝝ. Quan-
do talis. sicut a ebetudo sensus est voluntaria.
sicut patz in eo qui affectus circa carnalia de spi-
ritualibz subtiliter discutere fastidit vel negligit
tunc est pccm Et hec cecitas mentis est filia luxu-
rie. Stulticia vero est ebetudo que dā cordis aīe
a obtusio sensuū intellectualium in respectu dei.
a altissimarum causarū. puta cum homines ppter
affectum nimium ad terrena. desipiunt eterna. a
est pccm oppositū sapiētie seu cōtemplacōi. **R**e-
ta est inepta leticia q̄ oriē. qñ gubernaculū mentis

id est ratio ebetatur seu sopit. **Q**uanta est scurrilitas seu iocularitas ex eadem radice. i. ope tamen quia tunc sicut non potest cohiberi lingua: ita nec membra alia cohibentur. quin ad ridiculosos vel etiam ad honestos motus ferantur. **S**ub prefatis plura alia vicia continentur videlicet ludi. excessus seu ioci in verbis vel factis. et dici potest iocularitas. quia ibi est viciū in multis casibus. Primo et principaliter quoniam in ludo assumuntur verba et facta turpia. Secundo si ibi assumuntur verba vel facta nociva proximo ut sit detrahendo infamando et humiliando. Tercio quoniam totaliter in ludo gravitas animi dissolvitur in membris vel in armonia anime. Quarto quoniam non congruit aut persone aut loco aut tempore. et sic de alijs circumstantiis. Quinto quando fit directe in doctrina sacra. Secus si non admisceretur ei si interponere distincte ab ea. **L**udus et iocus est licitus si prefata defunt. Quandoque est peccatum veniale. ludus superfluous. ut cum aliquis non tantum afficitur ad ludum. quod propter hoc committat vel velit committere aliquid contra dilectionem dei aut proximi. Mortale peccatum potest fieri. Primo quando aliquis causa ludi vult turpiter verba et factis. Secundo quoniam vult quod causa ludi verbis et factis nobiliter nocius primo. et est quoniam talibus vultur quod vergunt in perniciem vel in nocumētum quod de se sunt peccata mortalia ut quoniam fit ad infamandum. furandum. decipiendum et luxuriam. Tercio propter defectum debitarum

circūstantiarum. puta cum aliqui vtuntur ludo
temporib⁹ vel locis indebitis. Aut etiā ppter cō
uenientiā negocij seu psonę. Et hoc quidē quādo
q; potest esse pccm mortale ppter vehementiam
affectus ad ludū cuius delectatiōē pponit aliquis
dilcōm dei. ita q; contra preceptū dei vel ecclie tali
bus ludis vti nō refugiat. vt de torneamētis vide
tur cōtingere. Qñq; autē est pccm veniale. vt cū
aliquis nō tantū afficitur. ad ludum q; ppter hoc
vellet contra deū omittē. Agrestes autē dicuntur
p oppositum hñtes viciū qđ alio nomine dicitur
duricies. et sunt qui a ludo licito deficiūt et ioco.
Tales neq; sibi dicūt aliqđ ridiculū. et dicentib⁹
molesti sunt. Choreisare s̄m Albertum. et curre
tib⁹ potest fieri sine pccō. primū q; fiat tpe debi
to scilicet gaudiū sicut in nupcijs. vel tpe victorie
vel liberaōis hominis vel patrie. vel aduentu a
miā de terra longinqua. Scđm vt fiat cum hone
stis. de qbz nō oriat̄ p̄sumptiō mali. nō cū leccatori
bz et cū leccatib⁹. Terciū ē q; fiat a psois seculai
bz q; de vicis monachis et monialib⁹. spūalib⁹ de
dicatis. talia illicita sunt. Quartū est q; honesto
modo fiat. nō gesticulatiōibus nimis inhonestis et
inordinatis. Quintū q; cātus exātans in talib⁹ et
musica nō sit de illicitis sed de morib⁹ et de deo. De
melodia autē nō est curādum. Choree s̄m eundē
sunt male triplici de causa. Prima est principal

est mala intentio. vt qñ sunt ad oñdēdā vñ puo
candam libidīnē. sicut fere oēs modo exercent
Alia cā est qñ nō fiunt suo tpe ut tristicie scilicet
vñde penitentib⁹ ludi interdiciuntur. Tercia ex p
sona vñde clericis vt supra interdiciuntur. **P**ec
cant mortaliter choreisantes siue in festis. siue in
p̄festis illicitas choreas ducētes s̄m wil. Si hoc
faciunt causa incitandi se vel alios ad libidīnem
Secdo si tunc choreas ducunt de cōsuetudīne licet
hoc non faciant corrupta intencōe. Si aut aliqua
vel aliquis raro et sine corrupta intencōe se immi
scent h̄mōi choreis. q̄ sit mōle non audz dicere
nec q̄ sit veniale qz videtur approbāe tal p̄sona
choreas tales et suo exemplo dare exemplum ali
is similia faciendi. Sed aduerte q̄ ille doctōr vide
tur loqui de illicitis et non de licitis choreis. Queri
tur An liceat histrionibus aliqd̄ dāe. Res. Allex.
Aut datur vt for̄eantur in vicio. scilicet qd̄ non
exercent sine mortali peccato. et tunc est mortale
peccatum et magis. dans q̄ histrio peccat. Vñ
de Cris. tres gradus ponit. primum histrionem
Secundum videntem. Tercio dantem. scd⁹ pl⁹
peccat q̄ primus s̄m eum. et tercius plus q̄ scd⁹
Aut dat causa inanis glorie. ita q̄ nō intēdat ip
sum fouere in vicio sic ē veniale peccatū. Aut dat
solū cā necessitatis. vt cū vidz ipm̄ sume indigē
tem. tūc dāe ē meritorium. **Q**ueris vtrū licitū

lit inspicere historionica. scilicet q̄ non sūt sine mor-
tali peccō. Res. s̄m eundem. quedam inspectio est
transitoria. que fit quādo inspicūtur huiusmodi
causa curiositatis. nō intēdēdo delectācōz q̄ moue-
at ad luxuriā. ⁊ hoc nō est mortale peccm. Alia
est inspectio studiosa. que fit vt inspiciedo mo-
ueatur ad luxuriā. ⁊ hoc est mortale peccm. **R**e-
uelacō sigilli secreti ex ebrietate aliquñ oritur. Vbi
enim ebrietas ibi nullū secretum. Vnde puerbi.
vl̄timo Nullum secretum vbi regnat ebrietas.
Nūq̄ enim ⁊ in nullo casu licet reuelare sigillum cō-
fessionis. alias peccm est mortale. Sed reuelare si-
gillū secreti tunc licitū est. qñ sunt talia que p̄-
nēt ad corrupcōnem multitudinis spūalem vel
corpalem vel in graue dampnum alicui⁹ p̄sone
vel si quid aliud est h⁹ modi qd quis p̄palare te-
netur vl̄ testificando vl̄ denunciādo. quia cōn
hoc debitum obligari non potest quis p̄ secreti cō-
missiōnez. quia in hoc frangeret fidem quā altel
debz. **R**ecipiens aut sigillum secreti in talib⁹ q̄
quis p̄dere nō tenetur. sic p̄ sigillum secreti liga-
tur q̄ nullo modo tenetur ea p̄dē etiā ex prece-
pto supioris. quia seruare fidem est de iure natu-
rali. hec tho. Alexander dicat Reuelare peccm oc-
cultum alteri⁹ potest aliquñ bene fieri. quādo scāli-
cet fit nō causa nocendi. s̄ causa corrcōmis. ⁊ ei q̄
p̄desse pōt nō obesse n̄ essz occultū p̄ sacmētālē

confessionem. et hoc nullo modo potest reuelari. Similiter
si sciretur per secreti omissionem. sic enim reuelare
non debet nisi forcius vinculum superueniat ut ex
communicationis vel precepti districte. **E**st igitur tri
plex sigillum. Vnum confessionis. Aliud secreti for
maliter recepti ab alio. Tercium quando aliquis ab
amico percipit vel audit quod verisimiliter credit alium
velle habere sub secreti sigillo. postremum ligat. si
minus quam secundum primum maxime. Et ut per. pa. 12. dicit
quodlibet illorum sigillorum franges peccat mortaliter si ubi a
pere potest licite. De isto ultimo sigillo confessionis no
ta tres conclusiones per. pa. in. 2. di. 21. quomodo vide
licet tria genera personarum tenentur ad sigillum confessionis
Est ergo conclusio prima. Sacerdos qui audit con
fessionem alicuius tenetur celare pre omnibus ratione
materie. quia sibi committitur sub secreto. et ratione
forme quia in sacramento penitentiae. Unde est reuela
tor confessionis non solum qui in speciali nominat
crimen et criminatum: sed etiam qui in generali per
sonam que ex hoc potest agnosci. vel crimen persone
in generali. Sic quando sacerdos contra proximum com
mittente quod negat ei eucharistiam. dixit publice sacerdos
quod hoc faciebat quod ille habebat peccatum a quo eum non po
terat absolue nec ille volebat ire ad episcopum.
Secunda conclusio quod ad celandum confessionem tenetur
iste ad quem confessio pertinet siue licite siue illicitate
mediate siue immediate. Exemplum de licite.

et immediate ut cōtingit de nō sacerdote q̄ audit
cōfessionem in articulo necessitatis de pcc̄is mōli-
b⁹ vel venialibus. similiter interpres quē pro se
adhibet. Sic qui casu audit. p̄mmo quicūq; audit
vel ad quēcumq; cōfessio puenit tenetur ad celā-
dum. **T**ercia cōclusio ille tenetur celare q̄ ali-
quid aliter audiuit q̄ in cōfessione. si recepit q̄h
in confessione sicut qū aliquis dicit alteri. Ego di-
co tibi hoc quasi in confessione. Recipiēs tenetur
celare non tanq̄ ex confessione seu sacramento
quia nullū ibi fuit. s; ex promisso. Et q̄uis tam re-
cipiens q̄ omittēs tale sigillū videatur irreuerē-
tiam facere sacramento in eo q̄ nichil est equalit̄
celandum ei qd̄ in cōfessione scitur. tamen si quis
recipit tenetur celare. Sed querēs Que sunt ista
ad quē se extendit sigillum cōfessionis. R̄nd; idē
p̄ tres cōclusiones. Prima illa ad que primo et
principaliter se extēdit sigillum cōfessionis sūt
pcc̄a cōfessa ⁊ circumstātie inq̄tūm h̄mōi. unde
etiā tertia p̄sona cum qua quis pcc̄auit cadit
sub illo sigillo si in cōfessione expressa est. p̄mmo
cum aliquis dicit cōfessor Ego audiui tale pcc̄m.
qd̄ tamē nō audiuit nisi in cōfessione cadit sub si-
gillo de necessitate. nō tamē absolute. s; sub con-
dicōe. scilicet si ex placōe taliū verborum posset p̄-
se vel p̄ accūs directe vel indirē aliqua verēcun-
dia vel cōfusio vel suspicō general̄ mala vel aliud.

no amentū. pueniēte cōfiteatī. **S**ecūda cōclusio Sub
figillo cōfessionis cadunt etiā non peccā aliquando
illa scz p que posset directe vel indirecte peccm pro
di. unde si homo non potest cōfiteri peccm aprium.
nisi reuelet confessionem: non d; cōfiteri illud
peccm durante tali casu. sed sufficit cōfiteri. a ha
bita oportunitate. postmodum cōfiteri. non reue
latur confessio. quia maius est vinculum de nō re
uelando q̄ de cōfitendo. **T**ercia cōclusio non
peccā q̄ possunt dici sine reuelacōe peccōrū. nec di
recte nec indirecte cadunt sub figillo cōfessionis. vn
de ea q̄ cōfiteus interserit in confessione q̄ non
sunt peccā nec cūcircūstantie. nec potentia deducē
in manifestacōez cōfiteus. vt q̄ in tali terra sūt
bona blada vel huiusmodi. si in dicendo illa nō
det intelligere confessori. q̄ velit ea celari: talia
non cadunt sub figillo. nisi de congruitate. p̄mo
dicens aliquem apdisse de peccatis. confessum
nominando. non peccat. quia omnis homo mē
dax id est peccator est. Sed si diceret sibi confes
sum. A. de magnis et multis peccatis. esset reuela
tor confessionis. **F**inaliter regulam ponit i
dem doctor q̄ quando per locutionem de pecca
tis confessis potest deueniri per se vel per accūtes
directe per quemcumq; modum in aliquā cōgn
itacōez. vel suspicōnem. vel opimōez. l. dubitacōez de
confesso. vel in q̄tūm sibi per hoc pōt prouenire.

detrimētum in aīa. vel corpe vel possessione. vel fa
ma vel amicis vl inq̃tum p hoc potest in populo
scandalum gnari. vel cōfessio magis odiosa. vel
min⁹ dilecā. vel magis onerosa. vl min⁹ preciosa
reputari: tunc raro vl nūq̃ potest cōtingere q
ex reuelatōne pccōꝝ in confessione auditorum ⁊
p viam aliā nō scitū possit cōtingere aliquid
de predictis in ouementibus. q̃ius forte qñq; nē
lum cōtingat. vnde multum habz timere q nō di
cat vel quomodo dicat. **De inuidia Capi. A.**
Inuidia est dolor seu tristitia de bono alieno inq̃
tum scilicet estimatur vt diminutuum pprie glo
rie vel excellentie. ⁊ in quātum alter excedit ipm
in bonis. Alexander dicit q tria sunt in inuidia
Vnum est principale. s. displicentia visionis si
ue que est fm visionem. dicēte Seneca Quidqd
mente fugimus. ingestum oculis vix videm⁹. q
sicut aliquid placet amāti: ita aliquid displicet in
uidenti. Et hec displicentia dicitur nō acceptatio
hec displicentia est vel per visum interiorem vel ex
teriorē. Scdm est osequēs ad primū vt dolor ⁊
odium. ⁊ p illum dolorem vel odium manifesta
tur primum principale inuidie. scilicet illa dis
plicentia visionis. siue illa nō acceptatio. Terciū
vero est i quo inuidia radicatur. s. ira. quia ex ira
inueterata nascitur odium ⁊ inuidia. Quartum
quod in inuidia repitur preter id qd est peccatū

est pena. Vnde in diffiniciónē dicitur dolor seu tri-
sticia. ymmo facit impressionem in corde ipsa in-
uidia. et inuidus seipm prius q̄ inimicum punit
Et q̄tū ad hoc q̄tū dicit inuidia maximū pccm.
q̄ nullū aliud ita se punit. Vñ glō Gal. 7. Mai-
festa sunt opa carnis. emulacōes et inuidie. Glo-
sa dicit Ambro. huic vultus tumax. toruus aspe-
ctus. pallor in facie. in labijs tremor est. ē stridor
i dentibz. verba rabida et effrenata. diuitia et man⁹
ad violētiā p̄mpta. et si gladio interim vacua. o-
dio tamen fulate mētis est armata. Respicit au-
tē p̄pria excellētiā inuid⁹ aliter q̄ supb⁹. licet i
vtrōq; vicio excellētiā sit motiū. q̄ excellētiā
q̄ est supbie non ponit q̄ diminuat vel aufera-
tur bonum in alio. s; excellētiā inuidie hoc poit
In superbia enim est amor excellētiē id est ex-
cellitudinis. et hec est magnitudinis in potentia
vel magnitudinis in aliquo alio bono. Sed non
ponit q̄ minuat vel auferatur aliud in alio bo-
no. Vnde superbus vult excellere super alios. s;
non appetit ratione superbie q̄ aliquis amittat
aliud nec auferatur vel minuat bonum suum.
sed appetit excellere super ipsum. Sed excellen-
tiā in inuidia dicitur comparatiue. quia inuidia
vult sup alios excellere. et eorū excellētiā vel
bonum minui vel auferri. Sed hoc est quia appe-
tit excellētiā singulariter. Vnde singularitas est

adiuncta sue excellētie. ⁊ racōe illi⁹ appetit bonū
in alio minui vel auferri. ⁊ ideo etiā inuidia di
citur de excellentia litigare. Ex quo etiā patet
q̄ inuid⁹ vt sic semp̄ minor ē vel minorem se exi
stimat. Inuidia etiā in q̄tum hūmōi semp̄ est re
spectu supioris in p̄tū vel i futuro. Supioris dico
vel simpliciter vel s̄m estimacōnem inuidentis.
Vnde inuidet parib⁹ nō quia pares: s̄ ne fiant il
li supiores. Inuidet inferioribus nō quia infērio
res sed ne fiant ei pares. Dēnt etiā emulacō et
inuidia solum. q̄ primum est in exteriori effectu
s̄m vero i corde. Hec de Alex. vide de hoc §. 9. Diffe
runt p̄terea s̄m th̄o. inuidia ⁊ odium. q̄ inuidia
est que diffinita est. Sed odium est appetitus ⁊
desiderium mali. primi absolute id est inquātū
malum. Sed inuidus appetit malum alteri⁹ pro
pter appetitum glorie. Iratus autē appetit malū
alteri⁹ sub racōe iuste v̄ndicte. Odium vero dei
ex deliberacōe p̄cedens est simpliciter maximum
oīm peccōrum. ⁊ p̄cēm in spiritum sandū. ac oēs
eiusdem. vi. species v̄sciens de hoc habes supra
.c. i. §. 10. Igitur odium proximi dupliciter cōmī
tūtur. vno modo quō ad naturam ⁊ est quādo ali
quīs primum ledere intendit. in manifesto vl̄ in
occulto. Alio mō quo ad grām. ⁊ est q̄n aliquīs
proximū ledere intendit aut i manifesto aut in oc
culto quo ad grām. **I**nuidia dīrē contrariā ē

precepto de dilectione proximi. De qua dilectio
dat Cancellarius quinq; regulas. **P**rima Dilige
re p op mum sicut seipsum. est velle proximo ea
omnia q s'm rectam rationem homo vellet sibi p
ximum suum velle. Hec autem sunt indispenabili
ter bona caritatis et glorie. **S**ecunda qz bonis fortu
ne et nature et gratie gratis date possunt ho ies a
busi in pnciem sui et aliorum: non quilibet teng
tur velle illa cuiumq; pro pmo suo. sed aliquā
do non velle. quia et secundum rectam racōez ita
deberet homo velle de seipso. Sic Iuder cū amo
re proximi necat ipsum. aut bonis spoliatur. Sic
ingenium et scientia et diuicie possunt desiderari
isti vel illi proximo non adesse dum nocitura cre
duntur. **T**ercia ab inimico paco totaliter satisf
facere de iniuria ego teneor satisfactionem susci
pere vel indulgere. tamen verbum meum aut so
cietatem solitam. aut alia dilectionis signa. pos
sum inter dicere ad mei et sui cautelam et non
ad rancorem. **Q**uarta inimicum non para
tum corrigi diligo quantum sufficiat ad salute m
si ei nolo malum dampnationis neque dampni
temporalis per iniusta media. **Q**uinta Inimi
co meo incorrigibili optare phas habeo vt tali
ter sibi sit in anima vel in rebus. qualiter sufficiat
ad hoc qz neque michi neq; rei publice alias in
iuste dampnum possit inferre. **E**st inuidia ex

suo genere pccm mortale. qz directe contrariat
bono primi vel diuino. scilicet caritati que cōgaudet
veritati. nec emulatur. Aliquādo inuidia nullum
est pccm. videlicet qñ dolor de alieno bono est mo-
tus primo mō primus. ex natura siue negligē-
tia volūtatis veniens. sicut quidam naturaliter
inuidi sunt. et illa non est in ptate nostra qz pro-
uenit ex malicia aliquādo cōplexionis melanco-
lice. **V**eniale pccm est inuidia id ē tristitia de
alieno bono. quādo est motus. Secdo modo prius
id est qñ appetitus sine cōpleta deliberacōne tali
passione afficitur. Cum autē dicit q inuidia est
tristitia de alienis bonis. notat sanctus Thomas
q tristitia potest. 2. in odis de bonis contingere.
Vno modo quādo aliquis dolet de bono alicuius
inquantū ex eo timetur nocumentum vel sibi ip-
si. vel etiam alijs bonis. Et talis tristitia non est
inuidia. et potest esse sine pccō. Alio modo potest
quis tristari de bono alterius nō ex eo q ipse habet
bonum. s. ex eo q nobis deest bonum illud qd h-
ipse. et hoc pproprie est zelus s. in pphm. Et si iste zelus
sit circa bona honesta. laudabil ē s. in illud. i. cor. 13.
19. Emulamini spūalia. Si autem sit de bonis tem-
poralib. potest eē cum pccō et sine pccō. Tercio
modo aliquis tristatur de bono alterius inquantū
ille cui accidit bonum est eo indignus que qui
tem tristitia non potest. et non debet sine pccō ori

ex bonis honestis. ex quibz aliquis iust9 efficitur
sicut dicit phus d3 de diuic9s. et de talibus que
pnt puenire dignis a indignis. a quia talia bō
eueniunt etiā indignis ex iusta dei ordinacōe seu
disposicōne vel ad eorum correcōnem l ad eoz dā
pnacōnez. Ideo talis tristitia phibet in pē. Noli
malignari in malignatib9. Quarto mō aliquis
tristatur de bono alteri9 in pū alter excedit ipm
in bonis. Et hoc est etiā fin phm p se malū. qz
dolet de quo gaudere deberet. s. de bono primi. a
est ex genere suo mortale. nisi qñ est imperfectus
mor9 appetit9 sensitiui. a qñ ē passio solū. sicut e
tiā in pueris inueniē. De tristitia vero accīdie
vide infra. c. 8. §. 2. **Filie inuidie sunt. 7. vna est**
odium de quo dictū est. Alia exultatio in aduer
sis proximi. tertia est afflictio i prosperis primi
de quibus duabus est regula illa. Cancellari9 qz
inuidia q est dolor de alieno bono. vel gaudiū
de alieno malo ex genere suo mōlis est. qz contē
caritatem. presertim si dolor sit de bonis spiritua
libus. sed ex defcū deliberacōis vt in primis mo
tibus. vel ex malicia complexionis melancolice
potest non esse veniale pccm. Quarta filia est
detractio. Est autem detractio demigratio aliene
fame p vba occulta. Et fit. 6. mōis. Primo qñ qñ
crimē falsū impoit alteri. Secūdo qñ pccm alteri9 p v
ba adaugz sciēter. Tercō qñ occultū aliqō ēuelat

Quarto quādo id qđ est bonū dicit mala inten
tione factum esse. Quinto quādo negat bonū alte
ri⁹. Sexto qñ maliciose bonū alteri⁹ tac⁹. Et intel
lige ī omnib⁹ predictis qñ talia fiunt ī fame de
migracōnem. **D**etractio fit dupliciter pccm mōi
le. Primo quādo quis de alio obloquitur seu de
trahit alteri ista intēcōe ⁊ eius famam demigret
Secdo modo qñ quis dicit aliqua verba p q̄ dimi
nuitur fama alicui⁹ nō hoc intendēs. s; aliquid a
liud. et tamē verbū qđ loquitur est a deo graue
q̄ notabiliter famā alte rius ledat. ⁊ hoc p̄cipue
est verum ī hīs q̄ p̄tinent ad honestatem vite
Veniale pccm est quādo aliquis dicit aliqua v
ba per q̄ diminuitur fama alteri⁹ ī modico vel le
ui nō hoc intendens sed aliquid aliud. vt si p̄fe
rat ex animi leuitate vel p̄pter aliqđ nō necessa
rium. Nullum vero pccm est. quādo per verba
alicui⁹ diminuitur fama alteri⁹ vt cum loquēs
hoc nō intendit. s; p̄fert p̄pter aliqđ bonum debi
tis circūstantiis obseruatis. De talibus ⁊ simili
bus dat. Cancellari⁹ hāc regulā Detractio q̄ est
diminuco fame alteri⁹ occulta. l. diffamacō que
est publica vel contumelia. ⁊ exprobracō que fiūt
ī facie eius qui leditur. sunt ex genere suo mor
tales si dampnum l. dedecus sit notabile. et si nō
trahantur extra p̄p̄riam racōnem. vt si fiant ad
cautelam aliorum ne seducantur. Aut p̄ bono rei

publice vel cōtatis alicui⁹. aut p correctōne fra
terna. Sed apud imperfectos ista bene agere scz
alios recte increpare sicut a se digne laudare dif
ficilimū est. De p̄fatis vide supra. c. 19. 2. 3. **S**
quid de audiēte detractorem. R. es. q. fm tho. au
diens detrahentē a quā detractorem ad hoc indu
cit peccat tantum sicut detractor. Qui vero detra
ctorem libenter audit. a detractio ei placet ppter
odium eius cui detrahitur. similiter peccat sicut
detractor. p̄mmo qūq; magis. Qñ autem detra
ctio alicui non placet s; ex timore vel negligentia
vel etiam verecundia quadā obmitit repellē de
trahentē; peccat quidē s; multo min⁹ q̄ detrahēs.
Et potest fieri in eo etiā cui detractio non placet.
mōre pccm̄ tripliciter. Vno modo qñ alicui ex offi
tio incūbit detrahentē corrigē. Scdo ppter aliq d
piculum oīs detractōnem. Tercio ppter timorē
huānum dimittit q̄ ē aliqn̄ mōre pccm̄. vt hēs
supra capitulo quinto. §. 1. r. a. 10. **V**eniale pecca
tum est audire detrahentem quando alicui non
placet detractio. s; tamē corrigere dimittit ppter
timorem. verecundia. seu negligentia. p tūc talia
nō sūt mōr̄lia. Sed quō d; corrigere quis detrahē
tem. R. es. si verū dicit detractor; dicat ei ēd arguē
do de hoc. q. peccat fratri detrahēdo vel saltem oñ
dēdo p tristitia faciē q. ei detractio displiceat. Si
aut detractor dicit falsū. corrigat eū de firmitate vbo

50
Preterea qđ p̄fatis difficili⁹ est. tenetur quis ad
restituconem fame sicut ad tpalium rectū restitu
conem. primo qñ quis abstulit famā falsum dicē
do a iniuste. ordinē scilicet debitum nō seruādo. se
cūdo qñ abstulit famā verū dicēdo si iniuste puta
qñ aliquis p̄dit crimen alteri⁹ cōtra ordinē debi
tū de hoc vide tractatū quē collegi de manuali cō
fessorū in fine. **Q**uinta filia est fufurracon. Est autē
fufurratio qua q̄s p̄ occultā oblocuconem inter ai
cos seminare discordiā mītur. a separe amīciāz
p̄fert enim talis de proximo que p̄nt omouere
animum audientis. Et q̄uis talis non nitendat
semper simpliciter malū dicere. intēdit tamē di
cere qđ animū vnius possit p̄turbare cōtra alium
etiā si sit simpliciter bonum. a tamen apparēs
malū inq̄tum displicet ei cui dicitur. Dicitur eti
am fufurro biliguis qđ idem est. q̄ fufurro mī
tur ex vtraq; pte amīciāz rumpe. a ideo dua
bus linguis vtitur ad duos. vñ dicens malum
de alio alteri vero dicens bonum. **J**udiciū fu
spiciōsū. quia sepe extra ex inuidia oritur. Idē
tō notandum s̄m thō. q̄ Judiciū est diffiniō
vel determinacō ei⁹ qđ iustum est. **E**st autem
Judiciū in genere tripliciter. vno modo quan
do est contra rectitudinem iusticie. a tale dicit̄
iniustum vel puerfum seu temerarium. cum nō
sit debitis additiōibus ab illo qui habz potestātē

iusticie. Secdo modo qñ iudicat homo in hñs in
quib⁹ non hz auctoritatē. ⁊ dicitur iudiciū vfur
patū. sumit⁹ qz ex pte ipi⁹ p quē fit iudiciū. Alio
modo dicitur presumptuosū quāa presumit id qđ
ad se nō pñz. puta qñ aliqđ iudicat de intencōe
cordis ⁊ alijs incertis. Similiter qñ hō non hz iu
risdictōnem ⁊ si hz. non extenditur ad illam cau
sam vel psonam. vñ peccatum ē iudicāe de rebus
diuinis q̄ sunt supra nos q̄ debemus simplici cor
de credē non scrutari temerarie. Sic nec secularis
iudex d̄z iudicare de clerico vbi ei non subiciatur.
Tercio modo qñ de est rectitudo rōis. puta quā
do aliquis iudicat de hñs q̄ sunt dubia vel occul
ta ppter aliquas leues coniecturas. ⁊ sic dicitur Iu
diciū suspitionis vel temerariū. **¶** Pro cui⁹
intellectu notat Alexander q̄ Iudiciū est sen
tentia firmata. Suspitiō nō iudiciū s̄ est opio
mali vt dicit thomas ex leuibus pcedens indi
cijs. vel qđ idem est vt Alexander dicit accepta
tio vnius partis cum formidie alterius. ⁊ de ista
suspitione dicit Alexander q̄ prauum iudiciū
est ex errore procedens temeraria sententia. vel
suspitiō mali de occultis aliorum. Et dicit sanct⁹
thomas q̄ potest fieri tripliciter s̄m tres grad⁹
primus est quando homo ex leuibus indicijs de
bonitate alicuius dubitare incipit. et hoc est le
ue ⁊ veniale peccatum. Secus ē cū aliqđ pcerto

maliciam alteri⁹ estimat ex leuibus indicij^s a si
hoc fit de aliquo graui⁹ est pccm mōrle inquātū
nō est sine cōtēptu primi. Sic etiā dubia i pei⁹
interpretando quo ad vitam primi in grauib⁹
determinādo siue diffiniendo est simile pccm. Cā
tel. addit zelotipia que est vehemens amor sus
piciofus nō satis fidens de re amata. Et ille suspi
cōnes maliuole vt dum aliquis semp putat ie
rideri a falli vt quidē melācolici. a quidā ex reli
giosis. tales facili⁹ cadunt si nō reprimantur.
Sed si addatur osensus liber. sunt vt plurimum
mortalia delicta aut mōrlium delictorū vehemēs
causa. Terci⁹ qñ aliquis iudex ex suspitione. p
cedit ad aliquē cōdempnandum. a hoc etiā est
mortale pccm. Judicare autē alterum tanq̃ ma
lū si fiat ex officio iudicij a p testes legitimos.
nō est ex se malum sed virtuosum. etiā si p con
fessionem aut aliter sciretur esse p iudicem inno
cens nec aliud patēt effugium quin suo fungere
tur officio. Sed querēs. ex qua suspitione potest
dici iudiciū rectū. a ex qua nō. Res. Alexander
Est iudiciū qdā eoz q̃ occulta sunt in corde
a est iudiciū aliud eorum que sunt i ope. Quo
rūdā potest esse pbatio. quozdam nō. Occulto
rū ergo cordis a occultoz simpliciter opis non
est faciendū Iudiciū p suspicōnez. vt homo so
lis suspicōnib⁹ imitatur. Vbi vero est op⁹ qd p

signa pbari potest: distinguendum est. Est enim suspicio similiter presumpcio triplex: temeraria, probabilis, et violenta. Temeraria quoniam multa sunt signa boni et pauca mali, et tunc iudicare ex suspicionem id est contemnere est peccatum mortale si fiat cum de liberatione, ut in istis dictum est. Si vero fuerit suspicio probabilis, quoniam multa sunt signa mali et pauca boni, tunc iudicare ex homini peccatum est, si non ita graue. Sed veniale dum stat in suspicionem. Si vero veniat ad assercionem firmam cum pertinacia: presumitur esse mortale. Item est suspicio violenta cum omnia signa mali apparent et nulla boni, et tunc non est peccatum. Et de isto etiam dicit Cancellarius. Sic iudicare propria estimacione alium ex aptis signis exterioribus, que non possunt bene fieri, non est ex se peccatum mortale, licet quicquid sit curiositas venialis, quicquid mortalis dum homo ab alijs melioribus aut debitis nimis impeditur, aut dum per hoc in superbiam erigitur. **Q**ueritur de quibus personis possit iudicium suspiciosum haberi et de quibus non. Res. idem per sex regulas. Prima de eo de quo constat esse bonum, non est iudicandum esse malum, et si iudicatur, est peccatum alias iniuria fieret primo. Secunda de eo econuerso de quo constat esse malum, si iudicatur, licet dicitur esse bonum, esse peccatum, quia est mendacium. Tercia ubi vero non constat de aliquo quod sit bonus, nec constat quod sit malus.

presumendum est ibi de quolibz iuxta regulā iu-
ris q̄ sit bonus donec ostet vel appareat cōtrariū
q̄ tamē potest cōtingere q̄ ille sit malus. ¶ Quar-
ta non aut̄ de quolibz p̄sumendū est q̄ sit malus
donec cōstet contrarium. ¶ Quinta quāuis in
vnoquoq; sit aliqua p̄minētia. dicente ap̄lo q̄
arbitremur alios sup̄iores. Hoc intelligēdum ē
ad imitacōnem humilitatis nostre. q̄ quantū bo-
num cōtulerit deus aliq̄. nescim⁹. Non tñ si cōstet
de malicia actuali p̄ tpe illo. debem⁹ ip̄m iudicāre
bonum. Sexta Et q̄ in quolibz instanti malus pe-
nitere potest: ideo si post actum p̄ccī mortalis ap-
pareant in tali signa penitētie. suspiciādum ē ip̄z
esse bonū. q̄uis etiam in bono aliter sit q̄ in ma-
lo q̄ p̄ vno malo de quo cōstat potest dici malus
pro vno vero bono de quo cōstat. nō potest p̄-
pter hoc iudicari siue diffiniri bonus. Bonum enī
est vno modo. malum autē on̄isariū s̄m dyo.
Aliter autē est iudicand⁹ de actib⁹ q̄ de personis
quas semp̄ possum⁹ iudicāre bonas. presumendo
q̄ ouerse sint statim. ¶ Queritur cū dubia sint i
meliozem ptē int̄pretanda. cur hoc sit R. es. scdm
tho. Quia sic nō fit iniuria primo. alias fieri pos-
set Alexander vero dicit idē q̄ s̄m Senecā ex hu-
manitate sapiēs quidq̄d accidit bene illd̄ int̄pre-
tando. leuat ⁊ magnificat. quidq̄d dubiū est ex
humanitate indinat in meli⁹. Et si queritur q̄d

fit ista humanitas. Respondet Est vis insita huā
ne nature a principio q̄ sicut p̄ sinderesim fit re
spectus ad p̄p̄iam salutem: sic p̄ hūc habitū na
ture. fit respectus ad ea q̄ sunt p̄imi. **Querit̄**
An de occultis cordis homo alium iudicare possit
Res. Solius dei est iudicare de occultis cordis iudi
cō certitudinis. Sed quia puer. 28. dicitur. Quo
modo in aqua resplendz vultus p̄spicientis: sic
corda hominū manifesta sūt prudētibus Et Eccl.
.19. Ex visu cognoscitur vir et ab occurſu faciei se
latus math. 23. 1. A fructibus eorū cognoscens e
os Ideo Alex. ad primā auctoritatē dicit sic illa
manifestacō q̄ corda dicuntur eē manifesta pru
dētibus. non est nisi qdā noticiā s̄m cōiecturā. p̄
pter quā non debet homo p̄cedere ad iudiciū
bonitatis aut malicie s̄m certitudinē. Sed ex hoc
pōt oriri qdā p̄supcō. Similiter dicit ad secundā dicit̄
eē. q̄ videtur catur ex iudicijs exteioribz eorū q̄ la
tēt in corde **Ad terciā** vero dicit q̄ fr̄cus dicit̄
illa iudicia manifesta p̄ q̄ pōt eē cōgnicō p̄supcō
nis non certitudis. Vel s̄p fruct⁹ intelligūe pec
catazūe sunt ea q̄ sunt manifesta vt blasphemia
furta ac. et p̄ illa iudicare p̄mittitur. **Queritur**
An hō seipsum de occultis cordis iudicare possit
iudicō diffinitionis. Res. s̄m eundē p. 7. conclusiōes
Prima loquendo de persona et de futuro etiā de
fragilitate sua; aut de pertinente ad fragilitatez.

factis de se certā. quīs potest pferre sententiā.
De virtute aut sua vir aut nūq̃ potest de se ferre
sententiā veram. potest tamē hō q̃ nō habet cō
sciā māli habere certitudinem cōfidentie de futu
ris a si nō certitudinē iudicij. vñ. i. Joh. 3. Si cor
nostrū nō reprehēdit nos. fiduciā hēmo ad deū
q̃ quidq̃ petierim⁹ accipiem⁹. Scda loquēdo
de facto psonē. de actōne. et de pñti : tunc homo
potest de se certam dare sententiā quo ad gen⁹
opis boni vel mali vel indēntis. Tercia loquen
do quo ad psonam. tūc de malo pōt hō iudicare
sed de bono non. nisi fuerit ex spāli gratia data a
domino. sicut quādo dixit apłus Certus sū q̃ nec
mors ac me sepabūt a caritate xpī. Potest tamē
vt pri⁹ dcm est haberi certitudo cōfidentie. Q̃ta
dubia de p̃p̃iis factis in ptem deteriorē sunt iter
p̃tanda quo ad suscepōnem penitētie. hec autē
interpretari nō est affirmare vel iudicare simpli
citer. s̃ se gerē circa dubiū ac si deteri⁹ cōtigiſſet
Quinta. null⁹ in hac vita iudicāduſ est tāq̃ di
gnus inferno. q̃ spūs sanctus opatur subito. s̃fi
naliter igitur in alieno homine vt plurimum fa
cta. nō psona. sūt a nobis iudicāda.

De accidia Capitulū octauū.

Accidia s̃m̃m̃ est tristitia de spūali bono
inquātum est dñum. ad qđ quīs de neces
sitate tenet ut quādo racō cōsentit in fugā

a horrorem a detestacionem boni diuini. carne oio
stra spiritui preualente. Et est ex suo genere peccatum
mortalis. Vnde etiam Damascenus eam diffinies dicit. Ac
cidia est tristitia aggrauans quod scilicet ita deprimat ani
mum hominis ut nichil ei agere libeat boni spiritualis
ad quod de necessitate tenetur. Notat Alexander quod spū
ale dupliciter capitur. vno modo generaliter per
omnibus preceptis dei et prohibitionibus. Secundo modo
spūaliter put solū respicit illa opera quod ordinant in de
um per se sicut sunt orare. psallere. legere. et huiusmodi. et
hoc modo spūale laboriosum determinat speciem
peccati in accidia. primo enim modo non. **P**reterea
notat quod accidia est tristitia similiter inuidia. sed dif
ferunt quod inuidia est tristitia aggrauans de alieno
bono. Accidia vero est tristitia aggrauans de bono pro
prio spūali. quod videtur malum. quod laboriosum. No
tat insuper quod tristitia seculi put disposit ad mortem
culpe non est maximum peccatum. quod in multis accidit quod
sunt ad hoc naturaliter dispositi. sicut in melanco
licis. Vnde multo citius contingit ex infirmitate melā
colie vel etiam alia. Hec Alexander Cancellarius
sic dicit Accidiam dicimus omnem tedium interni bo
ni. Et hec ex genere suo venialis est. quod contrariatur
non caritati sed feruori eius. **F**it autem mortalis dum
per eam aut ex ea mortale crimine incurritur. ut quando
redundat in peccatum mortale. sicut est obmissio e
orum quod sunt de necessitate salutis. aut desperatio

de dīno auxilio aut sui ipsius interfectio. primū
magnum. fm̄ mai⁹. terciū maximū. Subdit sola
negligētia mōilis est p̄ quā id qđ sub precepto
cadit obmittitur q̄uis culpabilior in exēcijs spi
ritualib⁹ ⁊ ierarchicis vt in missa q̄ pphāis de
hochabes lacius infra. y. 16. ⁊. 20. Tediū tñ to
mī aliqñ solum est motus naturalis. ⁊ sic nullus
est pccm̄. Aliqñ est appetitus cōtristati de opere
spūali laborioso. et sic est veniale. ymmo etiā ap
petitus ille si sit deliberati⁹ est veniale. quia con
sensus in veniale non est nisi veniale pccm̄. Pre
terea tediū tomī pueniens ex difficultate opis ⁊
ex malicia oplexionis absq; culpa pl⁹ in iohē q̄
in petro augeat meritum ⁊ laudem iohis. si ⁊ dū
in ceteris ipse cū petro equaliter opetur. Difficul
tas vero in ope virtutis ex assuefatione vicioꝝ
pueniens pl⁹ de p se diminuīt racōem laudis glo
rie ⁊ meriti q̄ augeat. tamē male habituatus q̄
ex maiori conatu op⁹ simile ad bñ habituātū pfi
cere nequit magis inde redditur incidētaliter cō
mendādus. **C**aritas q̄ cōgaudet veritati huic
vicio opponitur. Gaudiū siue leticia bona q̄ ē fm̄
damassenum q̄ nō penitudinē infert. nec alteri⁹
nocumētū est gñatiua. nec vltra excedit mensurā
nec a studiosis opib⁹ suis nos abstrahit. aut in
seruitutem redigit. Contra preceptū aut carita
tis est deum nō diligē sup oia. Diligere autē deū

sup omnia ex toto corde ex tota anima ⁊ ex tota
virtute q̄tum sufficit viatori ad salutem dicit Cā
cel. est taliter affici ad deū actu. vel habitu q̄ dei
amiciciam cuiuslib; alteri⁹ rei dilcōni. ante ponat
sic q̄ pro nulla dilcōne sui vel alterius caritatez
vellet deserere p trāsgressionem cui⁹ cumq; prece
pti diuini. Est etiam cōi caritatem loquēdo de di
lcōne primi ⁊ dei non seruare ordinē eius. quī ē
q̄ primo deus pre omnib⁹ diligatur. Scdo vt a
nimā p̄riam et ei⁹ salutem p cunctis creatis di
ligat. Tercio Et deinde primū s̄m animā princi
paliter. Quarto corpus p̄riū. nisi quis p repu
blica id exponat. Quinto corp⁹ proximi. Circa p
rimi etiam dilcōne diligentur p̄p̄inquoies ⁊ me
liores plus p̄p̄inquoib⁹ malis. p̄mmo s̄m Am
brosiū semp boni domestici mal filijs sūt p̄ferēdi
Sub precepto insup caritatis cadit diligē inimicū
in corde. sc; quātum ad naturā in vli. p̄ta si ali
quis diligens deum ⁊ proximū. ab illa ḡnralitate
dilectionis proximum non excludēdo. Scdo h̄re
animum paratum ad diligendum inimicum si ne
cessitas occurreret. Tercio oñdere signa carita
tis inimi co q̄ cōiter ab alijs oib; oñdi solent. Q̄
to subuicire inimico in vltima nc̄itate. Dilcō eē
proximi. ⁊ ista habere debet. Sit serena vt dili
gat eum p̄pter deum. Sit iusta vt non contescen
dat proximo in aliquo malo. sed solum in bono.

Sit vera ut nō ppter vtilitatem vel dilcōnem dī-
gat sed quia vult primo bonū sicut sibi ipi vult
Sit etiā ordiāta seu recta vt plus sibi velit ma-
ius bonum. primo scilicet deum et beatitudinem
et virtutem aīe. deinde sciētiam et sapientiam. De-
inde bona corporis postremo bona exteriora. Non e-
tiā pūertat ordinem caritatis supratadum. ¶
10. In hac enim dilcōne dei vel creature bene et
male ordinatis scitur quid est pccm mortale qd
veniale et quid nullum vt habes in plogo p fm
notabile. Scandalum etiā ex accidia nō nūq̃
nasci solet. Est autē scandalū adiuū fm Jerom.
dictum vel factum min⁹ rectum prebens occasio-
nem ruine. Et fit qñ aliquis dicit vel facit aliqd
qd de se tale est. vt alterum aptum natum sit idu-
cere ad ruīnam. Est autē scandalū duplex. vnū
passiuum et receptum. et illud est generale pccm
non spāle in eo enim est qui scandalisatur. Et ē
mortale pccm quādo ex dicto vel facto alterius
qs ruit in aliqd mōle pccm. Aliud ē adiuū id ē
datum qd diffinitum est. et est in eo qui scanda-
lisat Et fit dupliciter. vno modo p accidens. puta
qñ fit preter intencōnem agentis. quādo scilicet
aliquis suo verbo vel facto inordinato nō inten-
dit alteri dare occasionem ruine sed vult salutē
sue satisfaccere. et sic iterum non est peccatū spāle
et potest esse peccatum. Alio mō p se fit scandalū

quā se; aliquis suo inordinato deo vel seō intendit
aliū trahē ad peccm̄ a sic est spāle peccm̄. quia in
tenditur spūale primi nocumētum. De scādalo
itaq; dat Canō. 2. ēgulas. prima Null⁹ agens te
ne scdm̄ oēs circūstātiās dici d; dare scandalū
alteri. quātūcūq; scandalifetur ali⁹. quia in via
oīo recta si quis ceciderit non ex scandalo vie s;
ex pprio defectu pueniet. Scda solus ille scanda
lisat adiuue. qui aduertens aut aduertē debens
alios piores esse ad peccandū ex modo suo agē
di qui sibi non est in precepto; nichilomin⁹ ipē
opari non desistit. Secus in casibus hic exclusis
vbi malicia ppria est scandalum grātis acceptū
vbi preterea non est aduertencia nec esse d;
de scandalo alteri⁹. a vbi quis ad illud opand te
neretur. Tercia Ille dicitur ex malicia sua pecca
re a scandalum accipe non ex actu alteri⁹ qui in
formatus sufficiēter de bonitate hmōi actus ni
chilominus cadit in ruīnam. vt si ex voto religi
onis emissio parentes post sufficiētem de religio
nis pfectu informacōnem se scandalifari oquerā
tur. Scandalū est hoc non iam pusilloz s; phari
seorum. acceptum scilic; non datum. Quarta quā
lib; ab omni actu cui non est astrictus aliunde
tenetur desistere. quā timet aut timere d; fm̄ ve
hementem cōiecturam scādalu pusilloz. quous
q; de isto conpescendo diligentiā compleuerit

nisi forte p cōi vtilitate vñdō spūs sancti doceat
illud tunc agendū. vt xp̄us fecit in publica cōne
veritatis sacramenti. Proinde sanct⁹ thō. Scāda
lum actiū p accūs est pccm mortale. p primo qñ
quis cōmittit actum pccī mortalis. scdo quando
quis cōtempnit salutem proximi vt p ea conser
uanda nō p̄termittat aliquis facere qđ sibi libu
erit. Veniale autē pccm est dupliciter. vno mō
qñ quis actum peccati venialis cōmittit. scdo mō
quādo quis cōmittit actum qui nō est fm se pec
catum s̄ habz aliquā speciem mali cum aliqua le
ui indiscretōe. Scādalu vero p se actiū est pec
catum mortale dupliciter. primo quādo quis in
tēdit alium inducere ad peccandū mortaliter. se
cūdo qñ intendit alium inducere ad peccādum
venialiter p actum pccī mortalis Veniale peccatū
est quādo intēdit alium inducere ad peccādum
venialiter p actum pccī venialis. accidia etiā i
prudētiā causat. ideo de vicijis prudētie opposi
tis. est videndū. Pro quorū intellectu fm thō. no
tandum q prudētia habz tres ptes in gñe vide
licet primo cōsiliū. fm qđ dicitur quis eubuli
am habere. scdo iudiciū seu sentētiā de cōsi
liatis. tercio pceptū scilicet ad exequēdū p̄cōsi
liata. ⁊ s̄niata ⁊ ad qđlibz hōz vt bñ fiat m̄lta exi
gūt nā ad bōitatē filiij seu eubulie. ⁊. aut. 6. exi
gūt videlij memoria. s̄p̄teritoz gestorū ⁊ similiū

Intelligentia q̄ est p̄ncipiū cōtingenciū ⁊ necessari-
orum. Solertia q̄ est in cōsiderādis futuris euen-
tibus. est enim facilis ⁊ p̄mpta cōiecturatio de in-
uencōne mediū. Ratiō seu ratiōcinatiō q̄ offert vnū
alteri. Docilitas p̄ quā quis acq̄escit sentencijs
maioris. Eustochia vero est q̄n̄ q̄s ex seipō p̄m-
pre cōiecturat de medio vel de q̄buscūq̄. Que. 6.
sunt media inter supremū aīe q̄d est ratio ⁊ infī-
mum hominis q̄d est opacō p̄ corpis exercitium
media. **S**ecda ps prudentie p̄ncipal̄ est snia
seu iudiciū. ⁊ h̄z duas ptes seu virtutes. vna ē sy-
nēsis que ē bñ iudicatiua de cōibz regul̄. Alia est
Gnomyn. que ē bñ iudicatiua de h̄ijs vbi oꝝ a co-
muni lege ēcedere. **T**ercia ps p̄ncipal̄ prudentie ē p̄-
ceptiua seu executiua. ⁊ bñs ptes. Prima ē p̄ui-
dētia q̄ ordinat aliqd q̄d est fini accomodū. Se-
cūda ē circūspectō. p̄ quā id q̄d ordinat i finē q̄s
opat cū h̄ijs q̄ circūstāt. Attendit enī circūstan-
tias negocij. Tercia ē cautō que vitat ipedimēta
p̄ eā enī q̄s sic accipit bona vt vitet mala. ⁊ cau-
z ab h̄ijs q̄ actus virtutū impedire possunt. Cōtra
prudētiā igitur q̄ ē auriga virtutū plura pccā fi-
unt. prima imprudētia seu temeritas ei oppositē
Cōmittitur aut̄ q̄n̄ q̄s diūtat a regul̄ dimis puta
q̄n̄ q̄s q̄si cōtēpnēs ⁊ repudiās dīma documēta p̄ci-
pitāter agit. vult enim tal̄ actū imprudētie qui
vult iprudēt agē cōn ptes prudētie videlicet cōsiliū

Iudiciū ē preceptū. **N**otandū preterea qd vi-
cia omnia q̄ opponūtur quibuscūq; virtutib⁹ cō-
sentis sub prudentia reducuntur ad .x. vicia viz
p̄cipitacōnem. incōsideracōnem. inconstātiā. et
negligentiā. Et sunt ista et generalia et sp̄alia vi-
cia. sicut etiā prudentia q̄ est recta racō agibili-
um est virtus generalis et sp̄alis. **P**recipitatio
fit dupliciter. vno modo qñ quis p̄ impetum vo-
lūtatis vel passionis p̄transit actus seu p̄es cōsi-
lii puta quādo quis dimittit gradus p̄fatos. s.
memoriam ac. Alio mō quādo quis p̄fata p̄tā
fit ex cōtemptu regule dirigētis. Et hoc p̄prie vo-
catur temeritas. et puenit ex supbia que refugit
subesse. Incōsideracō est quādo aliquis deficit i re
ēte iudicando. ex hoc qd cōtempnit vel negligit
attendē ea ex quibus rectū iudiciū p̄cedit. pu-
ta regulas cōēs vel casus vbi exorbitādum ē ab
eisdem. **I**ncōstantia est quādo quis rōne defi-
cit in precipitando ea que sunt p̄cōsiliata et iudi-
cata tāq̄ bona. Et fit aliqñ ex ira aut inuidia aut
delicāone et similib⁹. p̄sertim ex luxuria. Negli-
gentia est defectus debite sollicitudinis circa bo-
na q̄ quis facere debz. Et puenit ex quadā emis-
sione volūtatis p̄ quā p̄tingit. qd racō nō sollicita-
tur vt p̄cipiat ea q̄ debz. l. eo mō q̄ debz. Et op-
ponitur sollicitudini bone seu diligentie. Cōsistit
qz in interiori actu potius. vnde etiā dicitur a ne

qđ ē nō a eligentia qđ non eligentia eorū q̄ sūt
ad finē. Pigritia autē importat tarditatē ad exe
quendū. Torpor vero remissio ēz qđdā i ipsa exe
cucōe. Obmissio ē p̄tinz ad exteriorem actū debitū
quēcūq; q̄ p̄termittit. **N**egligētia itaq; ē p̄cēm
mortale. vno mō si illud qđ p̄termittit sit de
necessitate salutis. siue actus sit si ue circūstātia
a tūc trahitur ad illud genus p̄cī magis mani
festum q̄ sit electio interior sola. Alio modo si vo
luntas in tantum sit remissa circa ea q̄ sunt dei.
vt totaliter a caritate dei deficiat. a hoc precipue
cōtingit qñ negligentia sequitur ex cōtemptu. Itē
si quis diligeret deum solū amore naturaliz tunc
cāretur negli gētia q̄ est p̄cēm mortale. Alioquī
si negligentia cōsistat in p̄termissione actus alicui
us vel circūstantie q̄ nō sit de necessitate salutis
nec hoc fiat ex cōtemptu s; ex aliq̄ defectū feruoris cari
tatis q̄ impedit aliqñ p̄ aliqđ viale p̄cēm: tūc est
solū viale. **Q**ue autē sit drā negligentie a cōtem
pt? vide. s. c. 2. §. 1. a. c. i. §. 1. Itē infra p̄nti. c. §. 20.
Prudētia caris seu mūdi ē cura seu studiū. s; m̄
q̄ qđ bō caris h; a amat vt vltimū finē vite sue
Et sic est mōrle peccatū. Aliqñ autē aliqđ inordīa
te afficitur ad aliqđ delectabile carnis absq; hoc q̄
auertatur a deo p̄ peccatū mortale. Et si adhibe
at studium ad hanc delectacōnem cōndā nō ē n̄
veniale. Si vero aliquis actu curā carnis cōferat

in finem honestum. puta cū quis studet cōmestī
omī ppter sustentacōem corpis: tunc nō est pru
dēcia carnis. Et sic prudēcia carnis tendit ad finē
nō vere s; apparenter bonū. Astucia etiā sicut
prudēcia carnis hab; cum prudēcia vera similitu
dinem nō autē existentiam. **I**gnorācia etiā
sepe facit pccm de qua ponit Cancel. 6. regulas
prima Quilib; obligatur scire illud absq; cuius
noticia nō potest euitare pccm. Secda culpabilis
ignorācia iuris diuini nō cadit in faciētem illud
qd in se est. quonīā spūs sanctus talē hominem
de necessarijs ad salutē que vires suas excedunt
immediate docere patet. Tercia ignorācia i
vincibilis excusat in eis presertim q̄ fūt facti nō
autem crassa vel supma. q̄ puenit ex negligēcia
sciendi et faciēdi qd in se est. Dicatur autē inuin
cibilis nō quā vinci possit. aut q̄ ex ea necesse sit
tūc opari: s; quia opans sufficiēter s; casus e
uentuum diligēciam nō appofuit sciendi aliqd
quod nescit. Quarta ignorācia iuris humani suf
ficiēter pmulgati nō liberat subditos a pena in
foro exteriori. lic; frequēter quo ad deum excus;
a culpa quosdā ignorātes vide de hoc supra. c.
2. §. 1. Quinta Nō quilib; tenetur scire de quoli
bet pccō mortali an sit tale licet expediat istud i
quirē et scire iuxta vni; cui; q; vires et statum q
plus ecclesiasticos q̄ laycos. Et inter ecclīasticos

prelati ex officio tenentur qd sint pati omni posseti
reddere racōz de ea q̄ i eis ē fide a spe. Sexta Nemo
vtens racōe diu ab ignorātia p̄ncipioꝝ moraliū
excusatur. forte enim morula ad cōsiderandum
appondere fas est. **Ex p̄missis patz. et ex scō thō**
ma qd quintuplex ignorantia est p̄cēm. Primo
eoz que sunt fide necessario tenenda. Scdo eoz
que sunt sub precepto dei p̄sertim in decalogo fa
cienda. Tercio eoz q̄ sunt a xp̄iano desideranda
sicut eoz q̄ in oracōne dñica cōtinētur. Quarto eoz
q̄ precepti vim habent ab ecclia cōiter pmulgata
Quinto eoz q̄ quilibz pro suo statu necessario hz
scire. vñ negligētia talia sciendi a addiscendi af
fectio talia non sciendi. a fuga a predicacōne vel
doctore vbi talia quis discere pōt. sunt p̄cēa sicut
dictum est de negligētia. **Incognitudo etiā**
fit obmissione a omissione. put fit obmissioe hz
tres gradus. Prim⁹ qñ homo bñficiū non recti
buit p loco a tpe s̄m suā facultatem. Scd⁹ peior
qñ q̄s p bñficio non laudat bñfactorem a grās
agit. s̄ dissimulat. quasi non demōstrans se bñfici
um accepisse. Tercī⁹ pessim⁹ qñ nō recognoscit
bñficiū siue p obliuioēz siue quocūqz alio mō
iusti. 3. gradus sūt p̄cēm reiale. quādo pueiūt ex
negligētia qdā aut ex aliq̄ indisposicōe h̄ois ad v
tutē. pōt tñ contingere qd etiā tal ingratitudo sit pec
catū mōile. vno mō p̄p̄t̄ intelorē cōceptū. alio mō

propter conditionem eius que subtrahitur quod ex ne-
cessitate debetur beneficio vel simpliciter siue in
aliquo necessitatis casu. Ingratitudo etiam fit con-
missione. ut quando quis non solum pretermittit im-
plere gratitudinis debitum. sed etiam contrarium a-
git. Et in hoc etiam. sunt gradus. primus quando
quis retribuit mala pro bonis. Secundus peior quam bene-
ficium vituperat. tertius pessimus quam beneficium
quasi maleficium reputat. Et hi gradus etiam
sunt ad conditionem eius quod agitur quoniam sunt peccata mor-
talia quandoque venialia. **C**orrectionis fraterne
omissio potest fieri tripliciter uno modo merito-
rie sicut dicit Augustinus Si propterea quisque obiurgan-
dis et corripiendis male agentibus precat. quia op-
tunius tempus inquiratur. vel eisdem ipsis metuit
ne deteriores ex hoc efficiantur vel ad bonam vi-
tam et piam erudiendos impediatur alios infirmos
et premant atque auertant a fide. non videtur esse
cupiditatis. ommissio sed consilium caritatis. Alio
modo pretermittitur et est peccatum veniale quando
timor et cupiditas tardiores faciunt hominem ad
corrigendum delicta fratris. non tamen ita quod si
constaret ei quod posset fratrem a peccato retrahere
propter timorem vel cupiditatem dimitteret. quibus in
animo preponit caritatem fraternam. Et hoc modo
viri sancti quandoque negligunt corrigere delinque-
ntes. tertio modo pretermittitur cum peccato mortali

quando se3 formidatur. vt Aug⁹. dicit Iudicium
vulgi. ⁊ carnis excruciacō vel pempcō. dū tamen
hec ita. dñentur in aīo q̄ fratrene caritatī prepo
nantur. Et hoc videtur contingere qñ aliquis pre
sumit de aliquo deliquente p̄babiliter q̄ posset e
um a pccō retrahere. ⁊ tamen ppter timorem vl
cupiditate3 p̄termittit. **V**oti fractio etiā pccm
est de quo est talis conclusio. q̄ oīs voluntaria vti
fractio est mortale pccm. quā reddere est neces
sitatis. ⁊ tocies quoties frangit. nisi dispēsetur
omutetur aut irritetur p eum ad quem spectat.
Et sunt gradus ibi. quia qñ solemnisatum est p
sacrum ordinem vt castitas in sacris cōstituto. l
p approbare religionis p̄fessionem. est mai⁹ pec
catum. si frangitur q̄ in voto castitatis priuato.
Et in religione approbata votum paupertatis est
magnum. castitatis maius. sed maximum obedi
entie. Sic etiā in priuatis votis votum castita
tis pene l in toto oīa alia excedit vota. Quāobrem
sol⁹ papa i eo dispēsat vide de hoc infra. c. i3. §. io.
et. c. i2. §. 3. Itē. c. io. §. i. Sic et vota fr̄e scē līminū
aploz ⁊ scī Jacobi cōseruātur aliquñ vt videt pa
pe q̄ ad dispēfacōez. Oracōnū et debitorū obmissi
otendit ad pccm mortale. Primo qñ cadit sub
voto alicui⁹ oracō. Scdō qñ obmittit horas cano
nicas legitime nō ipedit⁹. q̄ tenet s̄ p̄cepto. Ter
cio q̄ oracō3 facē cōtēpnt in pñe sacro mīūdam

60

quarto qui aliunde nō valens temptacōni ten-
denti ad mortale resistere deum p̄ grātia non in-
vocat. Quinto qui in festis ubi preceptū est deo
fuire. aut non missam audit ā deum nō dī. igit ā
non orat nisi esset aliunde legitime impeditus.

Sfilie accīdie sūt fm̄ Greg. 6. prima ē malicia
qñ quis ex tristitia de spūalibus impugnat ipsa
spūalia bona. in quoz detestacōnem aliquis idu-
citur. Malicia tamen aliter capitur quando dī-
tur q̄ quis ex malicia peccat id est qñ p̄c̄m pue-
nit ex indīnacōne habitus. prout videlicet ex ma-
licia peccare distinguitur cōtra peccare ex infir-
mitate vel ignorantia. quia tunc ex malicia pec-
care non est spāle p̄c̄m. s̄ generalis quedam cō-
dicō peccati est. Scda est rancor quādo quis ex
tristitia de spūalibus impugnat hominem qui ad
bona spūalia inducit. Tercia est pusillanimitas
quādo sic fugit aliquis contrīstantia. q̄ fugit a
dua consilioz dei. De qua supra. c. i. §. 10. Quarta
desperatio est quando quis sic fugit contrīstan-
tia q̄ recedit a fine ultimo de qua supra. §. 2. item
.c. i. §. 17. Quinta est corporis circa precepta quādo
quis sic fugit contrīstantia q̄ fugit de precepta
de quo supra. §. 16. Sexta est vagacio mentis cir-
ca illicita. vt quādo quis p̄pter tristitiā in spūa-
libus ab eisdem se transfert ad exteriora delecta-
bilia. Sfilie accīdie fm̄ ysid. sunt octo prima

amaritudo q̄ est quidam effectus rāconis. de quo
dictum est. Sc̄da est ociositas qñ quis circa pre
cepta torpet sic q̄ oīo dimittit ea. Tercia est som
pnolentia quando quis torpet circa precepta ne
gligenter ea implens. Quarta est importunitas
mentis qñ mens sic euagatur circa illicita q̄ ip
sa arx mentis importune vult ad diuersa se defū
dere. Quinta est inquietudo corp̄is qñ ex eadez
radice mēbra inordinate mouentur. Sexta insen
sibilitas quando ex p̄fata radice fit p̄ corp⁹ mo
cō localis. vel mutatio propositū mentis. Septiā
curiositas quando mens sic euagatur ad illicita
q̄ quo ad cognitionem ad diuersa se vult diffun
dere ex tristitia. De quo supra capitulo secundo
§. 19. Octaua est verbositas qñ idem ad verba se
diffudit de quo sup̄. c. 6. §. 16. ac. ¶ De i. p̄cep. c. 9.

Quia decalogū etiā dicit multiplicat pccare
cōtingit. vbi primū preceptū ē. Non deos a
lienos colere. etiā absq; institucōne ymagi
nū. falsos deos nō colere sub institucōne ymagi
nū. Nullā sup̄sticiōz exerce quia ibi est. cū demone
tacitū v̄l manifestū pactū. ¶ Sup̄sticio. aut est q̄
dā religio supra modū seruata. viciū v̄z quo
aliq; exhibet cultū diuinum l̄ cui non debet vel
mō quo non debet. Et habet species generales.
Prima est quādo diuin⁹ cult⁹ exhibetur ei cui
exhibendus est scilicet deo vero. sed mō indebito

ficut si aliquis tpe gracie vellet colere deum fm
veteris legis ritum. seruando scilicet legalia. Sic
etiam hodie qui in ecclia cultum exhiberet deo con
modum diuina auctoritate ab ecclia constitutum et
in ecclia consuetum. Secda species est si diuus cultus
exhibetur ei cui non debetur exhiberi scilicet cuiusque
creature. Et hoc genus in multas species genera
les diuiditur fm diuersos fines videlicet in ydola
etiam simacōnem. et obseruaciones humanorum a
ctuum. Prima igitur species est ydolatria que diuinam
reuerenciam indebite exhibet creature vt si
quis offert demoni. eum adoratur et similia. Secda est
diuinacon que demones consulit per aliqua pacta cum
eis imita ta cita vel expressa. De expressis sunt. 8.
species de racinis. 6. species. Tercia est obseruatio
num supstitio vt sunt ligaturae etc. **D**iuinacon ita
que est quedam pronuacō futurorum. modo indebito fa
cta seu vsurpata. quod additur quia si quis pronu
ciaret ea que ex necessitate pueniunt velut in pluibus
que humana ratione prenoscipossunt. vel si qui futura
contingentia dei aliqua reuelacione cognoscunt: non
est diuinacon. vnde diuinacon est sibi indebito modo
vsurpata pronuacōnem futurorum euentuum consilio
vel auxilio demonum. Omnis autem diuinacon ex parte de
monum puenit. Aut quia expresse demones in
uocantur ad futura manifestanda. Aut quod demo
nes se ingerunt vanis inquisitionibus futurorum

ut mentes hoim implicent vaitate. **De primo**
videlicet vbi demones expresse inuocantur sūt. 8.
spēs videlicet. prestigiū. Sompniū. Nigromācia
diuinacō. pphithōēs. geomācia. ydro. Aeremā
cia. ⁊ pyromancia. **De scdo** vbi demones tac
te se ingerunt sunt sex scz Genes. Auguriū. omē.
Cyromancia. Spatulasmancia. ⁊ Sors. Prestigi
um fit qñ prestigios quibusdā apparicōibus se
demones aspectui ⁊ auditui hominū ingerētes
ad pronūciand futura illicita inducunt. **Som**
pniorum diuinatio illicita tunc fit. quando opa
cōne demonum aliq fantasie dormiētib⁹ apparēt
ex quibus qñq; aliqua futura reuelant hīs qui
cum eis habent pacta imita. illicita. Aut expres
sa. quia ad hoc inuocātur. Aut tacita quia huius
modi diuinatio extenditur ad qd non potest se
extendere. Si vero aliquis vñtur sompnijs ad
cognoscendum futura secundum q sompnia p
cedunt ex reuelacōne diuina vel angelica vel se
cūdum q procedūt ex causa naturali intrinseca
sicut medici ex sompnijs infirmitates iudicāt. ⁊
etiā fm q procedūt sompnia ex cā naturali. extrinse
ca ut qñ ymaginacō dormiētis imutac ab aere
cōtinenti vel ex impressione celestis corporis. pu
ta quādo sic dormiēti aliq fantasie apparent con
formes celesti disposicōni. qui inquā vñtur som
pnijs ad cognoscēd futura ex quacūq; prefataz.

causarum aliqua quātū se potest virtus tal' cau
se extendē. tunc nō erit illicita diuinacō. Ex quī
bus patz q. 7. sunt cause sompnioz videlicz. 2.
iam recitate. quinta similiter. put veniunt ex de
monis pacto tacito vel exp̃sso aut ex illusiōe sua

Clerygomancia fit quādo p mortuoz apparitio
nem vel locucōnem adhibito sanguine vel alio vi
dentur suscitati mortui diuinare. ⁊ ad interroga
ta rēdere. Per phytōnes diuinacō fit qñ futura
p̃enūciantur p homines viuos. sicut in arrepti
cis patz. Qñq; tñ demō p̃nūciat futuā p exp̃ssas
figuras vel signa q̃ in rebus maiatis apparent.

Geomancia fit quādo futura apparent in ali
quo corpe terrestri. puta vngue vel ferro vel la
pide polito. Ad idē p̃tinet p̃tractio punctoz v
bi fit aliquādo diuinacō sine expressa demonum
inuocacōne. **H**ydromācia qñ futura apparent ī
aqua sup̃stitiose. Aeromācia fit quādo apparēt
in aere. Pyromācia vero quādo apparent in ig
ne. Insequentib⁹ aut. 6. sp̃ibus diuinacōem. nō
exp̃sse s̃ tacite demon se immiscet ad predicend⁹
futura. prima est Genes. Sunt aut geneatici. q̃
ex astris certitudinaliter futura predicē curant
in effectibus casualibus. seu futuris contingētib⁹
vel de futuris opib⁹ hominū ex libero arbitrio de
pendēcium. Si aut geneatici frequēter de talibus
verum dicunt. hoc contingit. Autq; multitudo

hominū sequit̃ corp̃m suor̃ passionēs. et non ra
cōnem. Aut quia demones occulte se immiscēt
generatōr̃ dīnacōnibus etiā ip̃is nesciētibz. Se
cus aut̃ est de effectibz necessarijs vt de eclipsibz
et de effectibus a corpibz celestibus ī inferiora cor
pa agentibus vt de pluuijs siccitate et h̃mōi.

Augurium fit qñ p motum vel voces auū seu
quorūlibz aialium. siue p sternutacōnes hōim. et
mēbroz saltus quis illicite futura p̃nunciat.
Et si talia fiunt ex visu auūm dicūtur p̃prie auspi
cium. Qñ vero ex auditu auū tunc dicūt Auguri
um qđ etiā est nomen cōe ad oīa p̃fata. Nichil
tamen prohibz ex aialium motibz vel vocibz ali
quibus cōiecturare futura. qđ ex influētia celesti
um et ex aere continēte immutātur ad qđam ex q̃
bus comici possunt futura. vt si cornix frequēter
crociter pronūciatur pluuiā futura p̃prie. Ai
malia etiā aliqui percipiunt diuinos instinctus
vt columba super cristum et ī cete Jone. Instin
ctus preterea animalū aliquando causantur a
demonibus qui vtuntur h̃mōi opacōnibus bru
torum animalium ad implicandū aīas vanis o
piniōibz. et tunc Augurium ē. Omen fit circa ṽ
ba hōminum alia intēcōne capta q̃ dicta sint. q̃ a
lius retorquet ad futurum qđ vult prenoscere.
Verba enī hōim q̃ accipiunt̃ pro omīne aliqui di
sponunt̃ fm demonū opacōnem. Aliqui vero fm

ſimam puitendam primo modo eſt illicitum ſ
ſcdo modo licitū ſi ex eis pñūciētur futura
ſicut Gedeon fecit. Iudic. 7. & eleaſar Genesis.
22. ſi primo modo benadab regiſ ſerui fecerunt
3. Reſ. 2. **Cyromancia** & ſequētes due ſpēs ſic
ſe habent q̄ in eis cōſiderant aliq̄ figurarum di
ſpoſitiōes in aliquibus corporib⁹ occurrentes
viſui. Vnde Cyromancia ſit qñ cōſiderātur diſpo
ſitiōes aliquę ex lineamētis man⁹ & inde futura
dicunt. **Spatulaſimancia** ſit quando cōſideran
tur diſpoſitiōes ſpatulaz alicui⁹ aialis. & inde ex
talibus figuris futura pñūciant. **Sors** ſit qñ
aliquid ſit ut ei⁹ euentu cōſiderato aliquid occel
tum innoſceat. ſors igitur eſt quādo ſine expreſ
ſa demonum inuocatiōe ſit diuinaſiō ex conſide
racōne eorū que euēiūt ex quibuſdam q̄ ab hōi
bus ſeruo fiunt ad aliquid occulte inquirendū.
Et ſit hoc multipliciter Aliquādo p cōſideracō
figurarum que pueniunt ex plumbo lique factō
in aliquid pieto. Sed hec ad geomanciā ptinet
aut quādo ſit ex quibuſdā cedulis ſcriptis vel
non ſcriptis in occulto repositis dum cōſiderat
quis quā recipiat Aliquādo ex feſtucis in equa
libus poſitis quis maiorem vel minorem accipi
at Aliquādo ex tarilloz p̄dicatione quis plura
puncta p̄ciat Aliquādo etiā dū cōſideratur
quid ap̄iecti librum occurrat Et hec. 8. ad ſortem

ptinent. ¶ Est aut̃ triplex fors. diuisoria. consul
toria ⁊ diuinatoria. Diuisoria est quādo supradī
cta iudicio sortium querūt̃. qđ cui sit exhibēd̃
siue illud sit res possessa. siue sit honor siue digni
tas siue pena aut actio aliqua. ¶ Consultoria fit
qñ inquiritur quid agē oporteat. ¶ Diuinatoria
vero quādo queritur quid sit futurū. Est sortib⁹
vti illicitum in sex casib⁹. Primo qñ quis in qua
cūq; materia trium sp̃rum ea intencōe sortib⁹
vtitur quasi h̃mōi actus huāni q̃ requirūt̃ ad
sortes s̃m disposicōnem stellarū sortiantur effem̃
quā vana tunc et falsa est opimio. non carēs de
monum iuuamine. Secdo quādo sortiu iudiciū
expectatur ex demonib⁹. Exemplū Ezech. 21. de re
ge babilonis. Tercio quādo iudiciū expectatur
a deo ⁊ tunc non est de se illicitum vt dicitur p̃u.
i. 6. potest tamē in hoc quadruplex p̃c̃m incidē
Primo si quis absque vlla necessitate ad sor
tes recurrat. quia per hoc videtur deum tempra
re. Secundo si quis etiā in necessitate absque ē
uerentia sortibus vtatur. verum machias p̃uia
oracōe ⁊ ceteris scōz collecto electus est. Tercio si
dīna oracula ad terrena seu seculaia negotia ad
vite h⁹ vaitatē q̃s ouertat vt aliq̃ faciūt ī libris
euangelioz ⁊ sacris. Quarto si in eccl̃asticis elcōib⁹
vtāt̃ sortib⁹. Sec⁹ ē in secularib⁹ digitib⁹ quo
ad elcōnez taliū ⁊ etiā impaliū rez diuisione.

Licitum insup est qñ necessitas imminet cū debi
ta reuerēcia sortib⁹ diuinū iudiciū implorare
vt quādo dubium est quis in psecucōne circa o
ues pastor remanē debeat. Et quādo aliquis tpe
famīs habūdar; a duo egētes equaliter essent
in extrema necessitate nec vterq; quo habūdat
donum sufficeret. tunc etiā iustissimū fm Au
g⁹. eēt sorte vti cui dandū esset. Obsuacōnes hu
manorū actuum illicite fiunt vt p tertia spē gñā
li supra recitatum est in. vij. scilicet in acquisicōe
sciēciarū in mutacōne p sanitate corp⁹ in v
su ymaginum in virtute lapid. in expectacōne
fortuitorū euentū in vfu verborū sacrorū. a in
immutacōne mentū a similibus. **O**bseruatio ar
tis notorie est illicita et inefficax ac supsticiosa.
qz obseruatiō eius quis acquirere mītur scien
tiam vel veritatem p qdam pacta significacōnū
imīta cum demonib⁹. sicut in inspectōne quarūdā
figurarū a placōne quorūdā ignotorū verborū
a hmōi alijs. **O**bsuacōnes ordinate ad corp⁹
immutationem puta ad sanitatem et hmōi tunc
sunt supsticiose quādo naturaliter nō pnt facere
tales effectus quales ab eis expectantur. qz ta
les sunt solum quasi signa et sic pntinent ad pa
cta cū demonibus imīta. Et fiunt talia aliquādo
cum generibus lapidū. Aliqñ cum herbis. aliqñ
cū lignis. aliqñ somis certis a vocib; figuratiōib⁹

ac signis quibusdā aut catimimib; & alijs ritib;
Et talibus rebus naturalib; addūtur caracteres
aliqui vel aliqua nomina vel alie q̄cūq; vane ob
seruationes q̄ manifestū est naturaliter efficaci
am non habere. **C**ymagines enim astronomice
vocate p̄tinent ad supersticiōnem demonū arte con
fictam. Et falsum q̄ lapidib; & aiantibus ac sois
certis vocibus figuracōnibus aut signis obsua
tis in celi ouersione. vel motibus siderū fabricen
tur ab hominibus p̄tates siderum p̄donee ad vai
os effectus erequēdos quasi effectus magycarū
artū ex virtute celestium corp̄m pueniāt. Crede
re etiā hoies posse p̄ artem vere mutari in lupos
vel bestias et h̄mōi falsum est & supersticiōsū. **O**b
suacōes etiam q̄ ordinātur ad p̄ cognoscenda a
liqua fortuita vel infortuita sūt illicita & superstici
osa. ac reliquie ydolatrie. Exempli gratia Si mē
brū aliquod saluerit. Si iniuncti ambulanti; a
micis lapis aut canis aut puer medius interue
nerit. limen calcare cū aliquis ante domum suā
transit. Redire ad lectū si quis dū se calceat ster
nutauerit Redire domum si procedens offende
rit. cum vestis a foribus reuertitur. **O**bservare
dies faustos vel infastos. verba preterea diui
na scripta suspendere ad collum aut secum por
tare propter sanitatem vel prosperitatem vel
proferre talia tunc est illicitum & supersticiōsum

Lapidum quatuor post octo folia tali signo o

Fexistentē nō licet iudici qui publice in similibus sor-
det. ymmo nō licet Iudici qui in occulto in graui-
bus peccis est alium qui publice in similibus est
reus iudicare. nisi iudicet cum humilitate et timo-
re et cum necessitas imminet. Iudex preterea qui
alias iuste iudicat. peccat tamē si hoc facit nō ex
beniuolentia sed ex animi amaritudine. Iudex pec-
cat si iudicat non sibi subiectum. aut non secundum veri-
tatem quā nouit. aut sine accusatore vel infamia
aut si penam relaxat sine consensu accusatoris et
cum no cumento publice utilitatis. Defendere se
armis vel manu contra iudicē quādo quis cōdem-
pnatus est ad mortem iuste coram iudice. hoc nō
licet. sfugere tñ potest talis de loco sic cōtempna-
tus. vt per solam fugam se liberet. Tenetur etiam
nō resistere agēti quā paciat. quā iustum est quā
detinetur. Sicut etiam si aliquis sit cōtempnatus
vt fame moriatur. nō peccat si cibum sibi occulte
ministrari sinat. quia tunc nō sumere esset seipm
occidere. Appellare causa afferēde more ne con-
tra aliquem iusta sentēcia pferatur est peccm. qd
hoc est calumpniose se defendere.

De .v. sacramentis. Capitulum .12.

Quia sacramēta quā sunt necessaria poit Can-
pluēs regulas. sequētes videlicet. In omni
sacramēto si deest intencō actualis vel hi-
tualis faciendū illud quod xp̄us instituit et ecclia in

rendit nichil agitur. Similiter si forma obimitur
aut corrumpitur. Aut materia debita. aut si ydone
us minister defuerit. Ex hoc precise qd aliquis scilicet
maticus est & hereticus uel pscisus & excoicatus &
degradatus non redditur impotens ad efficiendum
uel offerendum sacramenta nisi deficiat aliunde & po
testas ordinis uel intentio debita uel materia & for
ma. Quauis excedo talia in casibus prohibitis
grauis delicti reus sit. Fiat semper quod melius e
rit de passionibus dum circa sacramentorum mi
nistractionem dubitatio aliqua contingerit & supple
atur caute id quod omissum fuit & sub quadam
condicione si non erit illud iterandum. In casu du
bio vehementer. An aliquis sit uel non sit baptisatus
ut si sit expostus uel baptisatus in nomine ihesu
tantum. Aut alio tali dubio iteretur baptisamus
sub hac condicione. Si tu non es baptisatus ego
te baptiso in nomine patris & filij & spiritus sancti.
Amen. Ea que sunt de decencia notabili sacramen
torum instituta & promulgata ab ecclesia nec abo
lita sunt per non usum et si non sint de necessitate sa
cramenti ad faciendum id quod intenditur sunt tamen
de necessitate precepti ad obligandum ne scieter et ne
gligent absque rationali causa dimittantur. Forma in
omni sacramento potest corrumpi aut per additionem & per sub
tractionem & variationem & interruptionem nonibile quod
modica non impedit. sicut si additio subtrahit & variatio

siue q̄ hanc formam ad sensum alium neq; intel
ligibilem reddunt. licet aut̄ indiserete ⁊ culpabi
liter fiant verba aliquādo. tñ sacramētum nō sp
ānullant. **I**n baptismo hec sunt de necessitate sa
cramenti. minister ydone⁹. materia q̄ est aqua e
lementaris fluída ad dr̄nam lutū ⁊ aquarū q̄ sūt
artificiales. Intentiō actualis vel habitualis fa
ciendi qđ eccl̄ia intendit. Intingēdo nō submer
gendo ex aqua illa baptisandum aut eius ptes
principalem nudam. Et q̄ aliquialiter consenti
at scilicet actu vel habitu vel in pntibus. Dicēdo
simul hanc formam ego baptiso te in n. p. ⁊ f. et
f. Amen. **C**onfirmacōis sacramētum tenetur
quolibz xp̄ianus habens vsum racōis nō otem
pnere. presertim imminente piculo confessionis
cristi coram infidelibus faciende. De eucharistie
sacramento sciendum qđ discrimin noui peccati
mortalis in celebrando vitatur si post discussio
nem cōscientie q̄ regulariter in talibus habet so
let ⁊ celebraturus nō habeat cōsciām fixam aut
eque firmam sicut de opposito qđ fit in peccō mor
tali vel alio legitimo impedimēto. vt est irregu
laritas. Et hec vocatur certitudo moralis vel ciu
lis qđ homo sufficienter pbat⁹ ē. Illi pueri sūt y
donei suscipe eucharistiā ⁊ ad hoc ligari videntur
semel in anno quī fm leges censentur habiles
ad nubendum. potest qđ denotio etatem hanc

preueniē sicut in quibusdā etatem supplet mali
cia. Audiē missam integrā est de obseruacōe sab
bati hoc est dieꝝ festorum pro tempore legis e
uangelicę nisi p impedimētū legitimū aliquis
se tueat. tale vero impedimētū scdm loca a tpa
a etates a cōsuetudines vaie indicatur. **C**onfes
sionem sacramentalem post mortale peccatū fic
ri actu oportet in sex casibus. **P**rimus ex institu
cōne ecclesie semel in āno. Scds in suscepōe eu
charistie vel celebraōne a sacramentorum alioꝝ
suscepōe scdm quosdā. **T**ercio in piculo mortis
verisimiliū iminentis. **Q**uarto qñ scia dicit q
alias nō habebit oportunitas pccā cōfiteri. **Q**ui
tus si scia licet erronea sibi sibi mortali peccato di
cat. **S**extus qñ vult inuēire sibi precipit iuste.
Circūstancie in aliud genus vel in aliā speciē tra
hentes peccatū mortal' sūt necessario cōfiteēde. **C**on
fiteēs debz regularit' in peccatoꝝ suoru explicacō
ne relāe cōplices suos nisi dū aliter cōfiteri nō pōt
sicut in incestu cū matre l vnicā sorore. **A**ut n sit
dicat a apud talē q reuelatio debeat pdesse non
obesse eis qui deteguntur. **Q**uo tamē casu nichil
omin⁹ magna cautela cōquiritur apud cōfiterē a cō
fessorē ne zelo pfiendi in discreto fallantur. de
hoc vide sup. c. 6. §. 12. 28. 29. qñ. **O**mnia ad con
fessionem pertinētia ut pnia inuēta a interroga
cōnes factę a cetera nō inducētia ad malū sunt

de cōfessionis secreto. ppter qđ peccant si eos nō
excuset ignorantia illi qui penitētiās suas a ea q̄
sacerdos eis dixit passim dicūt a qui etiam super
hoc inquirunt. quomā talia p directum causant
aliquādo irrisiōnem sacerdotis aut confessi cul
pam. Qui seduxit alios ad pccm tenetur p posse
eos postmodum ad viam veritatis reducere. nō
minus q̄ de dampno tpali illato. Sic de infamati
one a similibus. Et ad hoc debz confessor inducere
cōfitemtem de qua materia habes in nostro ma
nuali cōfessoris. **C**onfessus volens pccm suum re
uelari p confessorem. petat illud extra cōfessionez
detegere. neq; tamen ad huc est tutum confesso
ri illud onus assumere si remedium possit aliter
in modum adhiberi. Si confessor presumitur ve
risimiliē sollicitatē aut sollicitatē ad pccā. vt puta
ad lubricitatem. psona hoc timēs dz ab isto si sit
filius curatus petere licentiā alicui cōfiteri. Quia
nō obtentaz potest nichilo minus alicui cōfiteri
a absolui. **P**eccatori q̄uis nō sufficienter penitē
ti. vt quia ppositum habet actuale peccandi in fu
turum. vtile est cōfiteri a abstineciās certas reci
pe. **C**ui tamē cōfessor expresse iterum a itez pro
testetur q̄ neq; absoluitur. neq; potest. neq; pei
tencie tales aut talis cōfessio eundem liberat. qñ
iterum eadem pccā cōfiteri teneatur. Tucius est
cum pua pnia que spōte suscipitur. a verisimiliē

adimplebitur ducere confessos ad purgatoriū q̄
cū magna non implenda precipitare in infernū.
Nulli inuito iniūgenda est penitēcia publica pro
peccato secreto, secus de publico. Similit̄ nullus
p castigaōnem scandalisandus est publice pro
peccato occulto, secus p publico vbi si scādalise
tur peccato, scādalum illud nō imponēt, sed sibi
quī meruit imputetur. Dimissio cōfessionis si ob
ypocrisim aut premimio pudore fiat impedit vir
tutem absolucōis. **S**ecus vbi auctoritas superi
oris in casibus reseruatis et bona fides simpliciū
hec faciūt et excusant. **A**ut vbi cōfessor forte pre
sumeret scandalisari ex peccato cōfessi, et nō ha
beretur pro tunc cōfessor alius secretus cui absq;
pbabili scādalo peccata oia reuelari possent, aliq;
tamē possent. **V**ideat tñ quilibet q̄ racōabiliter
cōscienciā scandali sibi fingit. Dum nescit confi
tens de quibuscūq; actibus an fecerit illos, aut q̄
intencōe et quomodo fecit ut sepe cōtingit, dicat
sub condicōne scrupulos suos ut sic neq; mentia
tur, nec absolucōne defraudetur. **F**orma absolu
cionis ab excommunicacōe est ista et debet primo
fieri. Ego absoluo te a snā excoīcacōis ⁊ cōstituo
te sacmētis ecclē. **I**n noīe patris ⁊ filij ⁊ spūs san
cti amen. **D**eīn sequitur absolucō a pccis si in excoī
cacōe pccm includitur necrio cōfiteūdū sacramē
talit̄. Ego absoluo te a pccis tuis in noīe patris

a f. a spūs sancti amen. **T**ucius q; est istis fo-
mis nichil immiscere. **C**onfessio ficta reiterari
d; ex integro fm̄ pbabiliozem opimionem. q̄uis
duziozem. non est tamen fictio si pccōr dicat oia
quoz actu recordatur. q̄uis non omnium reco-
detur. Sed est fictio dum scīenter celat aliquid. ā
in pposito peccandi pseuerat. aut scit aut scire d;
q; a tali nō potest absolui. vñdō extrema hab;
materiam a formam in libris suis expressam. a
obligat non otempnere dū finis vite secundū
pbabiles cōiecturas p infirmitatem expectatur
Que preterea iterari potest simili causa rursus
reiente. Extrema vñdio rite suscepta del; reialia
ymmo videtur q; absoluit ab omni culpa. coniu-
cta peticōne recipientis. videtur etiā q; ab omni
pena liberet tū virtute sacramenti. tū quia peti-
tie pseueranter. p se a iuste. **M**atrimonium con-
trahens fide in foro ecclie q̄tuncūq; carnalis co-
pula subsequatur eadem fictione remanente. nō
cōiungitur matrimonialiter. **C**onpelletur tamen
ab ecclia in foro exteriori. **C**uius est consilium vt po-
tius omnes sentēcias ecclie tolleret. q̄ pccō cōsen-
ciat. potest tamen nouo cōsensu adhibito fictum
matrimoniu si nichil aliud ostiterit in verum cō-
mutare. **V**otum simplex castitatis non dirimit
matrimoniu iā contractum. peccat tñ qui vult dū
primo contractu volūtatem hūit voto cōtrariā

non aut postea dū reddit debitū ut est cōcors sen-
tenciā sed negant petitiōnem posse fieri. Null⁹ cō-
iugū tenetur reddere debitū in detrimētū notabi-
le, et cū sui corporis et fetus nascituri. Et scdm hoc
cognoscitur quādo leprosis vel pregnantibus
aut mēstruatis aut furiosis aut epydemiācis et
similibus casibus reddi vel non debeat debitum
ad tempus.

Quē impediāt mrimoniū contrahendum non
cōtractū Caplm. 11.

Am de impedimētis mrimoniū laicius tra-
ctare necesse est ubi maiōr imā fiūt pīcula.
p pnti tamē dicēda sunt tria sūp. 2. ppendio.

Primo q̄ ipediant mrimoniū cōtrahēdū nō cōtra-
ctū. 2. que impediāt non solū cōtrahēdū sed eti-
am cōtractū iam mrimoniū. Tercō q̄ faciūt ut fie-
ri possit diuorciū de q̄b⁹ oībus pe. de. pa. sup. 2. d.
12. recitat et declarat v̄sus. De impedimētib⁹ enim
solū cōtrahēdū sūt nouē impedimēta. vñ v̄sus
Ecclesie vetitū nec nō temp⁹ feriatū. hostiens⁹ ad-
dit alios videlicet Incestus raptus spōsate mors
mulieris. Suscept⁹ pprie solutis mors presbiteā-
lis vel si peniteat solēmiter aut moniale. Acci-
piat prohibēt hec cōiugū sociandum. Primū im-
pedimentū est ecclē vetitū ne videlicet dam, et sine,
vbi consuetudo ebāmīs fiāt mrimonia et peccāt mor-
talit⁹ spōsus et marit⁹ si aū benedictōez nupcialē

cognoscat sponsam vel uxorem in loco ubi de con-
suetudine solempnitates obseruatur. Idem ē de
reddicōe debiti. vñ hic inducitur interdictum ab
ecclia factum de clandestino matrimonio. qđ ē pre-
ceptum iuris. Et etiā interdictum p ministrum
ecclie puta prochiale sacerdotem q habz impe-
dimēta matrimonij cōsiderare. vel p officialem e-
piscopi qui habz de talibus iudicare. vel p ep̄m
qui habz in talibus dispensare aliqñ. ¶ Fit autē
clandestina desponsatio seu matrimonij cōtract⁹
clandestinus fm hosti. 6. mod. Primus quādo
fit sine testibus. Secundus qñ ueniunt clandestinē
anteq̄ recipiant bñd cōnem nupcialē p loco
et tpe quo petere possunt et obtinē. Qđ dicitur qz
si est terra interdicta nō tenetur exire p ea petē-
da neqz vsqz ad septēmū expectare. qñtū forte
durabit. nec durante illo ibi potest fieri nec in fe-
stis in quibus solempnia celebrantur. sicut natal
pascha penthecostes. quia tūc sunt nupcie inter-
dicte. nec in festo assumptionis quia tūc etiam in-
terdicte sūt. Similiter si contraxit in vigilia septuagē-
sime p verba de presentiz nō tenetur vsqz ad octa-
uas pasche expectare. Tercius quādo sponsali-
bus nō solutis s; soluēdis solum auctoritate Ju-
dicis episcopi vel qui de consuetudine in causa ma-
trimonij cognoscat sine cui⁹ cūqz licētia contrahit
qz ex quo nō erat soluta pmissio adhuc ligatus

erat, nisi forte a mortalitate excuset exceptio sibi
cōpetens. **S**ed hic accusat ecclesie phibicō Quar
tus quando cōtrahūt mēimomū ante pubertatē
sine iusta causa. sine licentia epī vbi non est tātū
peccatum impuberū qui nesciunt quid faciunt si
cut amicorū qui hoc pcurant. **Q**uintus cōtra in
terdictū vel spāle sicut isti interdictitur ne contra
hat cū ista ppter impedimentum iniāiatum ul q
lite pendente non contrahat cū alia vel generale
vt tempore feriato. **S**extus quādo obmissis ban
nis ut supra §. 2. et infra §. 7. Et quocūq; istoz
modorū di. pe. pa. matrimoniu dādestimū cōtra
hatur culpa mortalis est ppter inobediēciam. **S**d
de benedictōne toties peccat quociens contemp
nūt eam petē quādo debet et pūt eam obtinere sed
nichilo inus nolūt interim cōtinere. **C**lādestina
desponsacō etiā ē fm hōs. quādo dote nō hita nec
peticōe a parētibz et ab amicis fca cōueniūt car
nalit sine benedictōe. **N**ā cōtrahere cū filia vel fi
lia familias inuitis parētibz vel inscijs est lede
re ius patricie prātis tā filio q̄ extero vñ et rap
tor v̄gimis dicit non solū q̄ inuitā sed etiā q̄ inui
tis pntibus l̄ inscijs ducit de quo habes s̄ c. 2. §.
.12. de bānis aut vn⁹ q̄sq; leges aplicas arbitreē
p̄suetudinē ecclē sue vñ agnoscere āte bñdictōnez
nupciāz l̄ āte oblatōez solēne mōrle ē nec teneē
ēdēre āte, nō tamē toties peccat quociēs reddit,

70
Sciendū tamē q̄ sup̄ damdestinā dispensatione
seu cōtractu damdestino matrimonij potest fieri
dispensatio iuste in .6. casibus. **P**rim⁹ magnati
bus. quia talium matrimonia cū magna delibe
racōne a p̄ amicos a aliquñ sup̄ impedimento ad
papā mittendo solēt tractari. Sedus quādo val
de nobilis ignobilem ducit. **T**ercius qñ diues
paup̄em. Quart⁹ cum senex iuuenem. Quint⁹ cū
timent pntes. Sextus cum diu sic fuerūt et hoc
ppter verecūdiam. Et ista .6. possunt reduci ad
tres causas ppter quas iuste dispensari potest i
obmissione bānoꝝ a bñdctōne. nō q̄ nō fiant: s̄
q̄ occulte fiant. prim⁹ quādo nō est timor de im
pedimēto. quia tunc cessat causa. vt inter eminē
tes p̄sonas. Sedus quādo est timor ne oppositū
vel peius sequatur ppter inequalitatem eoꝝ q̄
nolūt se habere. aliter fornicabūt. et pntes si
scirent vel inferiorem interficerēt. vel potius fal
sos testes supponerent. sic male impedirent. Si
autem sciant ex toto celebratum: extunc quia nō
est remediū pntes sustinebūt. tercius ppter ve
recundiā senū ē qui diu cohabitauerūt. Et i istis
occulte inquirendū est de impedimentis. a si nō
sunt: licēciari possunt ppter hoc q̄ nō est piculū
vt in primo. vel quia est piculum graui⁹ vt in se
cūdo. vel ppter scandalū vt in tercio. Vnde nec de
bent senes cōtrahentes derideri. quia sit iniuria

sacramento. **N**ō enim irritēdi sūt qui auctorita
te dei ⁊ apostolorū ac ecclesie sacramētū ēcipiūt
dispensare autē potest ep̄us ut prefata fiāt, non
inferior nisi ex sp̄ali om̄issione. Nec non tēpus fe
riatū id est temp⁹ nup̄ciarū impedit celebritatē
eorū. Sunt enim tria tēpora eis interdicta scilic⁹
ab aduentu usq; ad octauas eph̄ie. **A** septuage
sima usq; ad octauas pasche ⁊ a dominica añ as
censionē vsq; ad octauas p̄thecostes. vñ versus.
Aspicēs veterem. circū quasi quis benedicta. id
est. Aspicēs designat primam dominicā adue
tus cui⁹ primū responsoriū inc̄pit. Aspicēs. ve
terem octauā epiphaniē cui⁹ prima añ in laudi
bus inc̄pit. veterē. **C**ircū dominicā in. Aō. cui⁹ in
troitus inc̄pit. **C**ircūderunt. quasi dominica in
albis cui⁹ introitus inc̄pit. Quasi modo. quis. pri
ma dies rogationū cuius euāgelū inc̄pit. Quis
ex vob̄ habebit amīcū. Benedicta. dominicā tri
nitatis in octaua penthecostes cuius introitus in
cipit. Benedicta sit s̄cta trinitas. **P**refatis die
bus phibetur benedictō nup̄cialis. Item festum
cōiugij nup̄cialis p̄pter lasciuias que tunc fiunt
Et pari ratōne videtur traductō solemnīs que a
liquādo post nup̄cias fit de domo p̄ntū ad domū
viri in qua etiā multe insolētie fiunt aliquando.
Itē prohibetur tunc cōtrahere per verba de p̄nti
q; si nō, tūc clamdestina matrimonia essent licita

S; nō phibetur contrahere p verba de futuro. Nō ē
etiā tribus tēpib; nuptias celebrare eſſ; pccm
mortale ppter expreſſas phibicōnem lic; non eſ
ſet mortale debitū petē a iuge prius rite bñdicta
Inceſtus eſt. 3. cum quis cum p̄p̄inqua vxoris
ſcienter luxuriatur. ⁊ tūc p̄dit p̄ticiōnem debitū. tē
netur tñ reddere nec poteſt contrahere cū adul
tera quia affinis eſt. ſed nec deb; cum altera. ſed
vltq; ſit ſine ſp̄e cōiugij. Et ecōuerſo vxor ſciēter
cognita a p̄p̄inquo viri p̄dit debitum ne erigat ⁊
ſpem cōiugij. Inceſtus igitur cum cōſanguinea car
nali vel affine impedit contrahendum fiendum. nec
refert utrū ſit inceſtus cum adulterio ꝫ ſine. Sed
ecōuerſo adulteriū non impedit ſine inceſtu. nī
ſi in tribus caſibus dicēdis. Nō autē legitur de in
ceſtu cum cognata legali aut ſpirituāli ſ; de pu
blice honeſtatis iuſticia. Et itellige ſcienter. ſicut
⁊ adulteriū ſciētiā requirit. vide de hoc ſequē
tibus ſm̄. 1. 2. c. 19. §. 10. i. 7. **D**e eo preterea quī
cognoscit cōſanguineā vxoris ſue nota tres dī
ſiōnes. **P**rima qñ quis cognouit cōſanguineam
ſponſe ſue tunc ſponſalia ſoluta ſunt nec vltra ta
lis poteſt habē ſponſam illā in cōiugem obſtan
te affinitate cōtracta. Nec ecōuerſo illam quā co
gnouit obſtante publice honeſtatis iuſticia niſi
papa diſpenſante. Sed poteſt ducē terciā epō diſ
penſante. p̄nia ſibi de inceſtu impoſita. Secunda

condusio est de illo qui agnouit consanguineam
vroris sue matrimonio consummato sciēter qz matri
moniu tūc nō dissoluitur s̄ tenetur reddere debi
tū petēti nō aut potest petere nisi secū ppter conti
nēcie difficultatē per ep̄m dispensetur. **Tercia** cō
clusio est de illo q̄ agnouit cōsanguineā vroris ma
trimonio nōdū consummato. **De q̄** videtur qz cū
possit religionē intrādo debitū negare qz teneat
intrare ne cōmittat incestum cognoscēdo. s̄. affine
suam. Nam matrimonio cōsummato ab incestu ex
dendo excusatur qz necessitatur nō habens viam
negandi Sed sicut matrimonio cōsummato potest
ep̄s cum eo dispensare in petendo sic matrimoni
o non cōsummato potest ep̄s cum eo dispensare
in non reddēdo in seculo remanēdo. Si autem cū
hoc velit petere debitum duplex dispensacō neces
saria est. **Nota** etiā hic qz non est p̄prie incestus
cognoscere cognatam suā legalem vel spiritualē
vl ad quā est publice honestatis iusticia quia in
cestus non est nisi cū vera cognata vel affine. Sd
papa vel imperator nō potest facere qz sit cogn
atus vl affinis qui non est quia ista sunt iura san
guinis que mutari nō possunt. Sed licet nō sit in
cestus est tamen spūale peccatum scilicet pecca
tum inobediēcie ad ecclesiam. **Itē** pari ratiōne
non ē incestus nisi in gradu prohibito lege natu
ra qua est sola cōsanguinitas vel affinitas vā

Raptus est. & impedimētum Qui. Scapit sponsā
alterius. vel qui rapit vxorem alienā. Secus si so
lutam rapiat virginem. vel corruptā. qz tunc pōt
contrahere cum ea si velit iure canonico. Vxorē
aut suam licz rape de raptoribus cū causa. Vide
de raptu supra. c. 2. §. 12. **S**ponsate mors mulie
ris est quintū q̄c puta si quis interficit vxorem
ppriam. secus si alienā. nisi forte sit interfector iu
uenis. & de incontinēcia timeatur. Et hoc nisi in ad
ulterio forte sponsata sit deprehensa: tūc enim nō
est reus huius pene. licz sit reus gehenne. qz in fo
ro cōscientie nullo mō licz viro ppria auctoritate
interficē vxorem in adulterio dephensam. Dicē
ppria auctoritate. qz vbi hodie ēēt lex vel cōsuetu
do qz adultera accusata occidētur sicut tpe legis
moysi: q̄ cum sit iudicialis: non ligat. quia deus
pcepit mulieri in adulterio dephense. vbi tamē ēēt
lex hodie talis: vir zelo iusticie accusans nō pec
cāt. **P**otest p̄tēa q̄s vxorē occidē tripliciter
Vno modo psequendo matrimoniū vt scz cōtra
hat cum adultera. & istud impedit contrahendū
& dirimit cōtradū. quādo scz machinatur in mor
tem eius cum effectu. vt contrahēt cum illa. Et i
dem est econtruerso. Scdo occidit quis vxorem p
sequendo culpā puta in vindictam adulteri: &
istud impedit cōtrahendū. nō post contractum.
Et hic etiā facilliter cū iuvene dispēsac incontinēte

Terzio occidit q̄s vrorē naturā psequēdo ut q̄
erosā habz p̄t turpitudinē l' alium defectū non
culpabilē. Et istud c̄mē ipedit nō dirimīt. Et istis
duob⁹ casib⁹ filii impedit mulier cōhē si vene
uū dedit viro l' aliter mortē ei⁹ p̄ciuit de hoc eti
ā vide sequēti. c. 7. Suscept⁹ p̄prie sololis ē. 6.
impedimētū qū q̄s infidiando matrimonio p̄priu
filiū de sacro fonte suscepit ut possit priuāē iūgē
carnali copula l' debito a copia sui. de hoc sequēti
c. 7. 2. Moys p̄sbiteālis ē. 1. q̄ peccat in mīsteriū
mrimoni et ideo in eo puniēdus est. vel si penite
at solēmiter est. 8. scz te nipe p̄niē quia talis luge
detur ideo cōtrahere non ei licet. Aut monialē scz
accipiat in vrorē. l. de facto post p̄fessam q̄ in iu
riatur mrimoniū xpi est. 9. impedimētū a talis
est ex cōicatus per noua iura. Quamuis autē ista
crimina a forte aliq̄ alia impediāt mrimoniū cōh
lēdū solum tamē si adolēscētes sunt a timetur de
in cōtinencia ipsoz etiā debz eis cōcedere licētiā
cōtrahēdi. Epūs autē est dispēsator in talib⁹. Et an
sine licētia cōtrahētes peccēt in quolibz casu mor
taliter opimiones sūt de hoc.

Que impediāt mrimoniū cōhēdū a dirimāt cōtra
Am de ipediētib⁹ mrimoniū cō **Alu. c. 12.**
trahēdū a dirimētib⁹ etiā p̄us cōtractū eo
q̄ in talib⁹ eēncialia nō suanē mrimoniū
sunt usus. Error condicō votū cognacō crimen

Lepidus quare post octo fo. ad tale signum ♀

primo qñ continet aliquid ad inuocacōem demō-
 num ptinens. Scdo quādo continet ignota nomīa
 Tercio quādo continet aliqua falsa. Quarto quan-
 do cum diuinis verbis ibi continetur aliqua va-
 na puta aliqui caractēs inscripti pter signū cru-
 cis. Aut si spes habeatur in modo scribendi aut
 ligandi aut in quacūq; hmōi vanitate q ad diuī-
 nam reuerēciam non ptinet. Quādo aut nullum
 pfatoꝝ fit: tunc est licitū. puta qñ pferūt diuī-
 na verba. Aut inuocatur nomen diuinū. seu scri-
 bitur seu portat et respectus habeatur ad solam
 dei reuerēciam et ad sacra verba ac ad dīmā v-
 tutem a qua expectatur effectus. **In incantacō-**
 nibus etiā serpētum et quorūcumq; aīalium. si
 solum talis aspect⁹ hēatur iam dictus: non est il-
 licitum. vnde licitū est tali respectu herbas colli-
 gere medicinales cum simbolo dīno et oracōe do-
 minica. sic etiā ad sanandos infirmos licet aliq
 sacra verba dicere vt pater noster. Ave maria.
 vel qualitercūq; nomē dei inuocare seclusis pre-
 dictis. & malis. **Maleficium** dicitur quādo q̄s
 supsticiōs obseruācijs. alium demōis coopatio-
 ne occulta vel manifesta in amorem alteri⁹ vel o-
 dium inflāmat. Deo enim pmittente ppter peccā
 potest demon corpus hominis possidere. sicut i de-
 moniacis. ledē sicut Job. occidere. sicut viros v-
 ginis quā postea duxit thobias. Infrigidare ne-

moueat^r ad coitū ymaginacōz vni⁹ immutare
ut sic odeat q̄s quam diligere debēt. et ecōuerso
de amore ut de puella in legenda sci basilij. a. 2.
dialogorū greg. de sāmomiali. volūtate tamen
demō nūq̄ potest imutāē. ¶ **G**eneāliē aut p sup
sticioso reputat. Qd q̄tū de se ē nō p̄tinet ad dei
gloriā. neq; ad hoc q̄ mēs hoīs ēferatur in deum
aut q̄ carnis cupiscētie. moderate refrenētur
Aut etiā si sit preter ecclī institucōez. l̄ cōtra cosue
tudinē cōem quē fm. Aug⁹. p lege habēda ē
l̄ q̄ nō pōt reduci in causas naturales secūdū ar
tē medicīne. phie. a astronomie. l̄ qd non pōt re
duci ad artificiales modos presūm licitos. Ad
iurare demones p exorcismos licitos. a ē licitum
a officiū exorcistarū. vel alioz. licet non ex officio
¶ **P**ecm̄ aut ē adiurare demones ad adiscēdum
aliquid ab eis vel ad famulandū sine spāli dei in
stīndū vel reuelatōe. ¶ **P**reterea adiuraē supio
rem hoīem quasi volendo eū necessitare est pecca
tum. licet tamen hoc ad inferiores. licitū etiā est
superiores adiurare nō necessitare. s̄ p diuina ver
ba precando. ¶ **T**emprat deum aliquis quādo
de excellēcia aliqua diuina dubitat. vel preter
mittit homo facere quod potest ad pericula eua
denda respiciens solum ad auxilium diuinum.
¶ **T**ēptatur autē deus triplicif. vnomō v̄b ex
p̄sse qm̄ aliq̄s ex incertitudie fidei ea itēcōe āquād

a deo postulat vt exploret dei sciētiā p̄tātē. aut
bonitatem. aut veritatem dicti eius. Secdo factis
deus temptatur a ex p̄esse. quando quis ex iter
fuitudine fidei p̄ ea que facit intendit experimentū
sumere d̄ine p̄tātis. pietatis. sapientie. aut verita
tem dicti eius. Tercio temptatur deus quasi in
pretatiue. quādo quis. a si nō intendat experimē
tum de deo sumē Aliquid tñ petit vel facit ad m̄
chil aliud vtile. nisi ad p̄bandum dei p̄tatem l
bonitatem. seu cognicōnem vel veritatē dicti ei⁹
Deinde etiā quasi interpretatiue. qui ante ora
cōnem suam aīa; suam nō p̄pat. dimittēdo si qd
aduersum aliquē habz. vel alias ad deuocōnem
se nō disponēdo. Talis enim nō facit qd in se est
vt exaudiat. Quādo aut p̄pter aliquā iustam
necessitatē vel piam vtilitatē cōmittit se aliquis
diuino auxilio in suis peticōnibus vel factis. hoc
nō est deum temptare.

Se. 2. p̄cepto a tri

Secūdo p̄cepto **Ab⁹** sequētibus Ca. 10.
phibetur omne p̄iurū a oīs blasphemia
in deum in sanctos a in sancta fieri. atq;
iurare phibetur sine tribus comitibus. videlicet
Iusticia. discrecōne Iudicō id est nō leuiter et
veritate id est nō false. Iurare p̄ deum qd est eū
testem veritatis adducere fit licite. ymmo meito
rie. dūm veritas subest a reuerēcia comitatur. a
pia necessitas ex humana infirmitate cōfurgēs

impellit **I**urare inuaniū est. p̄prie deum in fal
sitate cuius esse testis nequit inuocare. p̄mo
dum ex deliberacōe fit. semper est mortale. **P**er
iurium enim est mendacium iuramēto firmatū
et est ex suo genere peccatum mortale. **S**itq; tri
pliciter. primo et principaliter fit piurium quādo
deē veritas iuramento. prout scilicet est menda
cium iuramento firmatum. **S**ecundario fit per
iurium quando iuramēto deest iusticia puta qū
quis iurat illicitum se facturum. illd tū non faci
endo. nō est piur? **T**ercō qū deest iudiciū puta
quādo aliquis indiscrete iurāt. qz ex hoc ipō p̄ci
lose omittit iurādō falsitatē iurēdi. Sic q iurāt
se non intraturū religionem vel non daturum e
lemosinā vel h̄mōi. Si tū talis postea facit quod
melior ē. non efficitur piur? qz malū s̄b iuramēto
cadere nō potuit. Sūt prēterea alij ḡd i piurio
p̄m? si q̄s p euāgelium iurās piuret. secūd? si q̄s p
deū in cōi s̄mone iurans piurat. terci? si quis so
lemniter iur? p euāgelium piurās. piur? ē et mortali
ter peccat qui nō impl? ubi pōt qd coact? iurauit iu
ramēto pmissorio. nisi absoluat aucte supior? p
s̄tū qū coactio cadebat in oīstātē virtū tūc dispē
sari pōt p supiorē. Qui piurat iocose. auget diui
nam irreuerentiā et peccat mortaliter. **P**er iur?
est qui falsum iurat quod putat esse verum. **S**i
plus piurus est qui vix iurat qd putat eē falsū.

5
nā talis mentitur. **P**eritur⁹ etiam est qui aliqd
putat esse falsum ⁊ iurat tanq̃ sit verū qđ forte
verum est. **F**alsum testimoniu aut ferre in iu
dicio scienter semp est pccm mortale. Sed si qđ
ibi vel alias ex labilitate memorie humane epu
tat se certum eē de eo qđ falsum est. ⁊ tñ cū debi
ta sollicitudine recogitās estimet se certum esse
de hoc qđ falsum est. non peccat mortaliter hoc
asserens. qz nō dicit falsū testimoniu p se ⁊ ex in
tēcone s; p accidēs oīa id qđ intendit. Non etiā
incurrit aliquis pūriū quādo aliquis iurat ⁊ p
mittit se facturū volūtate alterius. si alter cui
iurauit iuranti imponit illicita. vel inhonestā vel
importabile siue immoderatum. quia qñ aliquis
iurat vel pmittit se facturū volūtatem alteri⁹ in
telligenda est debita cōdicō. si scilicet illud qđ ei
mandatur sit licitum et honestū ⁊ portabile siue
moderatum. **Q**ui preterea fit de nouo ciuis alicui
ius ciuitatis. nō obligatur quasi iuramento ad
suanda illa q̃ ciuitas se suaturam pri⁹ iurauit
Tenetur tñ ex quadā fidelitate concūbus. ut si
at p̃iceps oneꝝ eoz. **C**anonicus etiā qui iurat
se seruaturū statuta edita in aliquo collegio. nō
tenetur ex iuramēto ad seruandū futuā statuta
q̃ de nouo fiunt nisi intēderit se obligare ad oīa
statuta preterita ⁊ futura. **T**enet tamen suare
ea statuta ex vi statutoꝝ que habent coactiuas.

7
virtutem. Quicumq; vero ex lapsu lingue falsum
iurat. si quidem aduertat se iurare et falsum esse
quod iurat: non excusatur a peccato mortali. Si
autem hoc non aduertat: non videtur habere in
tentionem iurandi. ideo a crimine periurij excusa
tur. De exigentib; vero iuramentū. sciendum
q; si aliquis erigit iuramentū tamq; psona pub
lica s; q; erigit ordo iuris ad peticionem alteri;
non videtur esse in culpa. siue ipse iuramentum eri
gat. siue sciat eū false iurare siue v; quia non vi
detur ille erigere s; iste ad cui; instanciam erigit.
Qui aut erigit iuramentū p seipso p;pria spōte et tā
q; priuata psona et nescit aliū iuraturū falsum. et
ideo dicit sibi. Jura michi ut fides ei sit: non est
peccatum. Sic etiam quādo p se aliquis erigit iu
ramētum. et tamē nō sēp scit aliū iurare verū vel
falsum s; quādoq; dubitat de facto et credit eū ve
rū iuraturū. et tūc ad maiorem certitudinē iuramē
tum erigit: non ē peccatū. Si aut q; scit eum fecis
se. s. contrariū eius quod iurat et cogit eum iura
re: homicida est. Postremo peruersū iuramentū
est quando aliquis v; iurat per falsos deos. De
p;fata etiā materia exactōis iuramētū poit. Cācel.
tres regulas. Prima. erigere iuramenta ab hīs
de quib; vehementior ē p;supō q; de opposito apd
exigentes q; periurabunt. et ad hoc ex delibera
tione inducere. v; aut nūq; caret mortali delicto

nisi forsan quique apud indices quibus ex officio
sic exigere necesse est. Secunda neque necesse est neque
utile et sepe criminofum exigere iuramenta ab hijs
qui questionantur in iudicio exteriori ecclesiasti-
co. vel civili. quando presumi potest vehementer quod
vel deiurabunt. et quando eorum iuramento nullatenus
statuitur. Tercia de re penitus occulta. que scilicet
non potest probari testibus duobus neque rem pu-
blicam scandalisat. Nullus in foro exteriori licite po-
test ab alio inuito iuramentum extorquere. Sabbata
sanctificatio infringitur. Primo per eos qui tunc
peccant mortaliter. scilicet die dominico vel festiuitate no-
tabili. Secundo per eos qui faciunt opus corpale non
pertinens ad dei seruicium seu cultum. Aut quod non per-
tinet ad exercitium spiritualis actus seu cultus dei
Aut non pertinentia ad ea que sunt necessaria sibi vel su-
is. aut non pertinentia ad salutem propriam vel alienam
corporis. aut non pertinentia ad vitandum imminens
dampnum rei exterioris. De illo precepto Canon.
ponit. et regulas. prima Observatio sabbatismi
quo ad circumstantias temporis et modi et loci pro maxi-
ma parte relicta est determinacioni prelatorum que cognos-
citur. tum ex eorum institutis. tum ex consuetudinibus per
eos legitime tolleratis. Secunda De operibus seruilibus
non exercendis diebus dominicis et festiuis plus ut
frequenter determinat consuetudo loci et personarum.
a prelatibus tollerata quam alia lex scripta. Tercia

consuetudo exercendi opera seruilia hec ab istis.
hec ab alijs in diebus festiuis tunc maxime esset
dicenda corruptela. quando totaliter a seruicio
dei et a cultu festorum et maxime ab auditu misse
reuocaret. Quando propterea hec seruilia magis ex cu-
piditate quam pia necessitate et publice tractantur.

Consequenter loci et alie recreaciones corporales apud vulgus di-
ebus festiuis quamquam sepius admixtas habeant mali-
as contra legem dei: non tamen per directum ecclesiasti-
cis obuiant institutis. **Q**uinta opera seruilia ple-
rumque fructuosius fieret si non ea prohiberet eccle-
sia. quam illa que vulgares in festis exercet. Prop-
terea platorum inter est attendere circa festiuitatum
multitudinem. Namque ista fiunt ad cumulum pec-
cati potius. quam ad cultum dei. **P**receptum de hono-
re parentum locum etiam habet de honorandis pa-
tria. consanguineis concinibus ac beniuolis patrie
primo et magistris. unde hoc preceptum inducit duas
virtutes videlicet pietatem et obsequentiam. pietas eni-
esse debet ad prefatos omnes. quia patris rationes habent.

Contra quod faciunt. primo qui non honorant parentes. qui
in defectu eis non subueniunt. Qui consanguineos etiam
non honorant. aut eis non subueniunt in necessita-
te spirituali. Similiter parentes qui non thesaurisant suis
filijs quia eis non solum ad horam sed ad totam vitam
eis debent subuenire. Secundo qui patrie ubi nati
et nutriti sunt aut non honorem aut obsequium

prestant in necessitate pferim. Similiter qui co-
ciues sue patrie non honorant. aut eis non subue-
niant. Tercio qui non honorant tenuolos pafe
Obseruancie etiam virtus hic mandatur qua ho-
nozem et obedienciam ac repensionem vicis exhibere
tenemur p beneficiis. p platis propriis tam ecclesi-
asticis quam secularibus et magistris. Contra quod fa-
ciunt qui tales non honorant non obediunt. aut vi-
cem p beneficiis non impendunt. immo honorem
debite honestatis alienis platis debemus. Con-
tra hoc etiam mandatum faciunt qui reuerciam
debitam non faciunt sanctis aut eorum reliquiis. vir-
ginibus beatissime et similibus. De isto precepto Can-
cel. tradit. 3. regulas. prima ante religionis ingres-
sum teneor puidere necessitati pntum extreme si
possum dum non aliunde patet eis puiio. nec excusari
me religionis ingressus quin peccem intrando. et
post introitum pfitendo. Si tamen necessitas illa
non sit extrema aut patet aliunde puiio non te-
neor p uiuendo exire religionem iam pfectam. Secunda
superioribus nostris qui omnes dici patres pnt o-
bediendum est de rigore in eis solis in quibus su-
piores sunt magis aut ei cuius auctoritas potior est
attentis circumstantiis. persone. temporis. reipublice. et uti-
litatis in istis. ut in eternitibus reipublica plius
obediendum est principi quam patri. Secus in re do-
mestica. proportionabiliter de monacho et patri pape

et epi & abbatibz & principibz tpalibz distincō locū
habet. **Tercia** quāto plures dilectōis cause
cōcurrunt circa aliquem primum ut est habitu
do prelatōis & subiectōis adinuicem bonitatis
Et racō cognacōis beneficencie consorcie patrie
& filiū tanto ceteris paribz ille debet plus ama
ri & preferri. Tamen obligacō legibus cautā ob
seruanda est. Sub precepto non occides intelli
gitur prohibitū omne nocuētū. qđ pōt infer
ri iniuste persone proximi. ut occāsiō. **Mutūla**
cō. vberacō. incarcēracō. & in seruītutē aliquē redi
gere. & arrestaē psonam iuris ordine prefmissō
in talibz. Quod additur qđ occisiō hōis. mutūlacō
& cetera pnt bene fieri tribz cōcurrētibus. **Primo**
si subest cā ppter quā meruit mortē. Secūdo si ser
uatur ordo iuris. **Tercō** si fit bono animo. s. ppter iu
sticie obfuaacōez qđ. **Offit** autē inflectō hōis iniu
sta vel pecm. similiter mutūlacō et similia. 17. mo
dis. **Primo** qū innocēs occidit. Secūdo si est no
cēs & occidit quī tātā penā nō meruit. s. mox. ter
cio qđ meruit mortē s. ppter meritū iuris ordo. **Quēto**
si oīa prefata cauē. & fit tū lūore vīndictē. **Quīn**
to qui occidit aliū cōpulsus necessitate tamē eui
tabili. q. s. fugere posset & alios inuocare. s. ex vē
cūdia hoc facere rēnuīt. **Sexto** qđ dat opaz rei illi
cite & quā euitare deberet. occidit hōiez casu & pre
ter intēcōez ut in pūssiedō impregnata fieri pōt

Septimo qui dat opam rei licite. non tamē adhi-
bet debitam diligētiā vt de sagittante puerū.
vel incidente arborem vt cadat. Octauo qui solā
voluntatē habz hominem occidendi. Nono Qui
iubet iniuste alium occidi. osilium dat auxilium
est huiusmodi que continetur in versu. Iussio con-
silium osensus ac. Similiter qui rogat aut optat
alteri mortem. vt ex odio fieri solet. Decimo qui
negligit a morte liberare aliū quādo potest. et te-
netur vt existente necessitate famis extrema. v-
bi alius verisimiliter nō subueniet. Omnia autē
premissa habent etiam locū de mutilacōne incar-
ceracōne et hmoi iniuste inferendis sicut de inter-
ficiendo est dictum. Undecimo qui ppediūt ab
usuūis luxurie modis vel p venena sterilitatis ne
femina cōcipiat. Duodecimo qui causant culpa-
biliter abortus conceptus. Qd si fit ex culpa facta p-
ter intencōnem pcurandi abortum: peccatū est
magnum. Sed maius si fit ex intencōne abortiē-
di. sfit igitur fm Alb. abortus ex percussione. aut
ex casu ab alto. aut p exercitium corpale laborio-
sum. aut ex vehemēti saltu aut ex tristitia et timo-
re. Qñq; ex frigore aeris supfluo vel supflua ca-
liditate vnde etiā balnea longa impregnatis pro-
hibentur et calida nimis. Qñq; fit ex fame et siti
longa. aut replecōne nimia vel pleurothomia.
Secus aut est. et fit aliquādo sine pccō abortus ex

infirmitate aliq̄ in impregnante aut debilitate
fetus. aut ex frigore nimio aeris l̄ ex intēperācia
aeris alia. **C. 13.** si quis se ip̄m interficiat. **C. 18.** q̄ si
bi sciēter a ex intēcone ut vitam sibi abbreviet
mortē accelerat ut sit cici⁹ cū p̄po qđ stultissimū
est. a supbia plenū. **C. 17.** q̄ per crapulam l̄ alio
mō p̄ dissolutā vitam sibi mortē accelerat.
De sexto p̄cepto a sequētib⁹. Capl m. 11.

Echia phibetur sexto p̄cepto a per hoc
intelligitur phibitū omne illud nocuē
tū quod potest inferri p̄sone cūctē p̄ mo
dū libidinis de hoc habes sup̄ de luxuria a ei⁹ spe
cieb⁹. c. 2. **Nō** furtum facere est. septimū p̄cep
tum. in quo prohiberi intelligitur omne dāpnū
qđ pōt inferri primo in reb⁹ exteriorib⁹. de hoc
habes supra in. c. 3. **Nō** esse testē iniquū l̄ falsū
octauo p̄cepto phibet. Et omne dāpnū quod
pōt inferri primo p̄ v̄ba. de q̄ supra in. c. de ira et
accidia p̄mo et luxuria. Sed q̄ in iudiciō publico
plura pccā omitterentur a circa testificacōnem. Id
circo s̄m dicta s̄cti. thome dicēdū est de mēdacō
Negacōne veritatis. **T**estificacōne. **A**ccusacōne.
aduocacōne. **d**efensione. **p**uaricacōne. **T**ergiuersa
cōne. **p**ena talionis. **J**udici⁹ sentenciā. et de ap
pellacōne quādo male fiāt. **M**endacium est fal
sa vocis significacō cum intencōne fallēdi. Et est
triplex mendaciū. **J**ocosum quod fit causa ludi

vel placendi cupiditate. Officiosum quod nulli obest. et prodest alicui. nam fit causa utilitatis quia intenditur eo iuuamentum alterius vel remotio nocimenti. aut fit ad conseruacionem pecuniarum. aut ad conseruandum vitam corpalem. aut ad consuandum honorem ne polluat corpus alicuius. Perniciosum est quod fit causa nocimenti alteri. Et hoc habet tres gradus. primum si intenditur nocimentum unius et utilitas alterius. et hoc uni prodest alteri autem obest. Secundus si est contra hominem siue sola intencione nocendi alicui. Et hoc nulli prodest et obest alicui. Tercius si est contra deum ut quando fit in doctrina religionis. Est autem mendacium perniciosum peccatum mortale per se. primo si contra bonum dei fit in doctrina fidei et hoc est grauissimum. Secundo quando fit circa aliquid cuius cognitio pertinet ad hominis bonum puta ad perfectionem scientie et informacionem morum. que sunt de necessitate salutis. quia infert dampnum false opiniois. Tercio quando fit in nocimentum primi notabile. aut quantum ad personas aut quantum ad diuicias aut quantum ad famam. Quarto quando quis mentitur in iudicio ubi ex officio tenetur dicere veritatem. Quinto quando quis mentitur docendo seu in doctrina ad quam ex officio tenetur. Officiosum mendacium est peccatum mortale. si per accidens ratione scandali vel cuiuscumque dampni consequentis notabilis. dum scilicet aliquis

• non veretur ppter scādalum publice mentiri. Iocofum mēdacium est peccatum mortale per accidēs quādo quis mēdaciū iocofum iuramēto affirmat. qz tūc periuriū est. Alias mēdaciū semper est peccatū veniale ad minus. Negando veritatē scienter in iudicō quis peccat. etiam quando aliquis ē reus. Accusatus enim tenetur iudici veritatem exponere quam ab eo scdm formam iuris exigit. Ideo si sic cōfiteri noluerit veritatem quā dicere tenetur vel si eam mēdaciū negauerit mortaliter peccat. Si vero hoc exquirat quod nō potest scdm ordinem iuris nō tenetur ei accusatus respondere. sed potest vel per appellacōnem vel aliter licite subterfugere. Mēdacium tamen sibi dicere non licet. ¶ **T**estimoniū ferre tenetur quis aliquādo requiritur aliquādo nō requiritur. Primo equiritur auctoritate superioris sui cui in hīs que ad iusticiā p̄tinet obedire tenetur. a in hīs in quib⁹ scdm ordinē iuris ab eo testimoniū exigitur. puta in manifestis a in hīs de quib⁹ infamia precessit. nō autē de occultis. nec de quib⁹ nō ē infamia. ¶ **S**ecūdo equiritur auctoritate alicui⁹ nō auctoritate superioris cui obedire tenet. s. etiā tūc. s. qñ requiritur testimoniū ad liberandū hōiem l. ab iniusta morte. seu pena quacūq; vl. a falsa infamia vel etiam ab aliquo dampno tenetur hō ad testificandū. ¶ **T**ercō si in istis casib⁹ precedentibus

20
iam dictis etiam non requiritur testimonium alicuius
tamen tenetur facere quod in se est ut veritatem
denunciet alicui. qui ad hoc possit prodesse. Quar-
to super hijs que pertinent ad condemnationem alicuius
non tenetur aliquis ferre testimonium. nisi quando
a superiori compellitur secundum ordinem iuris licite. quod di-
citur propter clericos qui ad hoc cogi non possunt
Tenetur propterea testis verum dicere et veritas
non est vendenda. Sed testes aliquando aliquid
accipere possunt non quasi precium testimonij. sed
quasi stipendium laboris. expensas. vel ab utraque
parte vel ab ea qua inducitur de hac materia etiam
habetur supra. c. 10. §. 3. 2. 7. 6. Accusare autem
tenetur quis quando peccatum rei est tale quod vergat in mul-
titudinis corruptelam corporalem seu spiritalem et
quando probari potest sufficienter. Si autem non ver-
gat in nocumentum multitudinis. aut si probare
sufficienter non potest. non tenetur. Potest etiam
accusator tripliciter peccare. videlicet calumpnia
conne preiudicatione. et tergiversatione. Calumpnia
est falsa crimina alicui ex intentione in iudicio im-
ponere. et ex malicia. dolo scilicet et fraude. Qui au-
tem falsum crimen alicui imponit non ex malicia. sed
ex animi leuitate ad accusationem praedit. quia
scilicet nimis facilliter credit quod audiuit hoc est
temeritas non calumpnia. Preiudicari est in iudi-
cio vera crimina abscondere fraudulenter. ita quod

fraudulenter abscondat ea de quibus accusacō;
 • pponit colludens cum reo proprias pbacones
 dissimilando. tergiversari est in vniuerso ab ac
 cusacōne in iudicō desistere oīno. scz aim accusā
 di deponendo non qualifcūq; s; inordinate. Sec⁹
 si ordinate ut si i accusacōis processu cognouit
 falsum esse id de quo accusauerat et sic pari con
 sensu se absoluunt accusator ⁊ reus. Similiter
 si princeps ad quem pertinet cura boni oīs qd p
 accusacōnem intenditur accusacō; aboly. penam
 ratio⁹ tenetur soluē ille qui accusauit aliū mē
 dōse nitencōne nocendi ⁊ in pbacone deficiat. Se
 cus si ex amī leuitate accusauit. Aduocans p cā
 quam credit esse iniustā ⁊ dāpnificās sic alium
 tenetur ad restitucōem eius damni qd oīra iusti
 ciā p ei⁹ auxiliū altera ps incurrat. Si vero igno
 ranter iniustam cām defendit. excusatur in toto
 vel in nullo vel in tanto scdm q ignorantiā fuit
 varia. **De ignorantia** hēs supra c. 8. §. 19. ⁊. 20.
 Aduocatus aut recipiens pecuniā im. pbitate et
 immoderantiā extorquens peccat lic; tñ pīociniū
 suū vendere ⁊ vsum sciēcie quī est corporal. S; hoc
 facē d; moderate accipiēdo. considerata oīdicōe pso
 narū ⁊ negotiorū ⁊ laboris ⁊ cōsuetudinis patrie
 Itē dicendū de medico. **Iudex non d; vendere**
 iustā smām ideo de publico sunt iudicibus stipē
 dia dāda labois. Iudicāē aliū i quibus peccatis

Repetund quare an ob folia intelligit pigno R

♀

Cultus disparitas. vis ordo ligamē honestas. Si
 sis affinis. si forte coire nequibis. Hec socianda
 vetāt onubia iuncta retractāt. Sed intellige q̄ il
 la impedimenta impediūt a dirimunt q̄n p̄cedūt
 matrimoniū otractū. Sed si post otractum matri
 moniū supueniunt. nunq̄ dirimunt iā cōtractū
 matrimoniū. nisi forte quo ad thoz vel etiam ad
 cohabitacōnem de aliqua vel aliquibus vt infra
 patebit Que sic intelligūtur. **P**rimo error nō
 omnis. s̄ solum p̄sone. a cōditionis p̄sone vt si
 ioh̄es dicat se esse petz. Raco quia nullus est ibi
 cōsensus. Duplex enim est error q̄ non impedit.
 Vnus vt q̄n creditur virgo q̄ est corrupta. a sa
 na q̄ est leprosa aē. a tūc imputz sibi qui talem e
 legit. Ali⁹ error est diuiciay paupertatis. nobili
 tatisq; nisi redūd; in errorem p̄sone. **S**ecdo cō
 ditio id est seruitus. qz nō habz talis potestates
 corpis sui sufficientem. vt quādo libera cōtrahit
 cum seruo. ignorante ea seruitutem. Secus si scit
 vel si post otractum sciens ad huc cōsentit iam fa
 cto. vel p̄ carnalem copulam. Ad hoc autem q̄ s̄
 uicius dirimat matrimoniū req̄runtur tria ex
 pte illius qui vult dirimere. primū est libertas
 quia seruus nō potest cōqueri de ancilla. nec ecō
 uerso quia verum matrimoniū cōiungunt serui
 s̄ nō quādo ex vna pte tantum est fūctus. Est i
 taq; verū matrimoniū. inter seruos siue vterq;

fit sciens siue uterq; ignarus siue l' alterius cōdi-
• cionis ut si seru⁹ supbus nollet cōtrahere nisi cū
nobili ⁊ ecōuerso libera nollet cōtrahere nisi cum
seruo ut tenēt primatū. Scđo requirit q' ignora-
uerit seruitutē is qui p'damat q' scienti dolus nō
infertur vñ oportet q' sit liber ⁊ ignarus seruitu-
tis alteri⁹. Tercō requirit q' ignorācia durz. Nā
si postq' cognouit cōdicōez ei⁹ cōsensit verbo l' fa-
cto petendo debitum l' reddendo sibi preiudicat.
Si inq' habet p'babilem opimionem de seruitute
anteq' extunc sibi preiudicat. Secus si leuem ⁊
temeraariam suspicōnem cui credi non debet. Vo-
tū est. 3. videlicz solēnisatum p' suscepōnem ordi-
nis sacri p' p'fessionem approbate ēligionis siue
tacite fiat siue expresse Sic etiam quando matri-
monio cōsumato solemnizatur votū per professi-
onem cōiugis vel etiam matrimonio nō cōsuma-
to per suscepōnem sacri ordinis alio in seculo re-
manente cū voto simplici hec si contrahit religio-
so mortuo matrimoniū dirimitur. Votum autē
simplex non dirimit cōtractū sed impedit cōtra-
hendū. vñ quādoq; ⁊ quo cūq; tal' votū⁹
cōtrahit peccat mortalit'. Dirimit etiam votū sim-
plex sponsalia. Et qui scient cōtrahit cū āquo quē
scit votū simplex emisse peccat etiam mortaliter
vñ q' post votū simplex cōtrahit matrimoniū ⁊ mri-
moniu nō cōsumauit si cōiunx petat ab eo debitū

tenetur religionem intrare. Ideo etiam votū sim-
plex impedit primā redditiōem matrimoniū de-
bitū in eo qui vouit. quia ista est in voluntate vo-
uentis qui potest intrare religionē. nō autē impe-
dit redditiōem secundā debitū. Et verior opinio vi-
detur quod iste qui vouit nō retrahit matrimonium ab-
solute nichil cogitans de actu carnali: tenetur fa-
cere ut pmissum est de eo qui vouit cogitans. et vo-
uens nō luxuriari etc. **C**ognatio est quartum
videlicet carnalis. et pñibus. Spūalis per baptismū
et confirmatiōem. Et legalis ut est adoptiō. Con-
gnatio ergo carnalis id est consanguinitas diri-
mit vsq; ad quartū gradū induit. Et. 3. et 2. gra-
dus sunt iuris positiui. Ideo in eis dem potest so-
lus papa dispēlare. Cognatiō spūalis scilicet et
que in solis sacramētis baptismi et confirmatiōis
retrahitur h3 tres species. prima est paternitas
vel maternitas. et filiatiō spiritūalē sūm quā susci-
piens sacramētum dicitur filioli? vel filiola. Dāns
autē vel tenens patrū vel maternā. Secūda spe-
cies est paternitas vel maternitas quā attendit in
spūalem patrem puei et carnalem. Et directe qui-
dem contrahitur inter patrem et matrē natura-
les suscipiētis sacramētū et dantē sacramētū
vel ad id tenētem. Secūda inter pñtes carnales su-
sipiētis sacramētū et coniugem dātis. vel tenen-
tem coniugē parentis suscipiētis. Tercia dicitur

fraternitas spuāl que cōtrahitur inter filiolum
a filiolum id est filiū vel filiam spuālem suscipiē
tem sacramētū ex vna pte a filios naturales dā
tis sacramētū l ad id tenentis siue fuerit ante si
ue post. Non aut inter fratres suscipientis sacra
mentū a filios dātis vel ad id tenentis quādo cū
q3 susceptos. Quādo aut ppter cognacōnem spuālē
matrimoniu dirimatur dicēdū q si pcedit fm
oēs tres species pcedētes dirimit tūc post cōtra
ctū. Si aut seqtur nūq soluit vīcūlū nec actū
sine necessitate aut ignorātia pbabili. Sed si in
dustria l malicia tūc pōit ius petendi a postea e
rit sine spe cōiugij. Si aut ignorātia iuris tūc p
ctur q non nocet in dampnis vitandis. h autē
quia non vult perdere debiti peticōnem certat de
dampno a non leuare filium suū solo iure positi
uo est phibitū. Cognacō autem legalis que ex
adoptione scilicet puenit que etiam dicitur affi
nitas legalis impedit a dirimit put habes i. 2.
di. 22. Crimen est quintū impedimētum nō qdli
bet crimē s triplex primū est cū vxor machine
tur in mortem viri a postea cōtrahit cum adulte
ro vel cōuerso. Ad qd tria requirūt ad dirimendū
scilicet adulteriū a hoc est primū. Scdm ē actual
occisio. 3. itē cō cōtrahēdi in occidēdo. Scds ca⁹ est
si prester fide adultere de contrahendo cū ea post
mortē viri l cōuerso. Sed sū noie fidei etiā nuda

promissio intelligitur. Et tunc ista duo requiruntur scilicet pollutio a promissio. **T**ercius casus quando cum adultera contrahit de facto. Et hic etiam duo requiruntur. scilicet adulterium et de facto matrimonium. Item in hijs duobus casibus quod uterque sciret impedimentum. Nam altero ignorante non dirimitur. **C**ulter disparitas est sextum. unde baptisatus cum non baptisatus vel e converso quoniam unus catholice minime non potest imitari matrimonium. Quod si fiat nullum est ubi autem uterque est baptisatus licet alter vel uterque sit infidelis verum est matrimonium. Sed contrahere non debet quis cum infideli. nichilominus tamen hereticus baptisatus sicut alia vera sacramenta confert et recipit. sic et istud. Tamen inter fideles et infidelem sponsalia possunt contrahi cum hac conditione si infidelis convertatur. **V**is enim id est violentia est septimum. seu metus. unde circa personam inducitur per metum cadentem in constantem virum ad consentiendum interius in pronunciatione verborum matrimonialium. ut quia non vult mentiri potest postmodum matrimonium dirimitur tamquam nullum. Sed de seductione per blandicias non ita. Est autem metus cadens in constantem virum quod duplex scilicet metus mortis. Cruciatus corporis. Servitutis a stupri Cruciatus inquam corporis puta cum quis capitur vel trahitur inuitus ducitur vel ligatur nec differt utrum profate. scilicet fiant in persona propria.

siue in persona liberorum siue in persona uxoris. vñ
vñus Stupri siue status verberum atq; necis. **N**o
ta tamen qd respectu actus qui est fornicarius. nō
potest esse iustus metus, quia melius est omnia
mala pene pati, qm soli malo culpe cōsentire. **A**d
uertendum etiā qd matrimoniū per metū inīu
licet non valeat, tamē cōfirmatur per cōsensū se
quentem durante primo consensu, et dissensus
potest transire in cōsensum. Sic etiā si metū in
ferens peniteat nō est matrimoniū quia nō fuit
ibi mutui cōsensus. **O**rdo est octauū impedimē
tum. et intelligitur de ordine sacro, ut subdyaco
nati, et supra, et de professione in religione appro
bata, et dirimit cōtractum et impedit contrahen
dum. sicut etiā irregularis cōtrahens de facto.
Non autem econtrario matrimoniū impedit or
dinem, sed uxoratus semper recipit caracterem.
Si autem uxore cōsenciente, recipit etiā exe
cutionem. professio etiā facta in ordine appro
bato, et etiā fit irregularis si de facto contra
hit. **L**igamen est nonum scilicet quando quis
prius cum vna contraxit sic ligatus est qd cum a
lia contrahendo cōtractus nullus est, ymmo si
cum secunda coit adulter est. **H**onestas est
decimum id est publicē honestatis iusticia, que
est propinquitas ex sponsalibus proueniēs ab
instituto ecclesie propter eius honestatē. Nam

qñ aliquis desponsauit aliquā. vñ. annor vel vl
tra. licz eam nō cognoscat. tñ nullus de consang
nitate ei⁹ poterit eā habere in vxorem. nec ipse
eius aliquā consanguineā. Et impedit publicē ho
nestatis iusticia matrimoniū sicut consanguini
tas & affinitas pñ eosdem gradus. Sūt autem
sponsalia re pmissio futuraz nuptiaz. Ex hoc q
dicitur re pmissioz patz q requirit vtriusq; pto
missio. nec altera sufficit pmittere. s; si vir promet
tit. & mulier tacet. & consentit. idem est ac si manū
porrigat ad fidem recipiendā. Si autē nulla ag
na apparēt. pbabilia de consensu eius. nulla sūt spō
salia. Et pñt cōtrahi inter absentes p nuncium
vel epistolā. tunc qñ primo cōsentiūt p pntes e
tiam tam cōsanguineos q̄ extraneos. nisi expres
se reclamaret. **C**ōtrahūtur itaq; sponsalia pu
te id est sine modo & cōditiōe. A. modis. Primo
ānuli subarratiōe. nū ageretur de matrimonio
tacite vel expresse. puta ante valuas ecclie. Secdo
arris sponsaliter etiā sine verbis. Alias ipa ver
ba sufficerēt vt puta si habito tractatu inter am
icos. misit iocalia nomine arre spōsalioz. nichil
dicens aliud. et illa acceptauit. Tercio iuramen
ti interuētiōe. Quarto nuda pmissio ē affirmatiua
& negatiua. vt sic dicat pmitto tibi q nūq; ducā
aliā vxorem a te. tūc enim nō tenetur eam ducē
si velit cōtinē. s; si velit cōtrahē. non licz cum alia

Quinto p traductōnem. vñ si etiam ante septen-
niū puella traducatur desponsata a traducta se-
ptemium complens non reclamatur sponsalia con-
firmantur. **Sexto** p acceptacōez. Quādo enim
spōsalia precesserūt nulla ppter defectum etatis
a secutus est conatus, de q̄ dubiū est an habue-
rint effectum, censentur sponsalia. Si enim esset
certū q non habuerint effectum, non sponsalia
essent. Si autem certum esset q eam cognouit tūc
oritur affinitas. **Septimo** per tacitam conuen-
tiōem, quia quotiescumq; cōtrahitur matrimo-
niū p verba de presēti a non valet ppter causā q ē
impeditiua mtrimoni non sponsalis tunc habet vi
sponsalium a cōtrahūtur tacite ista tēc aut locū
habet multū de foro otencioso sed in foro cōsciētie
nūq̄ videtur esse sponsalia sicut nec matrimoni-
um nisi quis in talibus voluerit se obligare pre-
scise a in talibus credendū est eis. vñ sepe spō-
salia sunt nulla ppter defectum cōsensus ut in fu-
riosis infantib⁹ mēte capis manifestū ē. **Sūt**
igit. 10. q̄ impediūt ne sponsalia cōtrahantur no-
tata per versūs hōs. scilicet. **Crimē**. dissensus. fuga
tēpus. ordo. secūda. **Morb⁹**. affinis. vox publica
cūq; reclamatur crimen scilicet fornicacōis si est
publicum per se dimittere pōt si occultum tunc p
iudicē etiam vir vxorem fornicariā dimittere
potest. Dissensus alterius scilicet l̄ āborū s̄ in illo

casu cum licentia iudicis fieri debz ppter reuerē
etiam matrimonij. **U** fuga qñ alter fugit nec in
fra bienniu cōparet. qđ tpus tamē Iudex abbre
uiare potest. Tēp⁹ certū qñ lapsū fuerit. Ordo sa
cer scz sub dyaconatus a supra supueniens quō
cumqz. sine inscia siue inuita sponsa. Non debet
tñ spōsus inscia vel inuita sponsa. ad quoscumqz
sacros ordines pmoueri. ymmo nō debz ad or
dines futuros licenciari ab vxore siue a sponsa.
Et si petat. inhibendū est ei sub pena excoīcaci
ne in vita et inscia spōsa ascēdat a precipiendū
matrimonium strahat. Ordo etiam eligiois ap
pbate in professione eius a nō in introitu ordis
vel nouiciatu. dissoluit. Scđ a id est p matrimoniū
cōtractū per verba de presentū cum. scđ a impedit
sponsalia pcedētia etiam iuramēto firmata. Mor
bus puta leprosa palitica. amissio oculoz vel na
fi. epileptia. a qñbz enormis deformitas supueni
ens. dissoluit. que iudici cōmittūtur deēmināda
Affinis quia sponsus cognoscēs spōse consanguī
neam impeditur cū vtraqz strahē. quia incestus
impedit matrimoniu cōtrahendū. Vox publica
in matrimonio dissoluēdo. quia vox vnus vox
nulli⁹. vnde fama impedit. Cūqz reclamāt alter
scilicet de quo vide summas. Dissoluunt etiā spōsa
lia omnia q dirimunt prius cōtractū matrimoni
um supra tacta. Similit ea q ipediūt mēimoniū

• cōtrahēdū. Sic etiā quādo spōsalia sūnt oīno
occulta sicut in occulto cōsenserunt ita sufficit q̄
in occulto sine iudice dissēciant a se q̄terent. Ita
etiā quādo impedimētū est occultum licet spō
salia publica sint. ut si spōsus est certus de forni
cacione nec possit pbare non tenetur petere licē
ciam cum alia contrahendi. quia sibi denegare
tur. sed ppria auctoritate potest. Sic quādo alter
approbatam religionē pfitetur. Sic quādo alter
publice fornicat. sic etiā quādo alia impedimēta
sūt notōria ut si sponsa iā facta leprosa in lepro
torio posita est sine iudice factū est. Alias autem
cōiēt licēcia iudicis haberi debet puta epi vel eius
offici. l. archidiaconi a alteri ordinarij l. alterius
delegati nō tamem prochialis sacerdotis auctori
tas sufficit. **(Si sis affinis est. ii. impedimētū qđ**
• mrimoniū etiā prius tractū dirimit. Cōiūgitur
aut affinitas dupliciter. vno mō p mrimoniū etiā
si carnal copula nō seq̄t per mrimoniū. Dico pri
mū non. 2. a. 3. q̄ affinitas nō est in vsu. Alio mo
do per carnalem copulā quomōcūq; ex cōiūctum licē
te vel illicitē scđm naturam vel cōtra naturā. dū
tamē semē viri in vase debito recipiat. **(Pollu**
cio aut exordinaria qua semē viri nō in debito
vase recipitur nō causat affinitatē nisi fieret ma
ritali affectu. Nam q̄tuncūq; inuadat ul infem
gat vasa pudoris nisi in vase eius semē emittat

nō cōtrahitur affinitas. Requiritur enim seintū.
cōmixtio scilicet seminis et menstruū. Et de talibus
affinitatis impedimētis est regula ista. **O**mēs
cōsanguinei vxoris mee sunt michi affines. et i
eodem gradu in quo sūt cōsanguinei vxoris. Simi
ter omnes cōsanguinei mei sunt affines vxoris
mee in eodem gradu in quo ipi sūt mei cōsanguī
nei. Et qđ dictum est de vxore: intelligendū est de
quacūq; alia carnaliter cognita modis supra di
ctis. Sed cōsanguinei mei nullo modo sunt
affines cōsanguineis vxoris mee. nec inter eos mēi
monium phibetur. **S**i forte coire nequibis. ē
i. impedimentū qđ habet locum i frigiditate na
turali. vel maleficio accīdēti. vel artacōne men
bri feminei vel impubertate vel castratione. Nā
frigiditas impedit si est ppetua. similiter male
ficiū si est ppetuum. ppetuum autem iudicā
post triennū pbatum legitime. Impubēs etiā
contrahere nō pnt siue vterq; sit ipuber siue al
ter. Dicitur aut impuber mas infra. ix. annū con
pletū. Puella infra annum. i. Et ante cōtrahē
non possunt. nisi cōtē propinqui pubertati. ut si
non distent nisi p sex menses. vel malicia supple
ret etatē et possent carnaliter cōmiscerizari. nam impu
beres cōtrahē nō possunt siue vterq; sit impuber
siue alter. Ille tamen qui sciuit i se vel in alio ipo
tentia aliquā coeūdi non pōt inuito alio discedē

• **P**pter tale impedimētū s̄ iputz sibi q̄ talē elegit.
Quando vir possit vel teneatur dimittere vxorem. Caplm. 17.

De ptate autē quando vir posset dimittere suā vxorē l̄ teneat̄ sūt. 2. pe. pa. cōclusiōes.

Prima matrimonio etiā cōsumato licet viro dimittere vxorem ex causa fornicatiōis carnalis ad correctiōem eius vel vitandum infamiam et prolis incertitudinē etiā si iurauit nō dimittere vel non accusare. non tamen licet talem dimittere sui ore vindictē vel amore pecunie ut lucretur dotem sed zelo iusticie ne delictū mane at impunitū et vnius pena sit metus multorum si aut regina vasti repudiata ē. Sed hic distingue dicit pe. de. pa. Nam si fornicatio sit occulta tunc quo ad thoz duntaxat auctoritate ppria potest vxorē dimittere alias sibi preiudicaret si eā cognosceret scienter et sponte. Cognosces autem ad ulteram coactus per ecclesiam l̄ ignar⁹ sibi non preiudicat quin possit eam repellere quando pōt probare. Si vero fornicatiō est notoria puta si est deprehensa in lupanari vel per sententiā iudicis et cōfessionē in iure vel p̄ facti euidentia q̄ nulla tergiversatiōe pōt celari tūc licet auctoritate ppria vxorē dimitte adulteram etiā q̄ ad cohiatiōez. Si autē ē dephēsa in adulterio nō p̄ hoc iudicat notoriū q̄ ad hoc. Si p̄tea ipe non posset pbare

posset tñ ipse Ius dicē. quia defectus pbatōnis
non est ex culpa sua. Sicut debitorem fugiētem
licet accipe. Similiter si quis furatus ē michi. C.
flo. licet nō possit pbariznō solum possum tenē
ti suo retinere sed etiā occulte recipe. Quando
enim copia Iudicis haberi nō potest. aut ppter
defectum Iudicis. aut aduersarij aut alias sine
culpa hmōis. iste potest sibi Ius dicē. Alias oīa
bella essent iniusta. Nam vindicacō est etiā v
tus subditi. nō solum iudicis. Quo ad probacō
nem autem adulteriū sufficit violenta preump
cō. a pōt detinē etiā sacerdotē cū vxore deprehēssū
sine excoīcacōne. ut vocet testes per quos proba
ri possit. **S**cda oduho de spūali fornicatione idē
est sicut de carnali. vt si incidit in heresim vel in
Iudaismū vel gentilitatem. quia tūc est cōtra bo
num prolis a contra bonum sacramētū. a cōuictō
nem animoz. Differūt tamen qz ppter carnalez
fornicationem semel omissam dimitte potest. sed
ppter spūalem nō si se velit corrigē nocens.

Tercia oduho idē est de fornicacōe in natuā
li sicut de carnali naturali. puta in pccō 3o dōmī
tico vel etiā pollutioē extraordinaria pcurata cū
alio vel cum alia omissa. Idē de omni pccō contē
naturā omissio qz mechia est. a plus q̄ adulteriū
ppriedictum. vide infra. c. i. §. 1. **Q**uarta odu
ho prefata omia se extendūt etiā ad fornicacōis

aspiciōnem violentā ut si fuit solus cū sola nu-
dus cū nuda in eodem lecto iacens loco et hora
secretis et ad hoc modis. **N**on potest autē for-
nicās dimitti in septē casibus. Prim⁹ si ipse for-
nicatus sit. Etiam si vir fornicatus est occulte et
ipsa manifeste sine peccato eam dimittere nō po-
test nec accusare. Si tamē vterq; fornicatus est
tūc iste qui corrigitur habet ius dimittēdi incor-
rigibilē vel incorrectū et ecōuerso. Si autem vsq;
correctus ē tunc pacta nouissima seruanda sunt
ita q; qui prius fornicatus est ius p̄didit et recu-
perat alio posterius fornicāte. Et sic semp alēnan-
do qui poster⁹ fornicatur perdit ius qd̄ habebat
debitum negandi et dimittendi. Qui ergo forni-
cando prius ius petēdi perdidit recuperat ip-
sum alio post fornicāte. Et sēper vltimo fornicās
succumbit saltem aq̄e sentēciā ecclesie. vbi au-
tem mulier est ignara vel oppressa excusatur qz
adulterium dolum respicit. Scds ppter crimen
lenocini⁹ si vir ipsemet eam p̄stituit et ip̄a sciat
et non prohibuit cū potuit. Secus si indirecte ei
occasionem dedit. Ter expellendo eam vel necessari
a negando nisi vir expellendo eam hoc intendissz
et voluisset. Tercius si probabiliter credens post
longam absēciā virum mortuum alteri nup-
serit nisi sciēter cognita fuerit a scdo post q̄ pri-
mus venit. Quartus si latēt fuerit ab extraneo

cognita sibi specie viri sicut excusatur Ipa et iacob.
¶ Quintus si vi fuerit oppressa. qđ intelligit. de vi
absoluta. nā si metu vel precepto pntum vel istā
tia sanguineorū vel alia simili cā fornicetur cū
aliquo. etiam contrahendo cū isto de facto: non
excusaret. vnde nō excusatur Michol et filia ptho
lomei primi. Mach. ii. et vroz Sampsonis Judi
c. ii. **¶** Sextus qñ recōciliauit eam. scienter et
sponte cognoscendo. nā si ignorāter aut coactus
p eciam secus. tamen non recōciliat qui nō statim
repellit. cum nō possit auctoritate ppria. Et idē
si ignorāter. nō tñ tenetur debitū ēdere ex quo
certus est de iure suo. **¶** Septim⁹ est quando se
cūdum legem suam infidelitati est repudiata vel
adulterata. sicut post repudiū aliñ nubendo. Qñ
vero vir necessario teneatur expellē adulterā in
penam. Nota sūm pe. pa. q triplex est correctio in
adulterio et alibi. Prima verborū. et illa est tā ma
riti q vrozis. scz fraterna correctio. Vir tamē qui
est caput habz increpare. vroz vero obsecrare
sūm illud. Non des mulieri p̄tatem aie tue. muli
er si primatū qđ. Scđa est verbez et hec est solū
viroz. Tercia est eiectio. p hoc ad questionez. Si
mulier est corrigibil et adulteriū eius est occul
tum tunc sūm pe. de tar. dimitti nō debz ppter scā
dalum. ne crimen occultum pde videatur. quo
ad thoz tamē potest se separare. Si autē fornicatio

• est manifesta, et ipsa non penitet. Stultus est si re-
tinet, et crimen leno animi omittit, vñ tenetur expel-
lere. **Q**d autē incorrigibilis debeat expelli di. pe. de.
pa. vltterius hoc intellige quādo melius corrigitur
per hoc q̃ p aliud, et ipse cōfideret de sua continen-
cia, nam si ipsa per retencionem corrigis a tanto,
et si non a toto, cū ipsa per eiectionem sit cum plu-
ribus, et pluries fornicatura, magis corrigis eam
retinendo q̃ reijcendo. vñ si ppter aliud nō tene-
re eicere nisi ad correctōem ideo ac. Similiter si
iple diffidit se posse cōtinere etiam si ipsa nō ma-
gis contineat etenta q̃ expulsa, ad huc ppter se
nō ppter eam pōt eam cōtinere. Et hoc magis est
cōsulendum, cū ppter diuorhiū videamus frequē-
ter adulteram prostituere, et illum qui prius erat i-
nocens per adulteriū pollui. Sunt pretere a. i. ca-
sus in quibus vir innocēs nō tenetur dimittere
adulteram. **P**rimus est quādo occultum est ad-
ulterium, et tūc nō tenetur, licet possit, quia cessat
ratio respectu scandalij, etiam si est corrigibilis po-
test dimittere, licet non teneatur, quia nulli facit
iniuriam qui utitur iure suo, licet cōsulendum sit
ut supra. Scdo etiā si publica est quādo est corre-
cta, vel spes de correctōne. vñ quando in spe vel in
re ostendit se penitē, et tūc nō tenet dimittere si pōt
sine peccō cōtinere q̃ licet viro renūciāre iuri suo. 3.
qñ incorrigibilē nō pōt opescē indudendo ne exeat

et q̄ null⁹ intret. ⁊ sic cohibendo. Quarto quan
do saltem plus cohibetur p̄ hoc q̄ retinetur q̄ ex
posita. q̄ eo ip̄o se p̄stituerz. Quinto quādo sibi vir
timet de in continentia. q̄ nō tenetur plus vir co
ri gē vxorem. q̄ dñs famulū. s̄ domin⁹ famulū p̄
seruum excoīcatum non tenetur expellē. s̄ licite
potest debitum seruiciū ab eo repetē. et tamē ē
minus debitum famuli domino q̄ ab vxorē viro
Sic igitur cū detrimēto Jūris sui ⁊ piculo suo nō
tenetur expellē. Etiam nō obstante scādalo pha
riseorū. s̄ sciētib⁹ adulterium dicat. q̄ retinet
vt eam a pccō plus cohibeat. nō ut in crimine e
am foueat. Auctoritates ergo que dicunt q̄ nō
licet eam retinē. loquūtur quādo nō potest sine
scandalo simplicium. vbi ex ignorantia p̄cedit.
non autem vbi ex malicia. vel quando p̄ hoc q̄ ē
tinetur deterior efficitur. vel quādo nō p̄pter sui
piculum hec facit. De muliere vx̄o dicendum q̄
quādo vir fornicatur. nō sic eū tenetur dimittere
vt dictum est de viro. quia non habz sic corrigē
facto. Et est verisimile q̄ q̄cumqz accedens ad v
xorem. tanto minus accedit ad fornicatam. vnde
in illo casu quo licet viro adulteram retinē. mul
to magis ecōuerso ⁊ plus. quia cum ipsa nō ha
beat virz corrigere facto s̄ verbo. ipsa non tene
tur eum dimittrē. nisi quādo vellet ea; cognosce
re solum innaturaliter. tūc quo ad thoz oīo debz

eum dimittere ut potius se permittat occidi, q̃
• sic abuti sodomitice. Item ppter fornicacōnem
spiritualem. si timet ne cohabitādo ipsam cōuer
tat. tunc etiam quo ad domum tenetur ipsum
dimittere. Alias si non timet et de hoc ius suum
petere non prohibetur, maxime ppter periculum
incōfinētie. An autem ppter alia crimina possit
cōiung alium dimittere quo ad cohabitandum
sunt tres conclusiones prefati pe. de palu. **P**ri
ma licet non sit fornicatio carnalis nec spiritua
lis superueniens matrimonio si tamen scit tale
crimen in altero q̃ alter timet corpori suo nec po
test sibi secure aliter prouideri tunc dimittere
licet. Sicut vxor in cuius utero vir per seuciā
tres pueros occiderat quia si non tenetur debi
tum reddere cum periculo corporis sui multomi
nus tenetur cohabitare. Vñ quando aliqua vi
det virum suum a latrocinijs deditum. non posse
corrigi propter quod vxor omni hora peridita
tur Item dicendum est. Et licet dñs non excipiat
nisi causam fornicacōis. Si tamen vnus machi
natur in mortem alteri? vel per venenum vel per
gladiū nō tenetur quis cum piculo corporis sui
cohitare vt patet extra de esti. spōsalia. c. lras q̃ v
bi ē tāta seuciā viri. q̃ nō pōt secure p cautōe v
xori pūdeli nō est sibi reddenda. Et patet racōe
q̃ maior ē in mēmoio obligacō ad eddē debitu

90
¶ ad cohabitandum. si non tenetur reddere debi-
tum ubi probabiliter ex redditione imminet sibi pi-
culum morbi vel mortis. ergo multo minus cum tali
piculo tenetur cohabitare. Et generaliter verum est
quod ubi coniunx non potest aliter providere de securi-
tate vite. nisi coniuge dimittendo. non tenetur
ei debitum reddere nec cohabitare cum periculo cor-
poris sui. **S**ecunda conclusio. Idem videtur quod coniunx non
vult aliter cohabitare. nisi permittat eum peccare et
est incorrigibilis. et pertrahit ipsum ad crimen.
ita quod licet non cogatur peccare sicut nec corrigi po-
test. tamen propter periculum sue fragilitatis ne con-
iugalitatis societas ipsum pertrahat ad peccatum: tene-
at illud. Si oculus tuus dexter scandalizat te. erue
eum a pede abs te. quia si cum periculo corporis non te-
netur manere. multo minus cum periculo anime.
Et sicut non tenetur propter periculum infidelitatis.
Ita nec propter periculum aliorum criminum. licet ad nul-
lum possit cogi. immo minimum periculum anime pro-
derat maximo periculo corporis. **T**ercia conclusio
propter alia crimina in quibus coniunx non timet proba-
biliter anime sue. nec corpori suo: non debet derelinqui
coniugem etiam si sit incorrigibilis. nisi sit fornicatio
carnalis. in qua propter unicum actum potest dici. aut spirituali
propter quam incorrigibile potest dimittere.
¶ Quod adus matrimonialis sit meritorius vel mor-
tale vel veniale peccatum. **C**apitulum. 16.

Nunc ultimo de coniugatorum incontinentia
restat tractandum. Et quod professum casti-
tatis solum in plus de celibatu quam de ve-
neris vicio deceret edisserere tamē quod 2. thi. scio
sic de nostris temporibus prophetavit. Apostolus. In no-
uissimis diebus instabunt tempora periculosa et e-
runt homines se ipsos amantes cupidi incontinē-
tes voluptatum amatores. magis quam dei. habē-
tes quidem spem pietatis. virtutem autē eius ab-
negantes. Idcirco nunc cogor verbis vti magni il-
lius. Alteri quibus super quarto di. 21. dicit hu-
iusmodi inquit turpes questiones nunquam tractari
deberēt. nisi illa cogerent monstra que hijs tem-
poribus in confessione audiuntur. **P**eto itaque
a lectore ne scandalizetur in sequentibus. si ultra
quam placet sordidiores peccatorum detegatur carnalium
que certe medicari nequeunt non patefactis tali-
bus vulneribus. **C**irca que tamen nil novi di-
cturus sum. sed tantum ea que doctores magni in
suis manifeste ponunt voluminibus. **E**rit igitur de
coniugatorum incontinentia triplex consideratio.
Prima de coniugalibus actibus merito et demerito.
Secunda de reddendi debito vel in debito. Tercia de
temporibus in quibus continentia indicitur. **Q**uo ad
primum non danda sunt. et videlicet quando ad coniugalem sit me-
ritum. quando nec meritum nec demeritum. et nullum
peccatum. quando peccatum mortale. et quando sit veniale peccatum.

De primo sciendū q̄ in 2. casibus actus coniu-
galis est meritorius vite eterne. Prim⁹ cum q̄s
habens gratiam. reddit debitū tpe loco ⁊ circū
stancijs oportunis qđ est actus iusticie. Secund⁹
quādo petit debitum cā prolis tamen tpe ⁊ loco
et modo debito. qđ est latrie. Tercius quādo cā
presuandi cōparem a fornicacōne qđ est carita
tis. Quartus fm̄ plures qñ causa vitāde fornica
cōmis in se. quā p̄babiliter credit aliter nō vitā
dam. Ita q̄ voluptas in nullo mouet eum. s̄ so
lum amor vitāde fornicacōmis. quā pro tūc nō
potest melius vitare. vt puta quia necesse habet
loqui diu in secreto ⁊ loco suspecto alteri mulieri
et exptus est de ea sepe se temptari. Sed quando
semel vñs est actu isto. ad multos dies refrige
ratus est. ⁊ tunc nō temptatur. Ratio dictorū. 2.
est. quia omnis actus virtutis in formatus cari
tate est meritorius. Sed h̄mō est actus cōiuga
lis in h̄is casibus. ergo. **De scdo quādo actus**
cōiugal̄ sit indifferens ita q̄ nec sit meritori⁹ nec
de meritorius notat idē pe. q̄ hoc contingit quan
do cōiunx carēs grā vno. de. 2. modis dictis actū
illum exercet. Quia omnis actus qui est meritori
us habetū graciā: est indifferens nō habentū. nō
enim est meritori⁹ ppter carentiā gratie. nec de
meritori⁹ ppter carentiā culpe cui soli debetur pena.
Quo ad Tercū videt copula carnal̄ in coniugio

esse peccatum mortale in decē casibus quorū pe-
• pa-ser primos declarat. vñ scdm eum ⁊ omnes
est prius. ppter in ordinacōnem intencōnis ef-
frenate libidinis quādo līmites matrimonij ex-
cedit. Idem facturū cū quacūq; alia dum tamē
eq; pulchra. Sed quia hīcibus nō demeremur
sed actibus. hoc est quādo actu sic cogitat. de hoc
dicit. Jero. Nichil est fedius q̄ vxo-rem amare
quasi adulteram. Et sextus picthagoricus ait. Om-
nis ardentior amator p̄prie vxoris ⁊ adulter est.
Scd̄s est racōne aborsus tempore conceptus vel
partus si p̄babiliter tūmētur quia cōtra caritatē
est q̄ quis velit delcārī cū p̄mitie vite plis. Sēper
enim pccm est petere debitū vtriq; indrñt. tēpo-
re conceptus ⁊ partus q̄ etiā bruta cōfinēt. Ele-
phas enī ad impregnatā nō accedit. ⁊ q̄dē si p̄ba-
biliter de aborsu tūmētur tpe conceptus ⁊ partus
q̄ matris qūq; p̄p̄ delcācōnez apitur et materia
nō dū pfecte coagulata disp̄gitur ⁊ effundit̄ ⁊ in-
stante partu. ne puer opprimatur esset pccm q̄si
homicidij ⁊ mortale sciēter petere v̄l reddere. Ali-
ter nō est pccm reddere. veniale petere maxime
mulieri. q̄ scdm medicos. impregnate magis ap-
petunt coitū. **Tercū** ē racōne piculi infectōnis
menstruū tēpore menstruorū. de isto di. hugo q̄
tā vir vel mulier petens debitum tēpe menstru-
rum peccat mortaliter. Sed qui reddit exactus

non peccat. potest tamen denegare sine peccato. si
si videat erigenti imminere piculum fornicationis.
Sed dicit Albertus super illud Ezechielis. is. ad mulie-
rem menstruata non accideris. Putamus inquit quod ac-
cedere ad mulierem menstruata que uxor est non
esse mortale peccatum secundum se. Concordat per. de tar. di-
cens quod tunc erigere est in voluntate coniugis si red-
dere de necessitate iuris. Hec opinio securior est
et comunior. Addit Albertus si tunc erigere signum
est ardentissime libidinis si scienter hoc fiat. Et pro-
pter hoc inter mortalia prohibetur a propheta Jeronimus
super isto psalmo. Quod omnes iusticie no-
stre quasi pannus menstruatus. dicit tunc viri absti-
nere debent ab eis. tunc enim concipiuntur membris
dampnati. ceci. claudi. leprosi. ut quia patres non
erubuerunt in condauum committere eorum peccatum pa-
tenter et apte a cunctis redarguatur in paruulis
Hec Albertus. Ex quibus apparet quod reducitur il-
le tertius ad primum quasi quia dicit quod est signum
ardentissime libidinis. Tamen per. de pal. in. 2. di.
32. tenendo quod non est mortale sic concludit. Epi-
logando dicendum quod non est mortale reddere etiam
am scienter ex parte mulieris nec per consequens
ex parte viri ex quo uxor non vult abstinere. Secun-
do non est peccatum perire ignorantem infirmitatem.
Tercio sciens infirmitatem sed nesciens monstrum
solus generalis non facturus illud si sciret non peccat

Quarto scies non generari vel probabiliter credes
ut quia sterilis. Et quia consuevit tunc non concipere,
quia virinoscunt melius conditiones virorum
et conuerso per experientiam. Consulendum est igitur
mulieri menstruata. quia scit aut probabiliter
credit virum se erosam habituram. et tunc non tenetur
reuelare. si reddit sine peccato. et ille propter
ignorantiam non peccat aut non. sed credit quod non
propter hoc dimitteret eam cognoscere. et tunc etiam
debet dicere. ne eum grauius faciat peccare. si ad
huc. et quod excusatur a mortali. et hoc uxor poterit
perdere ex alijs viis quibus reuerti non
acquirunt. aut neutrum. sed credit quod adulterabitur.
vel prius faciet. et nec tunc debet dicere sed reddere.
Aut nichil horum sed quod abstineat credit. et
tunc sibi dicat. Quod si audiens non acquiescat. reddens
non peccat. sed petens sic non tamen mortaliter
peccat. hec pe. Et tamen in predictis casibus
tunc petentibus terror incutiendus per confessorem
quando expitur. tum propter irreuerentiam sacramento
illatam. tum etiam propter periculum fetus
tum etiam propter auiditates terribiles quasdam scriptu
re a sanctorum ac doctorum. Quarto equum fit in loco sa
cro et alio loco haberi potest mortaliter peccat ut di.
wil. glo. rap. et pe. pa. ymo sine eundem tam petens quam
reddens tunc punita in ecclesia vel in cimiterio benedicto
hoc enim est sacrilegii crimine quod reconciliari debent

fm veriorē opmionē. Si autē alius locus non
potest haberi: nō est mortale si exigēs cū plādu
q abstinere nō valet gemit tūc etiā si alius loc⁹
habeti nō potest: nō tenetur quis reddē in loco
sacro quia ut sanctus thomas dicit q licz debitū
reddendū sit omni tpe ⁊ omni hora. salua tñ de
bita honestate q in talibus erigit quia nō oportz
q statim in publico debitum reddat. **Quintus**
est simulat naturalem vsum in eum qui est con
tra naturā. qd fit dupliciter. vno modo dicit pe.
pa. v. Quādo vas debitū p̄termittit semp est pec
catum mortale. qz ples sequi non potest vnde to
taliter intencō nature frustrat. Ideo cuidā preg
nāti quā vir cōtinere nō valens a tergo sodomi
tice ppter puerum cognouit. cū nō fuisset forte pei
us occidē puerū cōsultū fuit q nullo modo per
mitteret se sic cognosci vxor. s̄ prius occidi aut
illum adulterari vel iumento humiliari. Si aliē
nollet cōtinere docēt eum cōmiscere fm situm lō
gitudinis oppositū. ⁊ sic p̄seruata est a pccō sodo
mitico ⁊ ppter necessitatem excusata. **Sed** q̄ri
tur quid de illo qui ideo semen extra vas debitū
fundit ne habeat plures filios quos nutrire nō
potest Res. pe. pa. q detestabilem rem cū filio Ju
de facit. De quo Gen. 38. quem deus occidit ideo
Quid de eo qui ante cōplecōnem act⁹ se retrahit
ne semen emittat. ne habeat plures filios quos

nutrire nō potest. Res. idē. Nō videtur mortaliter
peccare. nisi ex hoc forte mulier ad seminādū pro
uocetur. Similiter si ppter hoc obmittit agnosce
re vxorem ⁊ ex cōi consensu negat debitum: non
videtur q̄ etiam peccet vīaliter quia licet appetē
non habere plures liberos q̄ possit nutrire nec
ipse tenetur debitum redde re nec actum inchoa
tum consummare nisi vxore petente. caueat tamen
necesse est ne se vel alium polluat. **S**ed querit
Alb. di. 38. de viris qui habēt caliditatem debile
hic enim calor sufficit mouere mēbra ad cōcupis
centiam. sed cito euaporat ⁊ debilitat extendit.
habeat ergo iste vxorem virginem. Iste cū non
habeat nisi primum impetū: deflorare non potest
⁊ tamen cognosceret corruptā si talem haberet
vxorem. Quid isti esset faciendū. nam si alterum
corrumperet eā facit: sic causa adulteri. quod nō
licet. Si vero corrumpat manu: est species sodo
mitica cum non fiat instrumento debito. Res pō.
videtur inquit dicendū salua melioris sūā q̄ p
applicacōnem manus via fieri possit. Ad id autē
quod obiicitur. videtur esse dicendū. q̄ differt ap
plicari manum ut medicantem vel ut polluentē
Manus enim polluens applicata inducit mollici
em vel sodomiam. sed manus medicans non in
ducit. Sicut etiam dicimus in mulieribus in qui
bus descendit matrix in os vulue. Precipim⁹ enim

vt digitis tēponant eā. et tamen non dicimus ma-
nus illas pollue eas vel corrupē s; potius medica-
ri eis. Nec ille. Alio modo mutat quis naturalē
fum quātum ad situm. et tunc excusatur a peccato
quando dispositio corporis vel infirmitas. ut a poste-
ma aut ventrium grossities naturalem sitū impe-
diunt. Quando enim in hijs et similib; casibus i-
deo nō audeat accedē a pte anteriori vxorem: non
peccat mortaliter ex alia pte accedens dū tamen
vasculo mulieris alias nō abutatur. nec semē ex-
tra scienter effundat. Ad questionem enī qua
queritur Vtrum vir cognoscens vxorē suā; mō
nō cōsuetō. peccet mortaliter? Respond; idem Alb-
tus q; nichil eorū q; facit malus cum vxore sua
to vase mortale peccat: sed potest esse signum cō-
cupiscentie mōalis. quādo sc; nō sufficit ei modus
quem natura determinat. Vt autē hoc melius in-
telligatur Quis sc; sit modus naturalis et quōs pl;
vel minus ab illo naturali modo deuiet s; eundē
notandū. Alb. q; debitus modus quē natura do-
cet est vt mulier iaceat in dorso. vir autē in ventre
incubat ei. et sic etiam facilliter cōcipiunt muliēs
nisi p; accūs impediāt. Minor autē; deuiacō ab il-
lo est lateralis cōcubitus. et maior sedentis. et ad
huc maior stanciū. et horū maximus qui est retror-
sus. modo iūmetorū. Et ideo quāda; hūc vltimū
dixerunt esse peccatum mōale Qd; tamē michi nō

placet. Nec. Alb. Satis hñs cōcordare videntur.
tho. in scripto in qñstōib⁹ lēalibus. **¶** Aliū modū
peccatū cōcubendi tangit pe. pa. cōduces. Si sit
tanta innaturalitas q̄ nō possit sequi proles ex
natura facti. siue quia abutitur vasculo muliebri.
Siue quia nubit in feminā fm situm se supponen
do. ut demon succub⁹ mortale ē. Alias autem si
in loco debito scienter vel quomocūq; se agat ali
ter innaturaliter. si facit hoc in casu vbi naturali
ter non posset. non peccaret. puta ppter bonū p
lis f. fidei. et necessitas infirmitatis alterius vel in
pregnatio hoc requirit nec patitur q̄ aliē faciat
excusae. Sed in casu vbi alias esset veniale et ne
cessitas patitur modū naturalē. nō videt mortale.
Sd est gūius veniale qñ ab ista innaturalitate
se nō tpat ad tpūs. q̄ secus si esset impedimētū per
petuū. Si aut ppter voluptatem sine necessitate im
mutat modū naturalē. lic; nō quo ad vas mōrle
est. q̄ nō est vxor ei⁹ n̄ q̄ ad act⁹ naturales. Ali
as abutitur sacmēto iungñ. sicut q̄ puertēt vsū
et ritū alicui⁹ sacmēti sciēter et esset transgressio
precepti. nō solum in essēcialib⁹ et sed etiam in
accidētalib⁹. **¶** Sextus est quādo cōiunx volupta
tem preuenit et prouocat eā manibus vel confri
catione vel calidis vtendo et incensuius ut possit
pluries cū vxore cōiē. **¶** Sed notādū di. pe. pa.
q̄ istud pōt fieri t̄plicat. **¶** Primo mō sine oī peccō

puta si quis causa prolis generāte vel fornicacō
nis in vxore vel in se vitande aut debiti reddendi
cum alias sit impotens. se puocat esu vel potu ca
lesfactiuoz. aut osculis aut amplexibus. quibus
etiam aialia se prouocāt vt vrsi ⁊ columbi. ⁊ ali
quibus alijs tactibus in quib⁹ nō querat ppter
se delectacōnem. s; solum ad adum illū pparato
ria. nō videtur peccatum. quia licet iuuare naturā
corpalem ad obediendū recte racōni. Scdo modo
vt sit potens cognoscere vxorem ppter delectacōnem
quā tamen nollit cum alia experiri ⁊ tunc licet
grau⁹ peccet pueniendo temptacōnem. nō tan ē
mōrli. quia non querit in hac puocacōne delectā
ti. sed solum in actu cōgali. Vnde videtur idem
specie qđ de actus fine. Tercio quādo in talibus
pparatorijs ppter se delectatur vt si sic cōfricacōni
bus impudicis mēbra attractādo. sequitur pollū
cō. nō est dubiū qđ omnis pollutio. extraordina
ria peccatū mortale est. que vigilando paratur.
Sed in primo videtur etiā qđ si tactib⁹ in natura
lib⁹ se prouocet qui aliter nō potest. dum tamen
nō faciat hoc ppter voluptatem. quia necessitas
excusat. nō peccat etiam venialiter. sicut nec is qđ
causa prolis vel reddendi debiti cognoscit in na
turaliter. qñ aliter non potest. dum tñ non pre
mittat vas debitū. Nam si ipsa habeat morbum
in illo membro sic qđ non possit ibi cognosci non

propter hoc potest alibi cognosci. Sed cognoscere
innaturaliter quando aliter non potest propter vo
luptatem non est mortale. dum tamen vas non ob
mittat. Sed est grauius veniale. sic etiam hic quod
senex vel frigidus non potest coire. nisi se prouo
cet tali modo. quantum voluptatem querat. Qui a
tamen non faceret cum extranea. grauius quidem pec
cat preueniendo. sed non mortaliter. Si enim oscu
la et etiam amplexus ideo solum dicuntur mortalia
in solutis. quod ipse actus est mortalis ergo in coniuga
tis in quibus actus non est mortalis. nec incitatio
ad ipsum est mortalis. Nec pe. Dicunt etiam qui
dam. magni quod vxor tenet se exhibere viro suo ad
oscula consueta si exigit. et quod nec venialiter peccat
virum etiam non petentem amplectendo et osculando debito
modo bona intentione. ut scilicet eum ab ira vel ab alio peccato
reuocet. Hijs videtur textus scripture concordare con
silio salomonis. primum. et. dicentis. Letare cum muliere
adolescentie tue. Cerua carissima et gratissimus
hinulus. vbera eius inebrient te in omni tempore.
et in amore illius delectare iugiter. Quare seduce
ris fili mi ab aliena et foueris in sinu alterius. quod
omnia tam secundum glossam iheronimum linearem quam secundum nicola
um de lyra ad iherusalem. exponunt secundum latinos doctores
Septimum est de eo qui ante benedictionem nuptia
lem post consensum tamen de presentia cognoscit vxorem. Tal
eni ut wil. sup. Ray. di. peccat mortaliter si prefata

absq; dispensacōne ecclie ⁊ sine iusta causa faciat
in illis locis vbi consuetum est bñdictōnem nupci
alem adhiberi. Idem dico si obmittantur alie con
sueue solēmitates. De istis vide supra. c. 13. §. 8. Oc
tauo est ppter simplicis obligacōnem. Nā iste q̄
ante matrimoniū vouit ppetuam castitatē. cōtē
bendo matrimoniū cum ea psona q̄ debitū vult
habere. frangit votum. nec postea vnq̄ pōt erigē
debitum. licz reddē possit post cōsummatum ma
trimonium. nō dum tñ cōsummato matrimonio. mo
nasterium intrare debēt si posset fm thōm qdli.
Item si duo coniuges in domo emiserint votum p
petue cōtinēcie. ⁊ alter eoz velit frangē. dicit de
eis Alb. super. 2. di. 28. Ego plane ccedo q̄ post
votum etiam simplex ppetue cōtinēcie mulier pec
cat mortaliter recipiendo maritū nec tenetur de
bitum reddē. Satis recordat Ray. ⁊ Inno. 7te pe
de tar. in questioē quā tangit d. 32. Vtrum vouē
cōtinēciam sine licēcia coniugis sit peccatū mōrle.
Rñdet q̄ aut fertur intentō determinate ad non
reddendum. nec erigendū debitum. ⁊ tunc sciē
ti ius. est peccatum mōrle si fiat ex deliberatione.
aut in cōtra tūc non est pccm mōrle. quia salua
potest in eo q̄ est licitū scz in erigēdo. Ecce de vo
to. 3. casus habes vel. 2. p̄tulares. vide supra de
hoc. c. 8. §. 23. Item. c. 13. §. 10. Item. c. 12. §. 3. **N**o
nus ē de copula carnali clandestina p̄ spōsalia

de futuro de qua di. pe. de. tar. q. huiusmodi copu-
la aut sit affectu fornicario et tunc est mortale pec-
catū. nec facit verum matrimoniū sed tantum p-
sūptum. Aut affectu maritali. et tūc p sone aut sūt
ignare iuris et ecclesiastice consuetudinis: et tūc nō
est peccatū mortale. Aut nō sunt ignare: et tunc ē
peccatū mortale. maxime in locis illis ubi ecclesie
prohibicō communis seruatur. **T**ū sādus. tho dicie
simpliciter sponsam excusari a peccato si credēs
sponsū velle consummare matrimoniū admittit
eū nisi aliqua signa expressa appareant fraudis
sicut si sunt multū distātis ordinis. vel q̄tum ad
nobilitatem et quātum ad fortunā et aliud signū
appareat. **D**e. g. principali quādo actus coniu-
galis sit peccatū veniale. Res. pe. pa. q. quando cū
q; voluptas q̄ritur p̄ter predictos casus. s. i q̄b;
ē mortale: tūc sēp est veniale. In spāli aut notat
6. ca. in q̄bus est act⁹ coniugal' venial' tūc. **P**ri-
m⁹ q̄n cūq; p̄cedit aliq̄ de ordinacōe racōis s; non
tāta sicut in p̄dictis casib⁹ puta p̄tē tpe sacro. et
si appetit⁹ sit ad delectacōnez: grauis ē culpa. Si ad
lubricū et infirmitatē suā cui⁹ est sibi oscius et osci
a veniale: attū vix attingit q̄ in p̄cipuis dieb⁹ non
est q̄ue p̄ccm sūm bo. ven. **S**cōs p̄tē cā delectacō-
nis infra lites sēp ē veniale sic comedē p̄p̄t volupta-
tē. Qd ei cūb⁹ ad salutē hois. hoc coit⁹ ad salutē
gnis hūani ut. aug⁹. di. et ē i. g. di. 33. in littā c. 1.

Tercius petere causa fornicationis vitande in se.
Sic q cognoscit vxore causa vitande in se forni-
cationis. q̄uis possit aliter vitare. s̄ magis vult
isto modo delectabili vitare. q̄ alio modo nō delectā-
bili vel penali. puta quia et domando carnem &
fugiendo aliorū fornicia vel nō loquendo sol⁹ cū
sola. Et si ergo possit faciliter vitare. s̄ magis vult
cum voluptate q̄ sine ista. & tūc peccat venialiter
quia p̄ferit voluptatem carnis absorbentem ra-
tionem. & qd̄ seruat vñm rationis & eque attingit
ad finem. Sicut si homo sitiens pōt eque satisfacē
vel succurrē necessitati nature bibēs vñtum lim-
phatū minus delectabile nō ledens caput. et eli-
git statim extinguere sitim cum vīno forti. qd̄ est
magis delectabile. qd̄ inebriat eum in toto vel in
pte. peccat nō tamen ratione finis s̄ ratione mediū
inconperentis. Et q̄uis sic petere debitum causa
fornicationis vitande in se vt dictum est sit veniale
non tamen cōtrahere hac intentione est venia-
le. Et differt iste tercius modus multū a quarto
qui est meritorius supra tactus. **¶** **Q**uartus est
qñ sit causa infirmitatis vitande. q̄uis enī vñtū
q̄ seorsum liceat appetē nō tamen vñum ppter
alterū quia ista cauda nō est istius vituli. Ratio
dicti assignat etiam thō. in. 2. quia talis querit
sanitatem p̄ id qd̄ ad hoc non est ordinatum si-
cut quā sacramētum baptisimi tantum ad salutē

corporalem quereretur. **Q**uintus est si qñ incept
petere vel reddere bona intencōez: postea mutet
intencōnem. ita .s. qz nunc vellet istam libidinē
ppter se etiam siquidem actu hoc cogitaret extra
horā decisiōis. semis qñ non habet vsū racōis.
Sextus quādocūq; aliud intēdat q̄ ad quod
ordinatur cōiugium. vel ad prole. l. ad reddēdū
debitū. hęc de pe. Plures alios casus habes s̄ itcō
dicōes qñ est mortale vbi sepe ē veniale. c. 2. q. etia
s̄ p. 2. istis. c. **D**e reddēdi debito l. debito. c. 11.

Nunc de scōo principali videlicet de reddēdi de
bitō coniugali l. nō debito. **P**ro cui⁹ intel
lectu s̄ms. th. pe. pa. q. cōit oēs theologos
tenendū est pro regula. qz coniugi debitum petē
tū q. tempore debito p̄mo etiam tempe sacro reddē
dū est. siue petāt expresse siue imp̄tatiue. qz nō
refert quo q̄s volūtatē suā exp̄mat. verb̄ aut
facis. q. maxime infirmiori vasculo in hoc opatiē
dum est qz verēcūdius est mulieri petere. Item
q̄cūq; intencōe siue causa sobol̄ p̄creāde siue for
nicacōis vitandē. siue etiā libidinis faciandē. siue
voluptatis habendē. nec hoc est reddere gladiū
furioso. Sed magis ne incidāt idāpnabiles cor
ruptelas. sicut i theothomia. vroz militis negātis
in vigilia pasche debitum. qz continuerat tō. 20.
fratre eius imp̄c̄it et negantem iugulauit et re
uersa ad virū dixit. tu fecisti. quia facere coegisti

Alia aut supposuit se iumento vnde. **A.** ethi coru
c. 3. Concupiscentie venereoꝝ quibusdā insaias
faciunt. nisi dissuadendo cessare faciat ab exactio
ne alter iugum. Qd tamen nō cum multa instā
tia faciendum est. Et hec nisi añ duos menses ⁊
matrimoniu ꝑsummatum qñ licz intrare mona
sterium. De quo habuisti. **S.** c. 13. **J.** 2. vsqꝫ. 9. Raco
autem dictoꝝ duplex est. prima quia sicut fuus
est in ptate dñiz sic vnus iugum in potestate al
terius. quo ad redditionem debiti. quia vir non
habz ptatem corpis sui. sed mulier vt dicitur. **i.**
Coꝝ. 1. Sed seruus tenetur ex necessitate ꝑcepti
domino suo reddē debitū seruutis. ergo vnus
iugum tenetur ex necessitate ꝑcepti alteri red
dere debitum. Scda racō Sicut est contra iusticiā
alienū accipe inuito domino. Ita est con iusticiā
alienum petenti nō reddē. nisi contra hoc legitī
ma exceptio haberetur. Sed primū est peccatū
mortale. ergo ⁊ fm. Sed corpus vnus coniugū
est res alterius quātū ad actum matrimonij se
cū dum illud prima **Coꝝ. 1.** vir nō habz potesta
tem corpis sui sꝫ mulier. nisi habeat legitimam
causam negandi. Ex quibus patz qꝫ magna pec
cata incurrūt iuges sibi mutuo in debito in obe
diētes. nam rapinam faciūt. ⁊ insup alteri occa
sionem adulteri tribuunt. Idcirco clamat vbi
supra **Apłus** Nolite fraudari inuicē. sꝫ quia non

semper oportet obedire: subiungit excep^{ti}oem. n^{on}
si forte ex consensu ad tempus. ut varetis rac^{io}ni
Et iterum reuertimur in idipsum ne temptet vos sa
thanas ppter incontinentiam vestra. **S**unt autem
sex casus in quibus a precepto reddendi debiti quis
excusatur. primus de lepra de qua dicit sanctus tho.
quod licet teneatur sanus leproso coniungi reddere debi
tum: non tamen tenetur ei cohabitare. quia non ita
cito inficitur ex coitu sicut ex cohabitatione. **R**ati
o autem quare tenetur reddere est. quod melius est
nato. si concipitur etiam leprosus esse quam non esse
nec leprosus prohibetur uti in se suo quamvis malum
ex hoc alteri pueniat temporaliter. Maxime si timeat
sibi periculum spirituale. puta incidere in adulterium
quia leprosi ppter interioris calorem dicuntur mul
tum appetere adum illum. debet autem secundum communem opi
nionem. et Alanum prope domum leprose coniugis ma
nere. Non tamen tenetur sanus ut per pa. dicit.
reddere debitum si ex hoc sibi imminet periculum
mortis vel infirmitatis. unde dicit. tenendum est quod nec
reddere nec cohabitare tenetur. nisi supposito quod
ex cohabitatione vel redditione debiti non immi
neat sano periculum infectionis. Quo supposito lo
quuntur iura. extra de coniugio lepro. c. 2. **U**trum
autem ex redditione debiti imminet periculum infectionis
quod esset a medicis. et credendum eis. unusquisque
enim in arte sua sapiens est. et c. 38. dicunt autem medici

q̄ viro accedenti ad mulierem leprosam imminet
p̄babiliter piculum infectionis multo magis q̄
mulieri si cognoscatur a viro leproso quid q̄d
tamen de hoc firz non videtur dubium q̄ q̄n mū
lier est infecta vltima specie lepre scz leomina i q̄
est tāta infectio q̄ ptes corporis frustatim dēdūt
p̄pter q̄d non videtur q̄ mulieri sic infecte tenea
tur vit debitum reddē quia reddendo vir posset
euadere piculum. Secundus casus est de piculo
p̄sone. quia non tenetur quīs ēd̄dere. nisi salua
p̄sistentia subiecti. sicut natura. primo retinet nu
tritīue a augmentatiue potentijs grā subiecti. q̄
ministret generatiue gratia speciei. Imminet au
tem ex multo coitu piculum. vnde p̄hs de longi
tudine a bre. vite. c. r. dicit q̄ sperma amplius
emissum desiccat. a senescunt tales cito. p̄pter q̄d
mulus longioris vite est equo a asino ex quibz
genitus est. Et femelle masculis. si coitiū sint ma
sculi. p̄pter q̄d etiam pascēs masculi breuioris vi
te sunt femellis. Si autē infirmus vel vulnerat⁹
sit quīs. a coitus mortalis sibi esse posset. nec ēd̄
dere tenetur. a ex isto p̄ncipio dicūt aliqui pro
babiliter. q̄ si vir fur est incorrigibilis. p̄pter q̄d
vroz quotidie p̄ditatur cum eo ad mortem erga
iusticiam. q̄ potest fugē a cum relinq̄ere ne mori
atur cum eo. sicut a de naufragio cōi licēt ei soli
euadē si posset. nec tenetur cum eo sponte mergi

hec de pe. pa. vñ etiā Hugo super. 2. notat. Si mu-
lier p̄babiliter timet deprehendi cū viro suo fu-
re qui est in nemore. ⁊ non audet venire ad eum.
vel si timet probabiliter q̄ vir compellat eam ad
eūdum secum in furto faciēdo ⁊ non tenetur ire
ad eum ut soluat ei debitum ut habes. c. 17. §. 9.

Tercius casus est de impotēcia p̄pter quā q̄s ex-
cusat q̄ impossibilū s̄m iura nō ē aliq̄ obligacō
sive sit propter adū precedētem. quod tñ in mu-
liere locū non habet. vel ratio. sive p̄pter aliam
causā. Ita tamē q̄ si p̄pter culpā suam peccauit
reddēdo se impotētem. afflictōe indiscreta l̄ p̄mā
imputat sibi si p̄pter huiusmodi alius incidet in
dāpnabilem corruptelam. vñ nec viro iniūgēda
est tam grauis p̄mā q̄ sit impotēs reddere debi-
tum vxori inuēcile feruenti. puta ieiunia ⁊ vigi-
lie que deficiant sperma. nec eōuerso consulen-
dū est vxori facere tam graues p̄mās ut red-
datur deformis viro suo. vel q̄ sit in matrem vel per-
niciem sue prolis. vel impedimentum conceptus
nec etiam tenetur vir vti calidis ut sit potens. s̄
sufficiat q̄ se non faciat impotentem. **Q**uartus
casus est racōne fornicationis quia ut Raymū.
Et vi. dicunt. Fornicans incontinenti commissio
adulterio ipse committens amittit ipso iure in-
petendi debitum licet non statim perdat semper
talis ius quo alter tenetur reddere sibi debitum

quādo videlicet fornicatō est occulta sic q̄ probat
nō potest. Si enim fornicatō eēt notoria. tunc nes
red dē nec exigē debz debitum ille qui innocens ē
nisi reus penitētiā velit agē a nisi in casibz cer
tis quos ponūt doctores in quibus fornicatō vel
adulteriū nō diuorciat coniuges hec de Ray. a glo.
vide de hoc supra. c. i. r. p. totū ymo dicūt magni a
multi q̄ si p certo vxor scit. q̄ maritus ei⁹ forica
tus vel adulteratus ē. etiam hz testes quibz hōc
pbare potest. nō tenetur ei reddē debitum etiā
si non est ab eo ppter fornicationem p sentētiā
sepata. si ipsa vult cōtinere. Idem dicunt q̄ si mu
lieri firmiter dicet cōscientia q̄ maritus ei⁹ cogat
eam ad mortale si venerit ad eam in lectum vel
alibi. non tenetur venire ad eum pro reddendo
debito. q̄ diu sibi hoc dictz cōscientia nō erronea.
Notat pterea pe. pa. di. 3. r. q̄ triplex fornicatō in
ter coniuges potest exurgē. scilicet carnalis spūalis
a innaturalis. De carnali. quō ppter eam q̄s pos
sit dimitte alium dictū est. De spūali puta quan
do quis incidit heresim Iudaismū vel ydolatriam
aut paganismum idem dicēd est sicut de fornica
tōne carnali dictum est. nisi q̄ ppter vnicam for
nicatōnem carnalem quis potest talem dimitte
S; ppter spūalē nō sic. si se velit corrigere. De na
turali idē dicēd est qd de carnali. que innatura
lis extēditur ad viciū sodomitiū et ad pollucōez

extra dīdīmātiā cū alio l' cū alia cōmissam. Et idē
dicūt quidā et pe. pa. approbat de oī peccato con-
tra naturā. probat per 31. q. 3. meretricēs. vbi di-
citur q' nomine mechie omnis illicitus cōcubit⁹
atq; istoz membrōz non legitimus vsus intel-
ligi debet. vñ q' mechia simplex causa est dīuor-
cīi sufficiens. cū sit equaliter pmo gūuor mechia
in omni peccato cōtra naturā. q' in adulterio pro-
prie dicto. Ideo si alter agat in membro cū altero
in naturali vel posteriori. l' polluit se p'p'is man-
ibus. Idem est effectus sicut de simplici mechia a-
fundantur ista in verbo xpī qui ob causam forni-
catōis vxo'em dimittere posse determinauit.

¶ Quintus casus est racōne votū ut si de licentiā al-
terius cōiugis facit votum de castitate āmodo ser-
uanda. simplex inquam vel solēne votū quia ex
tunc perdit ius petēdi nec reddere tenetur ut su-
pra caplo. 12. §. 8. patuit. **¶** Sextus est racōne
loci put. §. c. 16. §. 1.

¶ De temporibus in quibus cōtinētia indicitur
cōiugibus. Capl m. 18.

O E tertio p'ncipali videlicet de tpib⁹ in q
b⁹ cōtinētia cōiugib⁹ etiā indicit. **¶** Rōnd
q' ad hoc sūt. 7. tpa. Primū tpe facto nō
licet petē debiti. puta tpib⁹ p'cessiōm. ieiunioz. a
festoz. vñ. Ero. 19. Nō appropinqtis vxoib⁹ ve-
stris. di. tñ. pe. pa. q' non ē p'c'm mōle s' v'iale

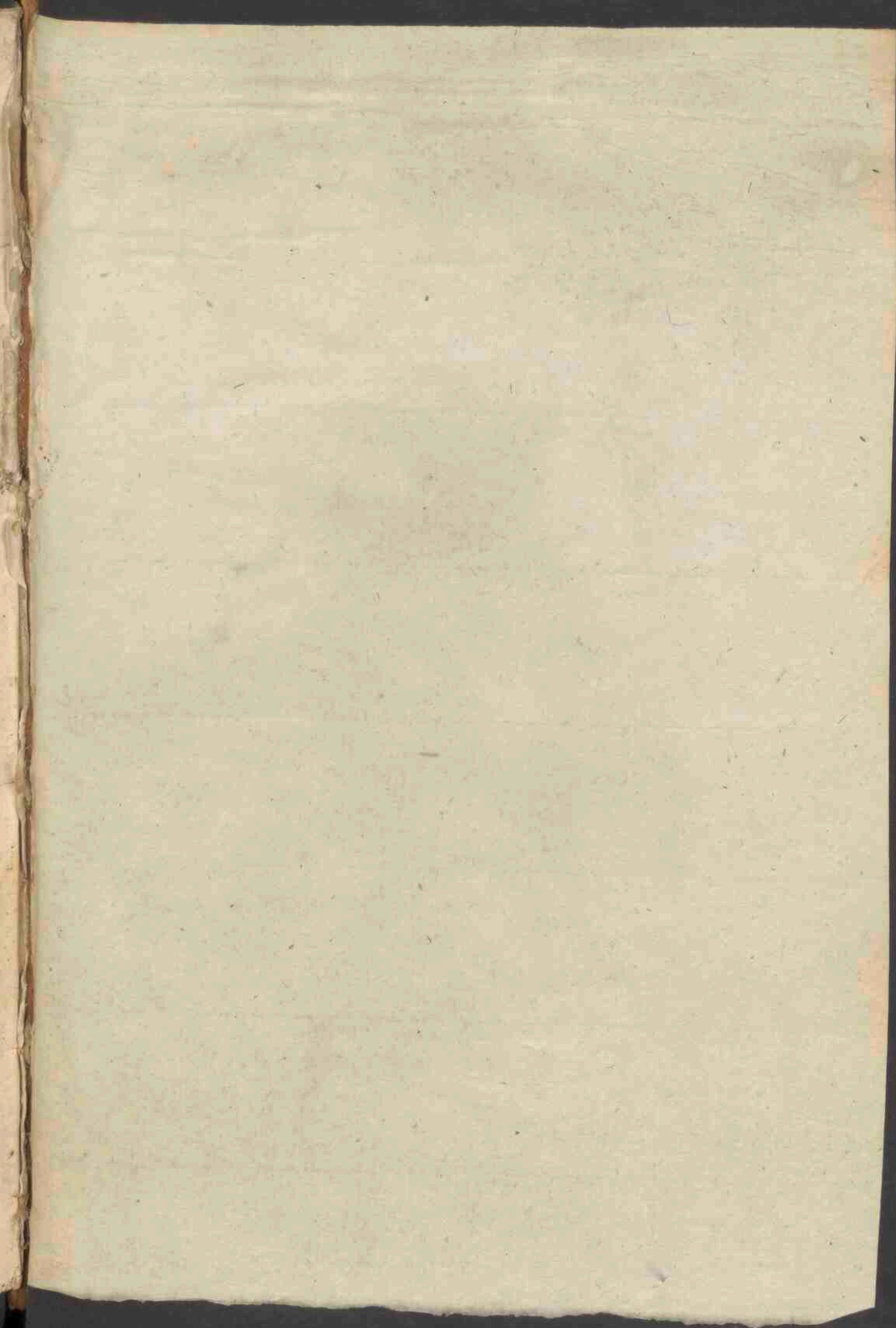
14
nisi cōmīteretur cōtemptus nimius. ita etiā q̄ p̄p̄
t̄pus si deus p̄cepisset: nō abstineret. quia sicut
furari t̄pe sacro non mutat sp̄m: ita nec debitū
in cōiugio petē t̄pe sacro. Sepe tamen est ān̄era
irreuerentia siue irreligio. in t̄pante cōiugatorū
voluptatū vacandum. ex quo a graue veniale a
mortale sepe cōmittitur. **V**nde primo dyalogorū
Greg. narrat de cōiuge q̄ vidua carnis illecebris
non abstinens in nocte in crastino ad eccliam de
dicandam cū reliquis beati Sebastiani martiris
ueniens cum alijs: a dyabolo accepta fuit. Hoc
tamen nō cogit q̄ illud fuerit mōrle. quia etiā
p̄pter p̄c̄m veniale traditur quis sathane. vnde
etiā p̄pt̄era a leone occisus est. **N**on enim in a
nima p̄tatem accipit nisi. per mōrle. s̄ in corpus
sic. Reddē vero cum displicentia t̄pe q̄tūcumq;
sacro nullū p̄c̄m est. q̄ debitū est a necessariū.
ex quo verbis ab exactione compesci nō pōt. Secū
dum a terciū est t̄pus qd̄ est post conceptū pro
prie a p̄p̄e p̄tū. de quibus dictum ē supra. c. 10.
p̄. 2. quia vt p̄. pa. dicit semp est p̄c̄m petere de
bitū vtriq; indifferēter t̄pe cōcept⁹ a p̄t⁹ q̄ etiā
bruta cōtinent. Elephas aut̄ ad ī pregnatā nō ac
cedit nā si q̄s ad īp̄gnatā accedat a p̄ter sp̄
opprimat puez aīatū: fit irregularis q̄ sc̄i dabat
opaz rei illicite. vñ ē sibi ip̄tate ad penā qd̄qd̄
sequitur ex eo. Quartū est t̄pe purgacōis cōiugis

post partū infra .x. dies. verū q̄ in veteri testa
mēto vsq; ad q̄dragesimum v̄l octuagesimum
mulier a viri thoro sicut a templo abstinebat
cerimoniale fuit. ideo hodie non ligat. vñ sicut
mulier i noua lege statim post partū sine morta
li posset ecclesiā intrare. nec debet prohiberi. Si
autē ex veneracōe voluerit abstinere. deuotio e
ius non est improbāda. Ita si statim post partū
alteruter petit debitū: non est mortale sed venia
le. Et indecens est. q̄ non abstineat a consortio
viri q̄ dēu abstinere ab ingressu tēpli. **¶** Primū
probat̄ur extra de purificacōe post partū. c. i. Er
go post partū in puerperio nō est peccatū morta
le. quia timetur de egritudine vxoris. Ad puerpe
ram igitur accēdere erat phibitū lege mosay
ca. hodie tamē non prohibetur templū ingredi
q̄ emorroissa tetigit fimbriā vestimētī xpi ut
patet vbi supra de purifi. post partum. a in decre
tis dis. 7. ad eius cōcubitū. nichilominus tamen
ibid phibetur vir ad eam accēdere nō autē de ne
cessitate nisi adhuc esset infir. et ppter hoc esset
piculū mortis v̄l agglacōis infirmitatis. hec pe
pa. **¶** Quātū est tpe mēstruorū de hoc etiā supra
didū est. vñ di. idē pe. Si innaturalē a accīdentalē sic
fluxus a q̄ mulier dicit̄ emorroissaz nō interdici
tur peticō l reddicō. q̄ quādo est infirmitas ppe
tua l nimis diuturnaz. piculosū esset cōiugatis

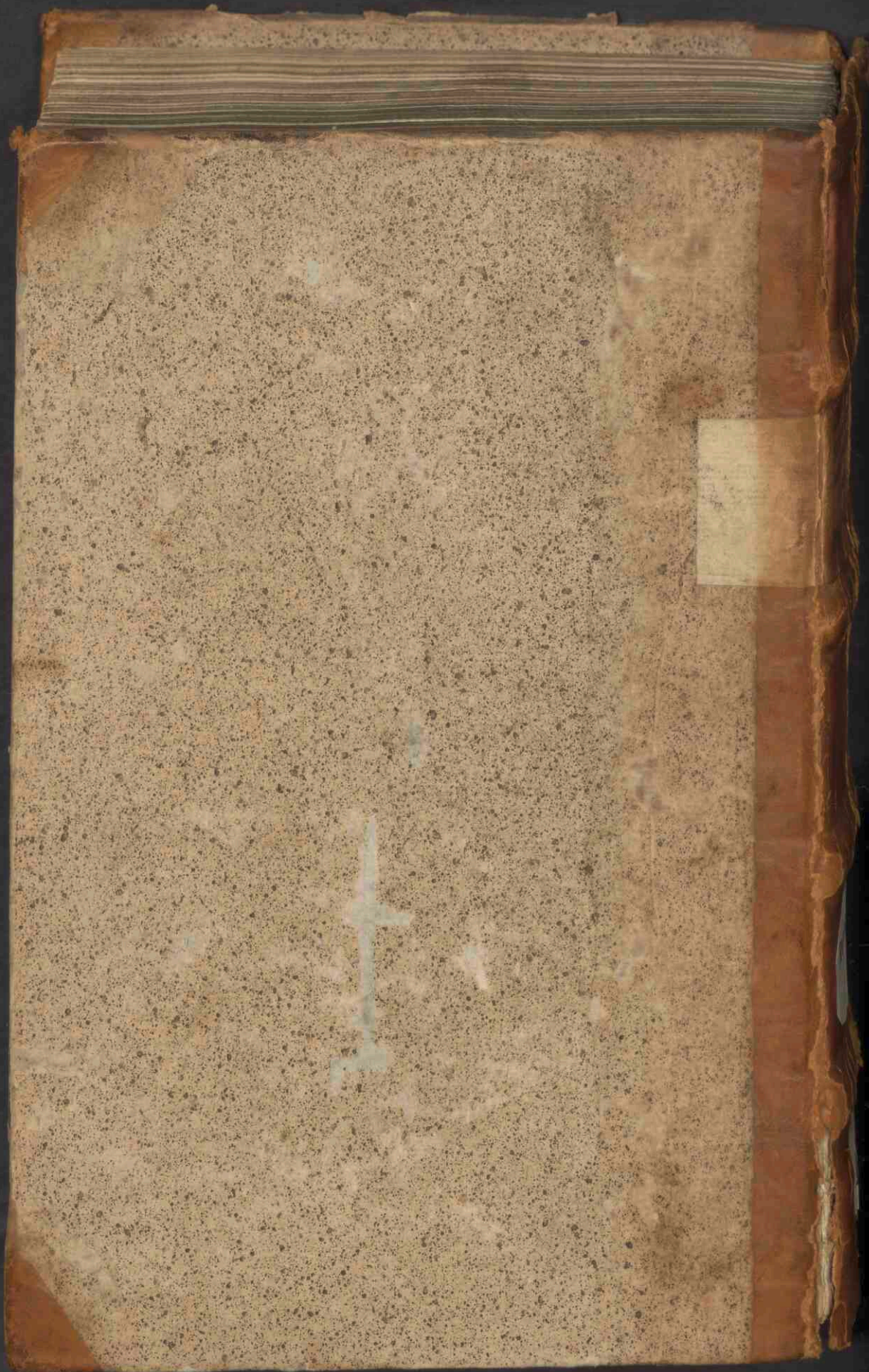
aliquibus prohibere. Tunc etiam mulier cōp
 nō potest fm̄ quosdā vñ nō timetur proli Ideo
 tunc est veniale petē. cū nō speretur ples nisi p
 pter fornicatōnem vitandū in se vel in alio vtrā
 ctum est supra. c. 10. §. 7. Si autem sit naturalis in
 mense a quo a menstruata dicitur ad huc non
 videtur mortale scienter petē vel reddē. vñ mu
 lier si sine scādalo viri se pōt excusare: d3 subter
 fugere. Aliter nō peccat cū dolore reddendo fm̄
 bonā venturam a pe. de tar. si dicūt qd erigere scie
 ter est mortale. moti auctoritatibus. Augustini
 supra allegatis. c. 10. §. 7. Et isto leuitici. 18. ad mu
 lierē que menstruū patitur nō accedēs. S3 dicūt
 pe. pal. qd illa opinio nō videtur vera. qd non est
 maior timor de infectiōe prolis tpe menstruorū
 qm̄ tpe lepre. tunc aut petē nō est mortale: ergo
 nec nūc. vñ Alb. a pe. pa. soluūt argumēta to. vñ
 tu. a pe. tar. **S**extum est de tpe qñ licz habē vel
 nō habē nupcias. nō dico debito reddendo l' eri
 gendo. quia de isto supra dictum est. c. 13. §. 1. Tri
 bus enim tpibus celebritas nupcialz interdicta
 est. Primo bñdictō nupcial. Sedo festum cōiu
 gij nupcial ppter lasciuias q tūc fiūt. Et pari ra
 cōne dicī. pe. pa. vt supra tactū est. videtur tēdu
 ctio solemnis que aliquñ p9 nupcias fit de domo
 pntum ad domū viri interdicti. in qua etiā multe
 insolentiē fiūt. Quid tpib9 discordantes. Sūt aut

illa tria tpa induſiue a dominica p̄ma aduētus
indufiue vſq; ad octauas epiphanię induſiue. ⁊
indufiue a ſeptuageſima vſq; ad octauas paſche
Et dominica aſcēſiōez exduſiue vſ q; ad octa
uas p̄tercoſtes exduſiue. Tamē qz oſuetudo eſt
optima legū in p̄res. Ideo ē ſequēda t̄re oſuetu
do. de p̄ciπio ⁊ fine exduſiue l̄ induſiue dictoz fe
ſtoz. Nec feſtū oīm ſāctoꝝ. nec aſſumpciōis bea
te virginis marie. nec qd̄cūq; aliud tēpus ieiū
orū p̄ceſſionū feſtoꝝ nec ānus poſt mortem in
terdictū. niſi tria tpa ſupra dicta. vñ ſicut alijs
tpibus petere debitū non eſſet mortale nec forte
veniale: ſic nec cōtrahere cū non ſit expreſſe p̄bi
bitū. Sed hijs tribus tpibus eſſet mortale nup
tias celebrare p̄pter expreſſam p̄hibitiōem licet
non eſſet mortale debitū petere a coniuge rite prius
benedicta ut ſupra late dictū eſt. Et ſic de lepra
moralis dixiſſe ſufficiat.

ExPLICIT tractatus de lepra morali. ſ. fratris. Jo
hānis. Myſter ſacre theologie profeſſoris ordi
nis predicatorum.

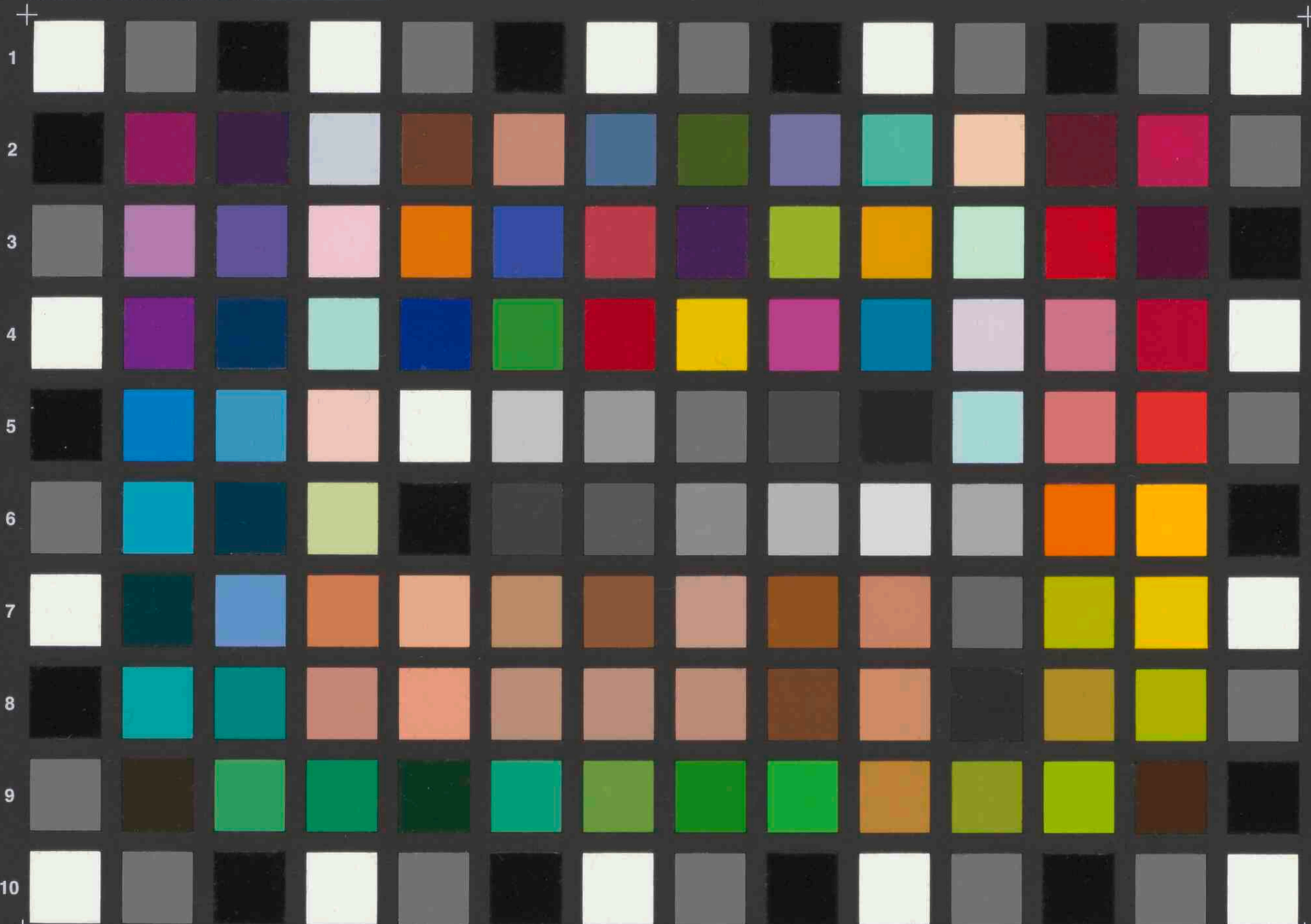
549-51

Cm

colorchecker DIGITAL SG

DCSG - UBU # MX - 7181

x-rite

0 1 2 3 4 5 6 mm